118

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

SYSTEM REAGOWANIA KRYZYSOWEGO NATO

Praca naukowo-badawcza

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/7713
05-007713-003-0

WARSZAWA

75027

AKADEMA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 15027
II
Akademii Obrony Narodowej

SYSTEM REAGOWANIA KRYZYSOWEGO NATO

(ETAP DRUGI)

(II.1.3.1.0)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - WYDZIAŁ KOMENDANTURA
Nr ewid.
II
Akademii Obrony Narodowej

WARSZAWA 2009

	1	2	3	A

4

Tytuł: System reagowania kryzysowego NATO (etap drugi)

5	6	7
Rozpoczęto: 05.01.2007 Zakończono: 21.12.2009	Kart: 94	

8	9

Zespół autorski:

Kierownik zespołu:

płk. dr inż. Zbigniew PIĄTEK - rozdział 2,3, załączniki

Wykonawca:

dr. hab. inż. Andrzej GLEN - wstęp, rozdział 1, zakończenie, załączniki

Recenzent: prof. dr hab. Jan Wojnarowski

Spis treści

Wstęp 5
1. Uwarunkowania systemu reagowania kryzysowego Polski, jako części analogicznego systemu NATO 9
1.1. Wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa państwa 9
1.2. System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej 16
1.3. Wnioski 19
2. Dostosowanie państwa i sił zbrojnych Polski do wymagań systemu reagowania kryzysowego NATO 20
2.1. Wprowadzenie 20
2.2. Dostosowanie gotowości obronnej państwa 28
2.3. Dostosowanie gotowości obronnej sił zbrojnych 34
2.4. Wnioski 46
3. Istota funkcjonowania narodowego systemu pogotowia kryzysowego 48
3.1. Kierowanie resortem obrony narodowej w sytuacjach kryzysowych 48
3.2. Narodowy system pogotowia kryzysowego a planowanie uzycia sił zbrojnych 58
3.3. Stałe dyżury w narodowym systemie pogotowia kryzysowego 71
3.4. Wnioski 79
Zakończenie 81
Bibliografia 83
Wykaz rysunków 87
Załączniki 88
1. Uczestnictwo władz i resortów w realizacji zadań w obszarach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego 89
2. Uczestnictwo władz i resortów w realizacji zadań w obszarach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego 90
3. Monitorowanie zagrożeń 91
4. Wykaz skrótów 92

Wstęp

Polska na początku XXI wieku stałą się jako państwo-członek NATO jednym z istotnych graczy na światowej scenie walki z międzynarodowym, transgranicznym terroryzmem. Jednocześnie aktywnie uczestniczy w budowaniu możliwości obronnych Unii Europejskiej, w tym jej systemu reagowania kryzysowego dedykowanego głównie do zadań przeciwstawiania się zagrożeniom interesów Unii poza jej granicami. Realizując zadania związane z opisaną sytuacją Polska tworzy własny narodowy system reagowania kryzysowego, który jednak powinien spełniać wymagania współoperacyjności i kompatybilności technicznej wynikające zarówno z organizacji systemu reagowania kryzysowego NATO, jak i Unii Europejskiej, której grupy bojowe Polska współtworzy.

Niniejsza praca stanowi drugi etap badań poświęconych nowoutworzonemu systemowi reagowania kryzysowego NATO, według zasad którego powinien funkcjonować narodowy, polski system reagowania kryzysowego. W pierwszym etapie badań opisano i wyjaśniono:

- aktualne zasady funkcjonowania Sojuszu Północnoatlantyckiego;
- system pogotowia NATO;
- system reagowania kryzysowego NATO;
- procedury systemu reagowania kryzysowego NATO.

Zatem kontekst systemu reagowania kryzysowego NATO, w którym funkcjonuje narodowy system reagowania kryzysowego został wystarczająco zinterpretowany. Obecnie, w drugim etapie badań zasadnym wydaje się pokonanie zbioru trudności, a w rezultacie uzupełnienie obrazu środowiska przedmiotowego narodowego systemu o aktualne wyzwania i zagrożenia, Polski oraz coraz bardzie istotny element, którym staje się, powoli formalizujący się w ramach europejskiej polityki bezpieczeństwa i obron, system reagowania kryzysowego Unii Europejskiej. Ponadto za istotną trudność składającą się na sytuacje problemową badań, których wyniki opisano w niniejszej pracy, uznać należy aktualny poziom dostosowania państwa i naszych sił zbrojnych do wymaga ń systemu reagowania kryzysowego NATO oraz obecny sposób funkcjonowania narodowego systemu pogotowia kryzysowego, szczególnie w aspekcie planowania użycia naszych sił zbrojnych.

Tymczasem zarysowania treść sytuacji problemowej podejmowanych badań znajduje dosyć rozproszone wyjaśnienie w różnych pozycjach literatury przedmiotu badań. (zresztą w znacznej części niejawnych). Z dostępnych jawnych opracowań

większość stanowią prace współautora niniejszej pozycji Z. Piątka, np. Z. Piątek, W. Pączek, *Zasady funkcjonowania narodowego systemu pogotowia kryzysowego*, Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2007, Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*. AON, Warszawa 2006.

W zarysowanej sytuacji problemowej uznano, że przedmiotem drugiego etapu badań powinno stać się środowisko narodowego systemu reagowania kryzysowego oraz stan samego systemu, szczególnie w kontekście jego dostosowania do wymagań NATO.

Natomiast za cel badań przyjęto **wyjaśnienie aktualnych wyzwań i zagrożeń naszego państwa, istoty systemu reagowania kryzysowego Unii Europejskiej, a w tym kontekście opisanie poziomu dostosowania i istoty funkcjonowania systemu reagowania kryzysowego Polski.**

Założono, że osiągnięcie tak określonego celu badań może być realne w toku poszukiwania odpowiedzi na pytanie: **jak zorganizowany i wykonujący jakie zadania system reagowania kryzysowego Polski spełni wymagania analogicznego systemu NATO?** Pytanie to uznano za problem ogólny w prowadzonych badaniach.

Zakres rzeczywistości przedmiotu badań objęty problemem ogólnym oraz poziom jej złożoności skłonił zespół autorski do podzielenia go na następujące problemy szczegółowe:

- jakie uwarunkowania dla narodowego systemu reagowania kryzysowego tworzą aktualne wyzwania i zagrożenia oraz fakt budowania analogicznego systemu w Unii Europejskiej?

- Jaki jest poziom dostosowania państwa i sił zbrojnych do systemu reagowania kryzysowego NATO?

- Jak aktualnie zorganizowany jest oraz jakie zadania wykonuje narodowy system pogotowia kryzysowego?

Badania ukierunkowano przyjmując po wstępnej analizie literatury następujące hipotezy robocze:

- najprawdopodobniej zasadnicze uwarunkowanie dla narodowego systemu reagowania kryzysowego kreują aktualne wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa Polski. Jednak trudna do pominięcia implikację dla przedmiotowego systemu stanowi także fakt współtworzenia przez Polskę europejskich grup bojowych, zalążka przyszłych sił zbrojnych Unii Europejskiej.

- przypuszcza się, że Polska osiągnęła wystarczający poziom współoperacyjno-

ści przedmiotowych systemów, a ciągłego doskonalenia organizacyjnego i znacznych nakładów finansowych wymagało będzie uzyskanie właściwej kompatybilności technicznej tych systemów.

- wobec głównie indukcyjnego, opisowego charakteru badań związanych z rozwiązaniem problemu trzeciego, zrezygnowania z formułowania wstępnej hipotezy roboczej dla tej części badań.

W celu zweryfikowania hipotez i osiągnięcia celu badań zastosowano następujące metody badawcze:

- analizy, ze względu na złożoność problematyki funkcjonowania systemu reagowania kryzysowego w państwie i siłach zbrojnych
- syntezy, gdyż część problemów rozwiązywana będzie przez dedukcję, ta zaś wymagać będzie zarówno analizy, jak i syntezy, szczególnie podczas redukcji i porównania uzyskanych wyników badawczych ze stanem istniejącym w rzeczywistości;
- analogii, w szczególności podczas badania istniejących rozwiązań w systemie reagowania kryzysowego NATO i Unii Europejskiej
- wnioskowania indukcyjnego z wykorzystaniem kanonów Milla, szczególnie kanonów jedynej różnicy i zmian towarzyszących;
- abstrahowania, w szczególności metodą wyłączania cech, która pozwoliła skupić uwagę jedynie na interesujących zespół autorski właściwościach przedmiotu badań.

W badaniach zastosowano klasyczny i powszechnie stosowany w naukach empirycznych, w tym w naukach wojskowych, indukcyjno-hipotetyczno-dedukcyjno-redukcyjny układ czynności procesu badawczego. Na początku procesu badań rzeczywistość spełniła w badaniach funkcję motoryczną, dostarczyła faktów, które pozyskane metodami naukowymi stały się faktami naukowymi. Pozwoliły one sprecyzować, w zderzeniu ze stanem teorii, sytuację problemową badań. Następnie tworzono na drodze indukcyjnych uogólnień wstępne hipotezy robocze. W kolejnym etapie stosując na przemian indukcję enumeracyjna niezupełną i dedukcję, głownie w formie dowodzenia probabilistycznego zwiększano prawdopodobieństwo słuszności hipotez do momentu, kiedy można je było uznać za hipotezy naukowe, to znaczy za hipotezy wystarczająco uzasadnione. O słuszności uzyskanych wyników badań upewniano się, wykorzystując funkcję kryterialną, jaką spełnia rzeczywistość podczas weryfikacji hipotezy naukowej.

Pisarskie opracowanie wyników badań ujęto w formę trzech rozdziałów opatrzonych wstępem i zakończeniem, uzupełnionych wykazem bibliografii, rysunków i tabel oraz załącznikami. We wstępie zapoznano z poczynionymi założeniami poznawczymi oraz układem opisu przeprowadzonych badań. W rozdziale pierwszym opisano wyniki badań uwarunkowań narodowego systemu reagowania kryzysowego, skupiając uwagę na wyzwaniach i zagrożeniach bezpieczeństwa Polski oraz systemie reagowania kryzysowego Unii Europejskiej. Natomiast w rozdziale drugim oceniono dostosowanie państwa i naszych sił zbrojnych do realizacji zadań sojuszniczego systemu reagowania kryzysowego, szczególnie w aspekcie gotowości obronnej. Wreszcie rozdział trzeci poświęcono opisowi i wyjaśnieniu istoty funkcjonowania narodowego systemu pogotowia kryzysowego. Wszystkie rozdziały kończono wnioskami syntetyzującymi uzyskane wyniki badań i pozwalającymi śledzić stan weryfikacji założonych hipotez roboczych i przekształcania ich do postaci hipotez naukowych. W zakończeniu zawarto refleksję podsumowującą całość uzyskanych wyników badań, wskazano na niedostatki pracy i związane z nimi kierunki dalszych badań.

1. Uwarunkowania systemu reagowania kryzysowego Polski, jako części analogicznego systemu NATO

1.1. Wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa państwa

Na początku XXI wieku wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa naszego państwa uległy znaczącemu przewartościowaniu i w dalszym ciągu ewoluują. Obecnie mnie prawdopodobna stałą się groźba wybuchu konfliktu, który mógłby skutkować wojna w skali globalnej, natomiast ujawniają się nowe wyzwania, które mogą powodować poważne i rozległe zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski.

Za wyzwania w literaturze przedmiotu badań najczęściej uznaje się dylematy państwa w rozstrzyganiu spraw bezpieczeństwa. Mogą być podjęte lub zignorowane. Mogą stwarzać dodatkowe szanse lub rodzić zagrożenia. Natomiast dla potrzeb badań zespół autorski uznał, że przez wyzwanie rozumiał będzie **sytuację lub informację o sytuacji, które jeśli nie zostaną na czas odkryte i rozpoznane oraz nie zostaną w stosunku do nich podjęte we właściwym miejscu i czasie, odpowiednio dobrane i ułożone czynności, z zaangażowaniem odpowiedniego potencjału mogą przeobrazić się w ZAGROŻENIA**. W przeciwnym wypadku mogą stać się SZANSĄ., która rozumiana będzie jako okoliczności sprzyjające realizacji interesów oraz osiąganiu celów.

Z kolei za zagrożenia bezpieczeństwa państwa najczęściej rozumiane są destrukcyjne oddziaływania na państwo, egzemplifikują się w postaci kryzysów, konfliktów. Potrzeby prowadzonych badań skłoniły jednak zespół autorski do przyjmowania za zagrożenia **zdarzenia spowodowane przyczynami losowymi (naturalnymi) lub nielosowymi (celowymi), które wywiera negatywny wpływ na funkcjonowanie danego systemu lub powoduje niekorzystne (niezbezpieczne) zmiany w jego strukturze i funkcjonowaniu**. Niezneutralizowane, skumulowane zagrożenia mogą prowadzić do zaistnienia sytuacji kryzysowych zarówno w rozpatrywanym systemie, jak i jego środowisku.

Za istotne z punktu widzenia funkcjonowania systemu reagowania kryzysowego państwa uznano, aby przez sytuację kryzysową w niniejszej pracy rozumieć: **ogół warunków i okoliczności rozstrzygających o stanie zakłócenia normalnego funkcjonowania państwa, wprowadzających społeczeństwo w niebezpieczne położenie przez istotne naruszenie struktury państwa lub jego funkcji**

Dalsze porządkowanie obszaru wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa Polski wymagało jego usystematyzowania. Za główne kryterium podziału logicznego wyzwań i

zagrożeń bezpieczeństwa państwa uznano sprawstwo. W rezultacie dokonanej klasyfikacji wyzwań i zagrożeń uzyskano systematykę, którą ilustrują rysunki 1, 2,3.

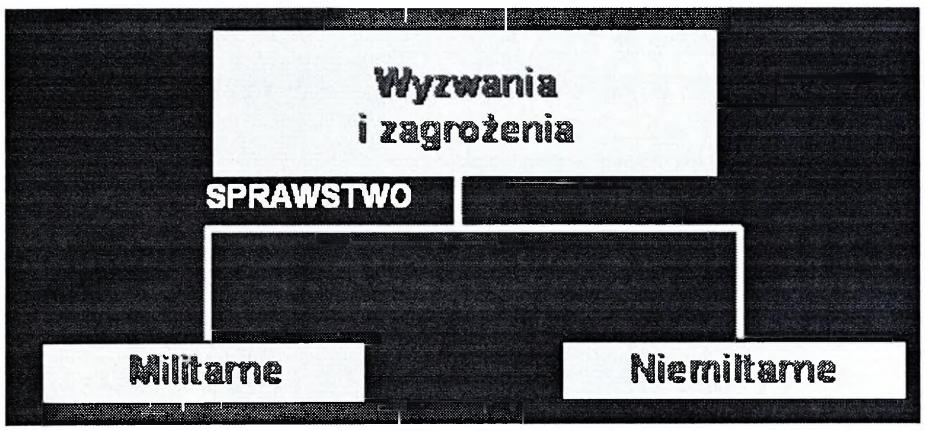

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 1. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa

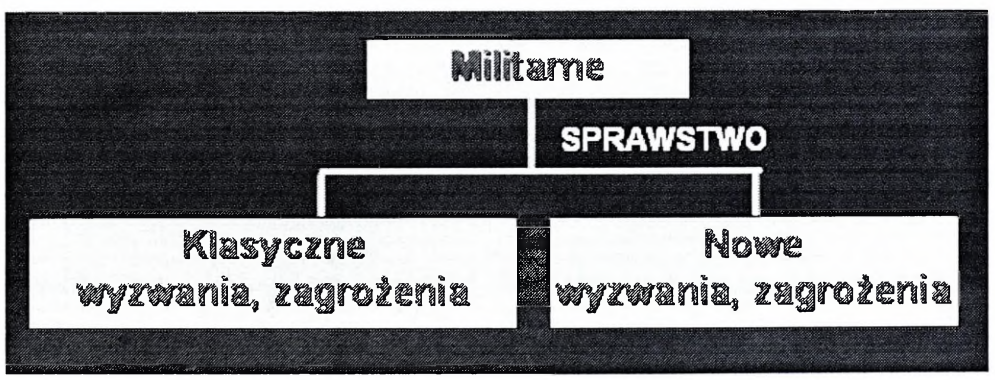

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 2. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa

Naturalnym skutkiem systematyzowania wyzwań i zagrożeń stałą się na tym etapie tej systematyki definicja militarnej sytuacji kryzysowej państwa, którą brzmi następująco:

ogół warunków i okoliczności tworzonych przez klasyczne i nowe wyzwania i zagrożenia militarne, których charakter wprowadza społeczeństwo państwa w niebezpieczne położenie, przez naruszenie struktury lub funkcjonowania jego systemu działania

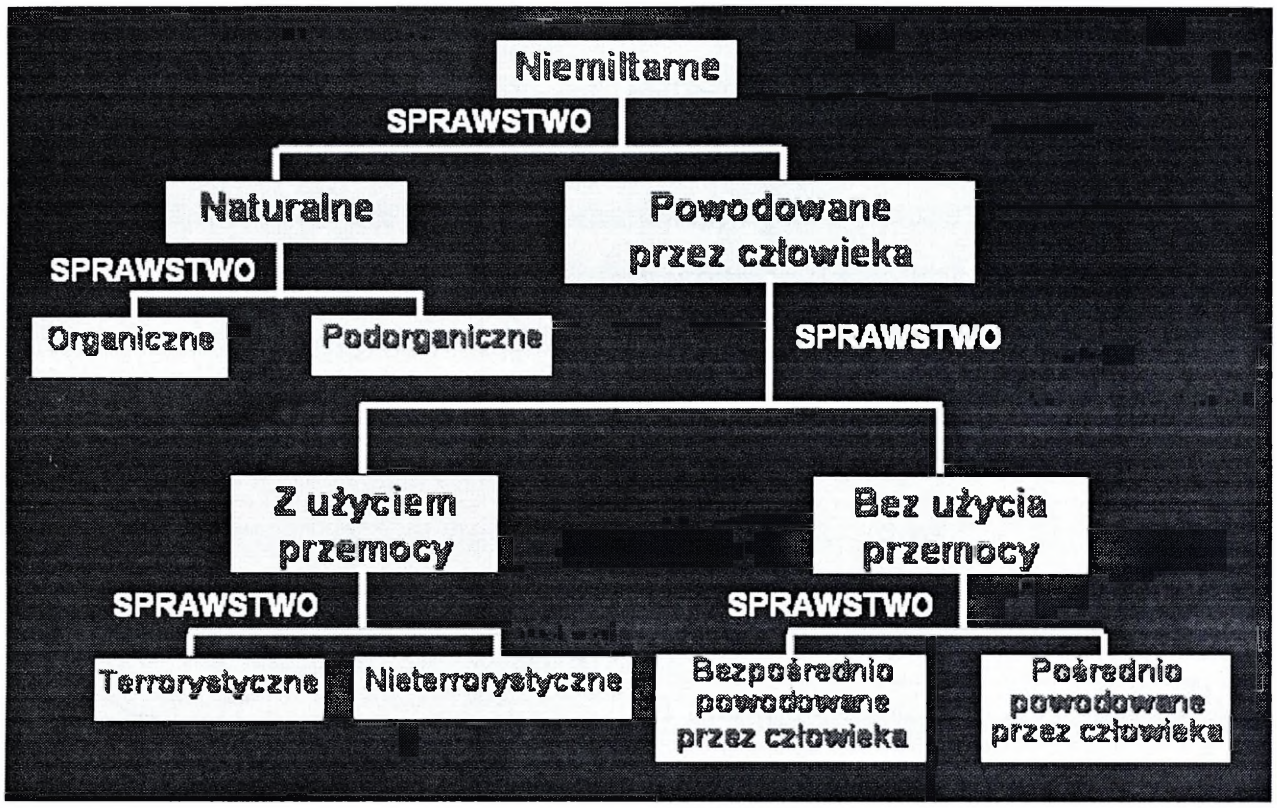

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 3. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa

Z kolei za niemilitarną sytuację kryzysową państwa uznano:

> **ogół warunków naturalnych oraz powodowanych bezpośrednio lub pośrednio przez człowieka używającego lub nieużywającego przemocy, których charakter wprowadza społeczeństwo w niebezpieczne położenie, zagrażając bezpieczeństwu państwa w skali lokalnej, regionalnej lub międzynarodowej**

Współczesne wyzwania są związane przede wszystkim z napięciami i niestabilnością wywołanymi przez terroryzm międzynarodowy, który w proponowanej systematyce lokuje się wśród zagrożeń niemilitarnych, których sprawca jest człowiek używający przemocy. Terroryzm[1] to aktualnie najpoważniejsze zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym Polski, aczkolwiek stopień zagrożenia terroryzmem poszczególnych państw jest różny. Zagrożenie międzynarodowym terrory-

---

[1] Zob. J. *Wojnarowski Współczesne wyzwania i zagrożenia dla systemu bezpieczeństwa państwa* w Narodowy system pogotowia kryzysowego, AON, Warszawa 2007.

zmem przybrało zupełnie nowy charakter, organizatorzy i wykonawcy ataków dysponują bowiem środkami oraz sposobami ich użycia wymykającymi się z klasycznych wyobrażeń o terroryzmie. Jego działania wymierzone są m.in. w wartości, instytucje i interesy większości państw strefy euroatlantyckiej. Działania te są przygotowywane przy użyciu nowoczesnych technik komunikacyjnych i wykorzystaniu łatwości przemieszczania się i prowadzenia operacji finansowych. Mają one bezwzględny charakter, a obliczone są na wywołanie maksymalnych sytuacji destrukcyjnych wśród społeczeństwa, na przykład przygotowywany w Nowym Jorku wiosną tego roku atak terrorystów mający na celu wysadzenie rurociągów paliwowych zasilających samoloty na lotniskach nowojorskich. Wspomniane rurociągi paliwowe częściowo przebiegają pod budynkami mieszkalnymi. Gdyby doszło do ich wysadzenia, to trudno sobie wyobrazić skutki takiego ataku terrorystycznego.

Kolejnym wyzwaniem i zagrożeniem jest **proliferacja broni masowego rażenia** oraz środków jej przenoszenia. Nadal prowadzone są w kilku państwach programy zmierzające do wytworzenia potencjału nuklearnego oraz programy systemów rakietowych, które sprawiają, że terytorium Polski może się znaleźć w zasięgu rakiet balistycznych spoza Europy. Czy tworzony amerykański system Missile Defence, nazywany popularnie „tarczą", uchroni nas od tych rakiet? Zobaczymy.

Możliwość niekontrolowanego transferu broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia stanowi jedno z głównych transnarodowych zagrożeń bezpieczeństwa. Materiały oraz technologie, które mogą być zastosowane do budowy takiej broni i środków jej przenoszenia, stają się coraz bardziej dostępne. Natomiast instrumenty oraz procedury wykrywania i zapobiegania nielegalnemu obrotowi tymi materiałami i technologiami są nadal mało skuteczne albo nazbyt skomplikowane. Nielegalny obrót komponentami do produkcji broni masowego rażenia grozi przenikaniem ich do państw niedemokratycznych, ogarniętych konfliktami wewnętrznymi lub skonfliktowanymi z innymi państwami. Środki takie mogą się także przedostać w ręce grup terrorystycznych lub ekstremistycznych. Polska sąsiaduje z obszarem zwiększonego ryzyka rozprzestrzeniania broni masowego rażenia. W skrajnym przypadku proliferacja BMR może spowodować bezpośrednie zagrożenie dla terytorium naszego kraju.

Bardzo szybko narastającym zjawiskiem grożącym w interes narodowy jest **transgraniczna przestępczość zorganizowana**, związana z przemytem broni, niebezpiecznych materiałów oraz ludzi i narkotyków, wykorzystująca takie sposoby dzia-

łania jak pranie brudnych pieniędzy i korupcja. Potencjalne zagrożenie tworzy połączenie ewentualnych masowych migracji transgranicznych ze zorganizowaną działalnością przestępczą. Centralne położenie Polski na kontynencie europejskim zwiększa istniejące w tej sferze zagrożenia, choć prawdopodobieństwo wystąpienia masowej migracji tego typu jest obecnie niewielkie. Aktualnie Polska musi uwzględniać ekonomiczne i społeczne skutki procesów migracyjnych oraz przeciwdziałać ich negatywnym konsekwencjom. Obecnie zauważalna skala migracji ekonomicznej stanowi poważne wyzwanie dla służb państwowych Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie terytorium Polski, ze względu na usytuowanie geograficzne i relatywną dostępność, może stanowić dogodną bazę logistyczną w celu przygotowania i podejmowania działań skierowanych przeciwko obywatelom, instytucjom i firmom innych państw. Wraz z nimi pojawiają się zagrożenia związane z przemytem narkotyków czy handlem ludźmi. W ostatnich latach na terenie Polski obserwuje się wzrost działalności transnarodowych grup przestępczych, które niosą z sobą różne patologie społeczne. Jest to poważne zagrożenie dla Polski.

W świecie istnieją tzw. państwa w stanie rozkładu lub państwa wysokiego ryzyka, w których sprawowane są rządy autorytarne powodujące nasilanie się terroryzmu międzynarodowego mającego charakter trudno przewidywalnych uderzeń oraz asymetryczność w doborze środków działania[2]. W państwach tych postępujący niedorozwój społeczno-ekonomiczny powoduje niezadowolenie społeczne i migracje zarobkowe.

Poważnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa Polski jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, w tym dywersyfikacja dostaw nośników energii, zwłaszcza ropy naftowej i gazu ziemnego. Bezpieczeństwo Polski wymaga także niezakłóconego funkcjonowania handlu światowego i objęcia standardami wolnego handlu naszych sąsiadów ze Wschodu. Rozwój technik informatycznych i komunikowania się rynków kapitałowych powoduje bowiem nowe zagrożenia, które mogą zakłócać stabilność sytuacji finansowo-kapitałowej i gospodarczej Polski.

Reasumując do aktualnych wyzwań, zagrożeń i szans dla bezpieczeństwa Polski należy zaliczyć[3]:

---

[2] L. Pajórek, O. Frańczak, *Polityka i strategia międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa*, MON Departament Polityki Obronnej, Warszawa 2006.

[3] J. Wojnarowski, *Współczesne* ..., wyd. cyt., s. 12, 13.

Wyzwania dla Polski

1. Globalizacja i regionalizacja powodująca swobodny przepływ kapitału, dóbr, informacji i ludzi.
2. Procesy demokratyzacyjne w życiu społeczno-politycznym i gospodarczym państwa.
3. Terroryzm międzynarodowy.
4. Niekontrolowana proliferacja broni masowego rażenia i jej środków przenoszenia.
5. Przestępczość zorganizowana.
6. Istnienie państw upadłych (państw wysokiego ryzyka).
7. Narastająca migracja ludności.
8. Informatyzacja wszystkich dziedzin życia (*każda cegła w budynku będzie nośnikiem informacji w niedalekiej przyszłości* – Toffler, „Trzecia fala").
9. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego (głównie ropy naftowej i gazu ziemnego).
10. Zmiany klimatyczne spowodowane globalnym ociepleniem (wzrostem średniej temperatury ziemskiej atmosfery i oceanów) związanym z zanieczyszczeniem środowiska naturalnego.

Zagrożenia dla Polski

1. Możliwość ataków terrorystycznych w obliczu organizacji EURO – 2012.
2. Przestępczość zorganizowana – mafie rodzime i międzynarodowa, w tym walka o wpływy.
3. Zmiany klimatyczne prowadzące do katastrof ekologicznych i w produkcji rolnej.
4. Problemy surowcowe, w tym kurczenie się zasobów naturalnych (paliw i wody).
5. Patologie społeczne (narkomania, uprowadzenia i porwania w celach okupu, ruchy antyglobalizacyjne, powstawanie nowych sekt religijnych, ekspansja kultury amerykańskiej itp.).
6. Epidemie nowych chorób (ptasia grypa, sepsa, choroba wściekłych krów, AIDS itp.).
7. Słabość rządów państwa prawa i brak kultury politycznej oraz umiejętności pokojowego rozwiązywania napięć i konfliktów społecznych.

8. Kurczenie się tradycyjnych gałęzi produkcyjnych, powodujących zmiany w zatrudnieniu i powstawanie zjawiska społecznego, jakim jest bezrobocie.
9. Roszczenia odszkodowawcze „wypędzonych" Niemców.
10. Zagrożenia asymetryczne w Polsce – walka w sferze opinii publicznej, uderzanie w słabe punkty społeczeństwa (klerykalizm, aborcja), walka informacyjna władzy ze społeczeństwem, nieuczciwa walka polityczna między partiami politycznymi itp. Cyberataki – walka informacyjna.

Szanse dla Polski

1. Pełna integracja z Unią Europejską.
2. Dalsze rozszerzanie NATO na kierunku wschodnim i południowym.
3. Stabilizacja stosunków polityczno-militarnych i utrzymanie wielostronnej współpracy międzynarodowej.
4. Otwieranie granic i swobodny przepływ kapitału, technologii, informacji oraz ludzi.
5. Utrzymanie i intensyfikowanie wzrostu gospodarczego Polski powodującego poprawę warunków życia ludzi.
6. Zwiększenie udziału w kształtowanie środowiska naturalnego.
7. Działania na rzecz utrzymania pokoju na kontynencie, porządku publicznego oraz konsolidacji i aktywności społeczeństwa.

Współczesne wyzwania i zagrożenia powodują pogłębiającą się, wzajemną zależność interesów bezpieczeństwa poszczególnych państw, czego przejawem jest tendencja do odchodzenia od państwowych systemów bezpieczeństwa na rzecz systemów międzynarodowych. Ze względu na dynamikę i skalę zmian w Europie i świecie potrzebne jest dostosowanie systemu bezpieczeństwa państwa do zmieniających się uwarunkowań w bliższym i dalszym otoczeniu.

Celem budowania systemu bezpieczeństwa państwa, w tym systemu reagowania kryzysowego jest ochrona konstytucyjnych, nienegocjowalnych interesów Polski, jej suwerenności, niepodległości, nienaruszalności granic. Wśród atrybutów środowiska systemu reagowania kryzysowego Polski należy przede wszystkim dostrzec: nieprzewidywalność zdarzeń, ich niepewność, występujący chaos, pojawienie się nowych jakości powodujących wyzwania dla utrzymania bezpieczeństwa.

Polska jako członek Unii Europejskiej jest narażona na te same co inne państwa Unii zagrożenia. Nasze bezpieczeństwo w coraz większym stopniu zależy od skutków procesów globalizacji i fragmentaryzacji postępujących we współczesnym świe-

cie. Wyzwania dla bezpieczeństwa wiążą się przede wszystkim z osłabieniem możliwości regulacyjnych państw i organizacji międzynarodowych, pogłębiającą się polaryzacją poziomu rozwoju i życia między krajami bogatymi i biednymi, a także rosnącą na tym tle frustracją i niezadowoleniem społeczeństwa.

W odpowiedzi na wymienione wyzwania i zagrożenia Unia Europejska kontynuuje proces tworzenia własnego systemu reagowania kryzysowego, którego istotna część współtworzy Polska. Opis tego systemu jest przedmiotem kolejnego podrozdziału niniejszej pracy

1.2. System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej

W tworzonej i realizowanej przez Unię Europejską Polityce Bezpieczeństwa i Obrony istotna rolę odgrywają tworzone w Unii struktury wojskowe. Należy zaliczyć do nich Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa, Komitet Wojskowy oraz Sztabu UE, które to elementy powołano do życia decyzją Rady Europy 22 stycznia 2001 r.

Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa – KPiB (Political and Security Committee – PSC) to instytucja, której zadaniem jest podejmowanie wszelkich spraw wchodzących w zakres Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, w tym także zagadnień wspólnej obrony. Zajmuje się zadaniami określonymi w art. 25 Traktatu o Unii Europejskiej, w tym obserwowaniem rozwoju sytuacji międzynarodowej, szczególnie elementów mających wpływ na wspólne bezpieczeństwo i wypracowywaniem wniosków dla Rady UE oraz na jej życzenie. Ma również prawo podejmować działania polityczne, zgodne z intencjami Rady UE.[4]

Komitet Wojskowy Unii Europejskiej – KWUE (Military Committee of European Union – MCEU) jest organem doradczym w sferze prowadzenia operacji opanowania kryzysów. Składa się z szefów sztabu armii narodowych państw członkowskich, reprezentowanych przez oddelegowanych przedstawicieli wojskowych (représent militaire – REPMIL). W razie konieczności KWUE może się zbierać w składzie szefów sztabu. Do kompetencji Komitetu Wojskowego należy dostarczanie opinii i formułowanie rekomendacji dla Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa oraz wydawanie dyrektyw dla Sztabu Wojskowego UE[5].

---

[4] Zob. A. Ciupiński, Wojskowe i cywilno-wojsowe elementy systemu reagowania kryzysowego Unii Europejskiej w Narodowy ... wyd. cyt. s. 25.

[5] Tamże.

Sztab Wojskowy UE – SWUE (Military Staff of European Union – EUMS). Do jego zadań należy: zapewnienie szybkiego powiadamiania (alarmowania), ocena sytuacji; planowanie strategiczne operacji typu petersberskiego, identyfikacja i zespolenie europejskich sił wielonarodowych i narodowych, wprowadzanie w życie decyzji politycznych zgodnie z dyrektywami Komitetu Wojskowego UE. Ponadto sporządza ekspertyzy i zapewnia łączność pomiędzy Komitetem Wojskowym a siłami zbrojnymi pozostającymi w dyspozycji UE[6].

Schemat realizacji działań w ramach planowania kryzysowego Unii Europejskiej ilustruje rysunek 4. Na rysunku trym można dostrzec, że zgodnie ze swoimi kompetencjami Komitet Wojskowy, po przeprowadzeniu uzgodnień, przekazuje „Koncepcję reagowania kryzysowego" Komitetowi Politycznemu i Bezpieczeństwa, a następnie Radzie UE do ostatecznego zatwierdzenia[7]. Na podstawie tej koncepcji Rada UE dokonuje wyboru wojskowej opcji strategicznej do realizacji przez Sztab Wojskowy.

---

[6] Tamże.

[7] *Metodyka procesu decyzyjnego i generowania sił do misji/operacji poza granicami kraju*, opr. zespół oficerów Zarządu Strategicznego Generalnego Zarządu Planowania Strategicznego SG WP, Warszawa 2006.

Nr ewid. ..... II Akademii Obrony Narodowej

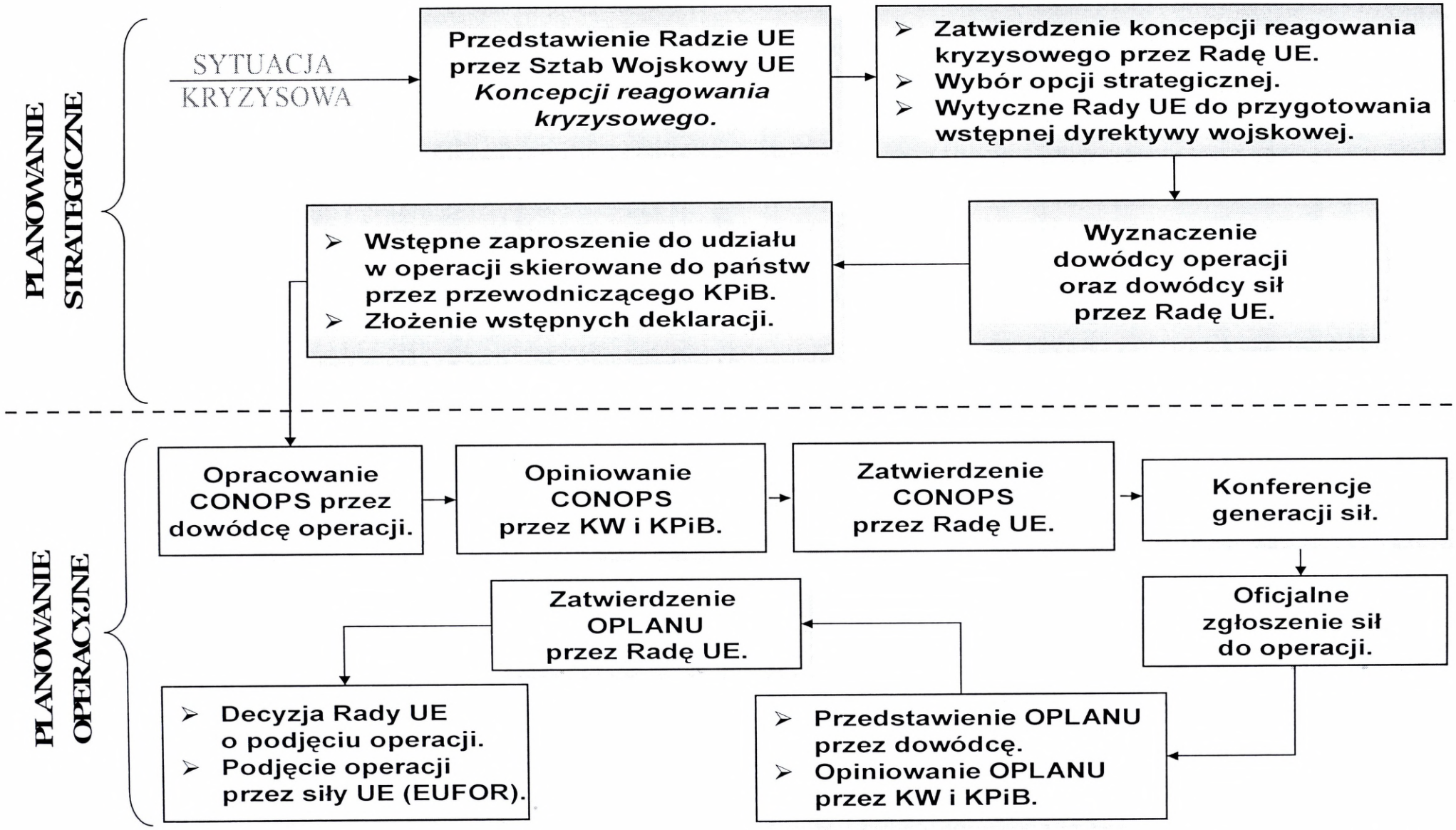

Źródło: *Metodyka procesu decyzyjnego i generowania sił do misji/operacji poza granicami kraju,* opr. zespół oficerów Zarządu Strategicznego Generalnego Zarządu Planowania Strategicznego SG WP, Warszawa 2006, s. 9.

Rysunek 4. Schemat planowania kryzysowego UE

1.3. Wnioski

Uogólniając opisane w niniejszym rozdziale wyniki badań należy stwierdzić, że w przypadku pierwszej ze sformułowanych hipotez roboczych (zob. wstęp) nastąpiła konfirmacja pozytywna. Uprawdopodobniona została w wystarczającym stopniu wstępna hipotez robocza o wpływie aktualnych wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa Polski na tworzenie narodowego systemu reagowania kryzysowego. System ten w rezultacie powinien być zdolny do reagowania zarówno na militarne jak i niemilitarne wyzwania i zagrożenia. Szczególnie na te związane z międzynarodowym terroryzmem, proliferacją broni masowego rażenia i koniecznością terminowego i adekwatnego reagowania na zagrożenia naturalne, także poza granicami kraju.

Jednak przedmiotowy system powinien także zapewniać realizację egzystencjalnych interesów Polski zapewniając jej niepodległość, suwerenność, nienaruszalność terytorium Polski. Zdolność do prowadzenia nawet kilkutygodniowych autonomicznych działań wojennych w oczekiwaniu na przybycie sił wzmocnienia NATO.

Uprawdopodobniona została także do poziomu hipotezy naukowej druga część pierwszej wstępnej hipotezy roboczej zakładającej pewien wpływ systemu reagowania Unii Europejskiej na tworzony w przedmiotowym zakresie system narodowy. Uważna analiza, szczególnie cytowanych w niniejszej pracy tez A. Ciupińskiego pozwala dostrzec nieuchronną i wyraźnie zarysowującą się już tendencję uzyskania przez system reagowania Unii Europejskiej statusu swoistego partnera NATO.

W tej sytuacji Polska musi w tworzonym systemie reagowania kryzysowego wykonywać swe unijne zobowiązania i wydzielać zdeklarowane przez nasze państwo siły do grup bojowych Unii Europejskiej. Można założyć, że utrzymanie przez państwa Unii Europejskiej statusu liczącego się gracza na scenie reagowania kryzysowego współczesnego świata wymagało będzie w przyszłości daleko większej od obecnej integracji sił zbrojnych Unii.

2. Dostosowanie państwa i sił zbrojnych Polski do wymagań systemu reagowania kryzysowego NATO

2.1. Wprowadzenie

Zgodnie z przyjętymi zasadami funkcjonowania Systemu Pogotowia NATO każde państwo ma prawo tworzyć swoje własne, niezależne systemy. W sytuacji, gdy przedsięwzięcia narodowe kolidują z działaniami innych państw lub zamiarem dowódcy strategicznego, powinny one zostać uzgodnione na forum Rady Północnoatlantyckiej lub Komitetu Planowania Obronnego. Polska jako członek paktu atlantyckiego została zobowiązana do wprowadzenia funkcjonujących w Sojuszu rozwiązań w zakresie Systemu Pogotowia NATO do systemu gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP. Zasadniczym komponentem gotowości obronnej państwa jest system gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP. Pozwala on na utrzymanie zdolności sił zbrojnych do podjęcia działań służących zapewnieniu bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Mając na uwadze potrzeby włączenia się naszego systemu gotowości obronnej państwa do Systemu Pogotowia NATO i wdrożenia instrukcji „NATO Precautionary System Manual", w resorcie obrony narodowej podjęto prace w celu dostosowania Narodowego Systemu Reagowania Kryzysowego oraz systemu gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP do wymogów Sojuszu. Prace te prowadzone były przez Departament Systemu Obronnego MON i Generalny Zarząd Operacyjny – P3.

W Sztabie Generalnym WP powołany został zespół do opracowania i wdrażania zasad funkcjonowania w SZ RP Systemu Pogotowia NATO. W skład zespołu weszli przedstawiciele Sztabu Generalnego WP, zainteresowanych komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej oraz dowództw rodzajów sił zbrojnych. Zasadniczym zadaniem tego zespołu było wypracowanie zasad dostosowania systemu gotowości bojowej wojsk do wymogów Sojuszu w zakresie funkcjonowania Systemu Pogotowia NATO, przedstawienie treści zapisów do „Instrukcji Systemu Pogotowia Obronnego RP"[8] w zakresie dotyczącym sił zbrojnych oraz wdrożenie tego systemu w Siłach Zbrojnych RP.

Na podstawie przeprowadzonych porównań Systemu Pogotowia NATO z systemem narodowym stwierdzono, że funkcjonujący system gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP był w wielu przypadkach zbieżny z ustaleniami i procedurami dotyczącymi Systemu Pogotowia NATO. Zakładał on między innymi osiąganie odpowiedniej goto-

---

[8] Instrukcja ta była opracowana na podstawie podręcznika *NATO Precautionary System Manual*.

wości do użycia poszczególnych komponentów i systemów bojowych, stosownie do istniejącego zagrożenia. Realizacja przedsięwzięć w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej pozwalała na stopniowe podwyższanie gotowości jednostek w odpowiednich reżimach czasowych, określonych w harmonogramach. System gotowości bojowej, podobnie jak procedury obowiązujące w Systemie Pogotowia NATO, umożliwiał podnoszenie gotowości jednocześnie przez całe siły zbrojne lub przez wybrane jednostki, systemy bojowe oraz ich poszczególne komponenty.

Pomimo licznych podobieństw dostosowanie systemu gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP do uwarunkowań wynikających z Systemu Pogotowia NATO spowodowało konieczność weryfikacji części przyjętych rozwiązań organizacyjnych, dokonania zmian w realizacji niektórych przedsięwzięć oraz wprowadzenia nowych zagadnień, pozwalających na podejmowanie działań w ramach reagowania kryzysowego zgodnie z obowiązującymi procedurami.

Na podstawie analizy „Instrukcji Systemu Pogotowia NATO" ustalono, że do zasadniczych obszarów funkcjonowania sił zbrojnych, wymagających korekt w zakresie dostosowania do uwarunkowań wynikających z ich użycia w ramach systemu pogotowia, należały:

a) system dowodzenia, w szczególności wypracowanie procedur przekazywania jednostek w podporządkowanie dowódców regionalnych;

b) system rozpoznania;

c) funkcjonowanie jednostek Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej;

d) systemy łączności i informacji;

e) elementy walki radioelektronicznej;

f) logistyka;

g) obrona przed bronią masowego rażenia.

Stwierdzono, że przy opracowywaniu przedsięwzięć dotyczących osiągania gotowości do użycia przez wojskowe komponenty systemu pogotowia należy wykorzystywać dotychczasowe ustalenia w zakresie gotowości bojowej, dokonując równocześnie ewentualnych korekt w odniesieniu do obowiązujących norm czasowych oraz poszerzając zakres realizowanych przedsięwzięć w poszczególnych stanach gotowości bojowej sił zbrojnych.

Ponadto przyjęto, że unormowania i zadania wynikające z wdrożenia Systemu Pogotowia NATO w Siłach Zbrojnych RP powinny być skoordynowane z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach podnoszenia gotowości obronnej państwa oraz

ujęte w stosownych instrukcjach i ustalone rozkazami szefa SG WP (dowódców odpowiednich szczebli dowodzenia). Dostosowując rozwiązania z zakresu gotowości bojowej do ustaleń Sojuszu, wynikających z Systemu Pogotowia NATO, w poszczególnych obszarach funkcjonowania SZ RP przewidziano realizację lub skorygowanie wielu zadań, zarówno w systemach funkcjonalnych, jak i w rodzajach sił zbrojnych.

W systemie dowodzenia należało sprecyzować zadania dotyczące narastania gotowości elementów dowodzenia (na poszczególnych szczeblach organizacyjnych sił zbrojnych) oraz utrzymywania określonej dyspozycyjności, wynikającej z wymogów Systemu Pogotowia NATO. Należało przygotować zespoły funkcjonalne, które powinny utrzymywać odpowiedni do wymogów systemu pogotowia poziom gotowości do uruchomienia pracy, przejęcia kierowania określonymi siłami oraz współpracy w ramach sojuszniczych organów dowodzenia. Dla zapewnienia bezkolizyjnej realizacji zadań systemu dowodzenia należało określić zakresy zadań przewidywanych do wykonania przez jednostki zabezpieczenia i łączności, stosownie do potrzeb organów dowodzenia. Konieczne było sprecyzowanie zasady wydzielania łączy w czasie stanów kryzysowych, funkcjonowania służby kurierskiej, zabezpieczenia pasm częstotliwości, a także uczestniczenie w tworzeniu regulacji dotyczących ochrony cywilnych zasobów łączności. Ponadto istniała potrzeba określenia organizacji i trybu nawiązywania współpracy z administracją cywilną.

System alarmowania został ukierunkowany na realizację zadań w zakresie zapewnienia szybkiego przekazywania sygnałów do wykonawców (wszystkich lub tylko wybranych) w systemie narodowym i sojuszniczym. Należało także sprecyzować zadania, zakresy i zasady współdziałania stanowisk dowodzenia, dyżurnych służb operacyjnych i służb dyżurnych resortu obrony narodowej ze służbami kryzysowymi lub dyspozytorami pełniącymi dyżury w sektorze cywilnym, w aspekcie wymogów Systemu Pogotowia NATO.

Stało się konieczne dostosowanie systemu rozpoznania do nowych wymogów pracy i funkcjonowania w obszarach obserwacji i patrolowania, działań psychologicznych, informacji rozpoznawczej i wywiadowczej oraz walki radioelektronicznej. Planując wprowadzenie stosownych zmian, należało uwzględniać kompleksowe wykorzystanie sił i środków zintegrowanego systemu rozpoznania wojskowego, w tym także wprowadzić zmiany normatywów gotowości bojowej dla tych elementów oraz zakresów przedsięwzięć, które wynikały z uwarunkowań Systemu Pogotowia NATO. Ponadto należało określić nowe oraz zweryfikować dotychczasowe zadania dotyczące funkcjonowania jednostek walki elektronicznej.

Dla systemu obrony powietrznej konieczne było sprecyzowanie przedsięwzięć w zakresie prowadzenia rozpoznania przestrzeni powietrznej i dostarczania informacji wykorzystywanych podczas ostrzegania i powiadamiania organów administracji państwowej. Należało dostosować kierowanie ruchem lotniczym do wymogów systemu pogotowia i sprecyzować zadania w zakresie wymiany informacji o cywilnym i wojskowym ruchu lotniczym. Opracowano zestawy przedsięwzięć związanych z przygotowaniem lotnisk do przyjęcia sił sojuszniczych. Przygotowano zestawy zadań umożliwiających narastanie gotowości bojowej oraz operacyjnego rozwinięcia sił i środków systemu OP.

W Wojskach Lądowych konieczne było dostosowanie podległych kompetencyjnie obszarów działania do wymogów NPS, w tym głównie do prowadzenia działań osłonowych i operacji powstrzymujących dostęp przeciwnika do określonych obszarów. Określono potrzeby w zakresie ewentualnych zmian w systemie gotowości bojowej oraz opracowano zestawy przedsięwzięć, odpowiednio do planowanych zadań i wymogów Systemu Pogotowia NATO. Przy opracowywaniu zestawów przedsięwzięć uwzględniono wymogi wynikające z Systemu Pogotowia NATO w odniesieniu do jednostek rodzajów wojsk i służb (dotyczyło to szczególnie jednostek łączności, obrony przeciwchemicznej i logistycznych).

W Marynarce Wojennej należało dostosować funkcjonowanie systemu rozpoznania morskiego, zakres zadań w dziedzinie minowania i rozminowania torów wodnych, zasady ochrony żeglugi morskiej i systemów nawigacji morskiej oraz przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie ciągłego dopływu informacji nawigacyjnej z obszaru objętego kryzysem. Ponadto trzeba było opracować zestawy przedsięwzięć, których realizacja umożliwiłaby przygotowanie infrastruktury portowej MW dla potrzeb wojsk sojuszniczych, a także określić zadania i zakresy współdziałania z Morskim Oddziałem Straży Granicznej oraz jednostkami Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych.

Oprócz wymienionych przedsięwzięć, realizowanych w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych i w systemach funkcjonalnych, istniała konieczność dokonania kompleksowych zmian w terminach realizacji przedsięwzięć oraz wykonania wielu innych zmian organizacyjnych. Należało zorganizować system rozpoznawania źródeł sytuacji kryzysowych, określania kierunków ich rozwoju oraz monitorowanie i ocenę zagrożeń. Zmodyfikowano organizację bieżącego informowania kierowniczych organów resortu (państwa) o sytuacji oraz wyprzedzające sygnalizowanie możliwych potrzeb reagowania resortu na potencjalne zagrożenia kryzysowe. Opracowano sposób

oceny potrzeby zaangażowania sił zbrojnych i poziomu tego zaangażowania. Skoordynowano działania w reagowaniu na powstałą sytuację, stosownie do rodzaju, skali i charakteru kryzysu, w tym: przetwarzanie i ocenę informacji dla wszystkich organów zaangażowanych w system pogotowia, przekazywanie zadań wykonawcom, nadzorowanie realizacji tych zadań oraz współdziałanie z cywilną sferą funkcjonowania państwa.

Opracowano ogólne zasady i plany przyjęcia na terytorium kraju wojsk państw członkowskich Sojuszu oraz podjęto działania w celu zapewnienia wymaganego poziomu zapasów środków bojowych i materiałowych. Ustalono także, jakie przedsięwzięcia organizacyjne będą niezbędne dla terminowego i kompleksowego zaopatrywania wojsk własnych i sojuszniczych. Przeszkolono osoby funkcyjne ze struktur wojskowych i cywilnych w zakresie wynikającym z potrzeb systemu pogotowia oraz udziału w sojuszniczych organach nadzorujących funkcjonowanie tego systemu. Za ważne zadanie w całych siłach zbrojnych uznano podnoszenie poziomu znajomości języka angielskiego. Określono, że zapewnienie właściwej realizacji zadań w ramach Systemu Pogotowia NATO będzie wymagało podjęcia licznych przedsięwzięć organizacyjno-funkcjonalnych, w tym przyspieszających osiąganie gotowości do podjęcia działań w stosunku do normatywów wynikających z kategorii gotowości. Wymagało to dokonania takich zmian w systemie mobilizacyjnym, które pozwoliłyby na szybkie przygotowanie do użycia jednostek mobilizowanych lub mobilizacyjnie uzupełnianych, oraz dostosowania zadań wykonywanych przez resorty gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych.

Oceniono, że po wprowadzeniu powyższych zmian przyjęte rozwiązania w zakresie gotowości bojowej sił zbrojnych umożliwiają ich funkcjonowanie w wielonarodowych strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego, zapewniając właściwą aktywność w obronie militarnej kraju oraz pozwalając na dostosowanie do obowiązującej strategii NATO.

Analiza i określenie zestawów przedsięwzięć i zadań zostały dokonane na podstawie „Instrukcji Systemu Pogotowia NATO", „Katalogu potencjalnych opcji reagowania wojskowego", „Wykazu środków zapobiegawczych", zasad planowania operacyjnego oraz ustaleń zawartych w dokumentach pomocniczych.

Dotychczasowa zasada, że skala przedsięwzięć przewidywanych do realizacji oraz ich zakres odzwierciedla ideę narastania gotowości sił i środków niezbędnych do przeciwstawienia się sytuacji zagrożenia poprzez stopniowe zwiększanie ich możliwości bojowych, stosownie do zaistniałej sytuacji kryzysowej, nie została zmieniona. Utrzymano też dotychczasowe sposoby osiągania gotowości bojowej. **Alarmowy**,

w którym brano pod uwagę szybki wariant podwyższania gotowości bojowej wojsk, wynikający z możliwości gwałtownego i niekorzystnego rozwoju sytuacji, oraz **przez wprowadzanie kolejnych stanów gotowości bojowej**, odpowiednio do wzrostu zagrożenia lub wystąpienia agresji. Ze względu na charakter systemu pogotowia, w którym istnieje potrzeba wydzielania elementów do poszczególnych komponentów systemu oraz konieczność zapewnienia realizacji przedsięwzięć w układzie sojuszniczym i narodowym, przewidziano również interoperacyjność wydzielanych sił.

Pomimo relatywnie niewielkich przeszkód w dostosowaniu systemu gotowości bojowej wojsk do wymogów systemu NCRS (poprzednio NPS), występują istotne trudności w zakresie zapewnienia poprawnego funkcjonowania wszystkich ogniw uruchamianych w ramach systemu reagowania, a więc skorelowania harmonijnej realizacji zadań na rzecz sił zbrojnych przez sferę cywilną. Należy ocenić, że problemy te wynikają głównie z jednej przyczyny – braku zrozumienia szerokiego spektrum zagrożeń kryzysowych, co prowadzi do błędnego przekonania, że sytuacje kryzysowe to przede wszystkim powodzie i pożary. Problemy dotyczą głównie następujących zadań wynikających z przedsięwzięć NCRS:

– realizacji przeglądu wymagań w zakresie współpracy cywilno-wojskowej z władzami cywilnymi w rejonie kryzysu;

– wyznaczania osób do zespołów łącznikowych z władzami cywilnymi w rejonie kryzysu;

– rezygnacji z udzielania zezwoleń dyplomatycznych w celu przyspieszenia ruchu wojsk przez terytoria państw członkowskich;

– przygotowania do kierowania służbami informacji o sytuacji powietrznej;

– przekazania do wykorzystania przez siły zbrojne zakresów częstotliwości pozawojskowych;

– zwiększenia możliwości służby medycznej;

– ewakuacji statków handlowych z portów;

– planowania i przygotowania wsparcia meteorologicznego dla wyznaczonych centrów i sił NATO;

– przeglądu środków i ustaleń w celu hydrograficznego wsparcia sił NATO;

– ustalenia rządowej kontroli zasobów strategicznych;

– działania narodowej organizacji obrony cywilnej.

Dla zapewnienia właściwego współdziałania sfery militarnej i cywilnej w procesie podnoszenia gotowości do realizacji zadań i procedur wynikających z Systemu Reagowania Kryzysowego NATO niezbędne było, bądź też jest nadal, ustanowienie lub nowelizacja aktów prawnych regulujących problematykę związaną z militaryzacją w państwie,

strukturą systemu obronności państwa, obowiązkiem wojskowym, reagowaniem kryzysowym oraz zadaniami organów i podmiotów gospodarczych w dziedzinie obronności.

Ponadto dla SZ RP ważne były nowe uregulowania dotyczące kompetencji innych resortów, w szczególności MSWiA, związane z obroną cywilną, antyterroryzmem oraz gotowością cywilną i zarządzaniem kryzysowym. Warunkiem niezbędnym do funkcjonowania państwa w sytuacjach zagrożenia kryzysem – zarówno polityczno-militarnym, jak i niemilitarnym – jest utworzenie jednego, centralnego ośrodka kierującego działalnością wszystkich resortów i służb.

W świetle konieczności zachowania nadrzędnej roli sił zbrojnych w przeciwstawianiu się skutkom sytuacji kryzysowych o charakterze militarnym lub niemilitarnym rozważana była możliwość ewentualnego przyjęcia jednego z modelowych rozwiązań stosowanych w innych państwach Sojuszu (np. czeskiego), w którym wszystkie resorty zobligowane są do realizacji zadań na rzecz sił zbrojnych, chyba że podejmie się inne stosowne do sytuacji decyzje (kwestia ta nie została uregulowana do chwili obecnej).

Zadania określone w założeniach albo już zostały wykonane, albo są nadal w trakcie realizacji[9]. Duże opóźnienia wynikają z potrzeby dostosowania systemu prawnego naszego państwa w zakresie udziału sił zbrojnych w sytuacjach kryzysowych. Szczególnie długotrwały jest proces legislacyjny. Prace nad „Ustawą o klęsce żywiołowej", „Ustawą o stanie wyjątkowym", „Ustawą o stanie wojny i kompetencjach Naczelnego Dowódcy" zakończyły się w 2002 r., natomiast większość rozporządzeń wynikających z tych ustaw wydano dopiero w 2004 r.[10]

---

[9] Część przedsięwzięć jest związana z wprowadzeniem do uzbrojenia nowego sprzętu i wymaga znacznych nakładów finansowych.

[10] Aktami prawnymi określającymi zasady użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w stanach nadzwyczajnych są:

1) w stanie klęski żywiołowej:

a) *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej* (DzU nr 62, poz. 558, z późn. zm.);

b) *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu* (DzU nr 41, poz. 347);

2) w stanie wyjątkowym:

a) *Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym* (DzU nr 113, poz. 985, z późn. zm.);

b) *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w czasie stanu wyjątkowego* (DzU nr 89, poz. 821);

3) w stanie wojennym:

a) *Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej* (DzU nr156, poz. 1301);

b) *Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury i Obrony Narodowej z dnia 30 kwietnia 2004 r. w sprawie zasad oraz trybu przekazywania Ministrowi Obrony Narodowej funkcji wynikających ze zwierzchnictwa w polskiej przestrzeni powietrznej na czas wojny, stanu wojennego lub stanu wyjątkowego* (DzU nr 122, poz. 1272);

Prace związane ze zmianą „Ustawy o ochronie granicy państwowej" i „Ustawy o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium" oraz aktów wykonawczych do niej, tzn. „Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przeciwdziałania zagrożeniom aktami terrorystycznymi z powietrza" i „Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie warunków wykonywania lotów w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej przez obce wojskowe statki powietrzne" – zakończono dopiero w 2004 r. Rozporządzenia wynikające ze zmienionej „Ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej"[11] także są opóźnione. Rozporządzenie określające stany obronności państw zostało ogłoszone dopiero 21 września 2004 r.[12]

Dużo sprawniej przebiegało wprowadzenie tych zmian dotyczących sił zbrojnych, które nie wymagały uregulowań prawnych. Ustalenia dla sił zbrojnych zawarte w „Instrukcji Systemu Pogotowia NATO" zostały ujęte w dwóch załącznikach, normujących funkcjonowanie tego systemu w SZ RP. Zastąpiły one dotychczasowy załącznik nr 3 „Zestawienie zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w procesie osiągania WSGB". Załączniki te zostały wprowadzone rozkazem szefa SG WP. Na mocy tego rozkazu wprowadzono także stosowną nowelizację zapisów w „Instrukcji o gotowości bojowej wojsk".

W nowych załącznikach zawarto tylko zasadnicze przedsięwzięcia i procedury, które w całości lub w części dotyczą wszystkich jednostek wojskowych[13]. Stąd też wynikła konieczność uszczegółowienia zapisów stosownie do potrzeb i specyfiki funkcjonowania poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk i służb. W dowództwach odpowiednich szczebli organizacyjnych niezbędne było również dokonanie analizy poszczególnych zapisów i uściślenie właściwej im problematyki przez wydanie dokumentów rozkazodawczych.

---

c) *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zajmowania lub rekwirowania środków transportu na potrzeby obronne państwa w czasie stanu wojennego* (DzU nr 200, poz. 2055).

[11] DzU z 2002 r., nr 21 poz. 205 z późn. zm.

[12] *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa* (DzU z 2004 r., nr 219, poz. 2218).

[13] Z perspektywy czasu można ocenić, że było to niewłaściwe. Doszło do pomieszania ograniczeń czasu „P", zawartych dotychczas w załączniku nr 3, z sygnałami Systemu Pogotowia NATO. Błędnym rozwiązaniem było również przesłanie sygnałów zawartych w załączniku do jednostek wojskowych. Podczas prowadzonych kontroli zdarzały się sytuacje, że jednostka wojskowa w swoim „Planie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej" dokonywała przedyslokowania środków nuklearnych. Uważam, że sygnały powinny pozostać na szczeblu rodzajów sił zbrojnych i dopiero stamtąd, w formie konkretnych zadań dostosowanych do rodzaju jednostki, powinny zostać przekazane do jednostek. Przy pracach związanych z wdrożeniem Systemu Reagowania Kryzysowego NATO konieczne jest opracowanie i wprowadzenie do użytku instrukcji normującej problematykę związaną z reagowaniem w sytuacjach kryzysowych.

Na podstawie tych dokumentów oraz rozkazów właściwych przełożonych w jednostkach wojskowych znowelizowano dokumentację planistyczną w zakresie gotowości bojowej poprzez opracowanie harmonogramów szczegółowych przedsięwzięć stosownie do szczebla organizacyjnego i rodzaju wykonywanych zadań. Uwzględnienie w systemie gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP, na wszystkich szczeblach dowodzenia, procedur, przedsięwzięć i środków Systemu Pogotowia NATO pozwala na ich szybsze i efektywniejsze użycie w sytuacji wystąpienia jakiegokolwiek zagrożenia. Umożliwia to także wykorzystanie tylko niezbędnej ilości sił i środków – adekwatnie do powstałego zagrożenia, w odpowiednim miejscu i czasie.

Wysoko należy ocenić utworzenie w dowództwach sił zbrojnych grup reagowania kryzysowego (GRK), a na niższych szczeblach dowodzenia grup operacyjnych (GO), których działanie wydatnie wspomaga początkowy etap procesu osiągania WSGB, w tym stopni gotowości alarmowej i realizacji przedsięwzięć wynikających z Systemu Reagowania Kryzysowego NATO[14].

2.2. Dostosowanie gotowości obronnej państwa

System obronny państwa jest aktywowany w obliczu pojawiającego się zagrożenia poprzez uruchamianie sił i działań określonych w Narodowym Systemie Pogotowia Obronnego, który ma zapewnić potrzebną swobodę działania w razie konieczności podjęcia działań bezpośrednich (kryzysowych lub wojennych).

Narodowy System Pogotowia Obronnego, określany także jako pogotowie obronne, to zespół zasad, procedur i przedsięwzięć realizowanych w ramach systemu obronności państwa, w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa kryzysem lub wojną, mający na celu zapewnienie adekwatnego do potrzeb reagowania na te zagrożenia. Pogotowie obronne obejmuje przedsięwzięcia realizowane przez elementy systemu obronności państwa. Pogotowie obronne należy zatem rozpatrywać jako istotny składnik systemu reagowania kryzysowego państwa, a pośrednio także systemu obrony państwa w czasie agresji.

Struktura Narodowego Systemu Pogotowia Obronnego wynika z konieczności zastosowania określonych środków i przedsięwzięć w przypadku sytuacji kryzysowych stanowiących bezpośrednie lub pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub

---

[14] W 2000 r. był to System Pogotowia NATO.

jej sojuszników. Narodowy System Pogotowia Obronnego obejmuje trzy grupy środków i przedsięwzięć:

1. Podwyższanie gotowości obronnej państwa, a w tym podwyższanie gotowości obronnej podsystemu (organów) kierowania, podwyższanie gotowości bojowej podsystemu militarnego (SZ RP) oraz podwyższanie gotowości obronnej podsystemu pozamilitarnego (pozamilitarnych ogniw obronnych).

2. Podejmowanie działań przeciwko zaskoczeniu poprzez odpowiednie do zagrożenia rozwinięcie całych sił zbrojnych lub ich określonych komponentów i osiągnięcie przez nie gotowości do użycia przeciwko agresorowi.

3. Podwyższanie gotowości obronnej państwa, której istotą jest elastyczne dostosowanie poziomu gotowości systemu obronności państwa do reagowania na zagrożenia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W rzeczywistości chodzi nie tylko o wprowadzanie wyższych stanów gotowości obronnej, ale również – w odpowiednim czasie – niższych stanów gotowości, w sytuacji gdy zagrożenie zewnętrznego bezpieczeństwa państwa będzie stopniowo rozładowywane.

W związku ze zmianą Systemu Pogotowia NATO w System Reagowania Kryzysowego NATO w Polsce trwa przekształcenie Narodowego Systemu Pogotowia Obronnego w Narodowy System Pogotowia Kryzysowego.

Gotowość obronna państwa to stan stabilności elementów systemu obronnego państwa do utrzymania bezpieczeństwa narodowego, skutecznego działania w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym możliwość przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom kryzysowym i wojennym. Podwyższanie gotowości obronnej państwa w sytuacji zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa wiąże się z wprowadzaniem odpowiednich stanów gotowości obronnej.

Obecnie, zgodnie z „Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa”[15], obowiązują trzy stany gotowości obronnej państwa:

- stała gotowość obronna państwa,
- gotowość obronna czasu kryzysu,
- gotowość obronna czasu wojny.

Stała gotowość obronna państwa to stan utrzymywany w czasie pokoju, gdy stosunki międzynarodowe układają się poprawnie, a ewentualne konflikty rozstrzygane są w drodze dyplomatycznej i nie powodują istotnego zagrożenia.

W tym stanie realizuje się między innymi przedsięwzięcia w zakresie:

– polityki bezpieczeństwa państwa;

– ochrony naczelnych organów kierowania państwem;

– utrzymania w gotowości do rozwinięcia narodowego systemu zarządzania kryzysowego;

– monitorowania symptomów zagrożeń państwa;

– szkolenia i utrzymania Sił Zbrojnych RP;

– utrzymania systemu obrony narodowej;

– przygotowania infrastruktury kraju dla potrzeb obronnych;

– tworzenia i utrzymania rezerw państwowych;

– utrzymania możliwości zaspokajania potrzeb bytowych ludności na czas zagrożenia i wojny;

– przygotowania planów ewakuacji i rozśrodkowania ludności ze stref zagrożonych;

– planowania przedsięwzięć w zakresie militaryzacji;

– szkolenia i zgrywania elementów systemu obronności.

Gotowość obronna czasu kryzysu to stan umożliwiający podniesienie gotowości obronnej w razie pojawienia się symptomów bezpośredniego zagrożenia kryzysowego lub wojennego albo gdy wynika to ze zobowiązań sojuszniczych. W stanie tym, oprócz przedsięwzięć podejmowanych w stanie stałej gotowości obronnej państwa, realizuje się przedsięwzięcia w zakresie:

– działań dyplomatycznych mających na celu rozładowanie napięcia i zabezpieczenie interesów państwa;

– zwiększenia aktywności społeczeństwa na rzecz obrony państwa;

– osiągania przez część lub całe siły zbrojne wyższych stanów gotowości bojowej;

– podwyższania gotowości jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych i administracji;

– zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych w zakresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia;

– intensyfikowania działań w zakresie organizacyjnego, rzeczowego i materiałowego przygotowania stanowisk kierowania organów władzy, administracji państwowej i samorządowej;

– częściowego rozwijania sił oraz realizowania określonych zamierzeń związanych z militaryzacją i obroną cywilną.

---

[15] DzU z 2004 r., nr 219, poz. 2218.

Gotowość obronna czasu wojny to stan, który osiąga się w razie stwierdzenia bezpośrednich przygotowań do agresji lub w razie jej dokonania. Realizuje się wtedy przedsięwzięcia stwarzające możliwość przeprowadzenia powszechnej mobilizacji oraz pełnego rozwinięcia narodowego systemu obrony celem odparcia agresji militarnej wspólnie z siłami sojuszniczymi, a w szczególności przedsięwzięcia w zakresie:

– osiągnięcia przez siły zbrojne pełnej gotowości bojowej;

– przestawienia działalności gospodarki narodowej na zabezpieczenie potrzeb obronnych oraz wykonania Programu Mobilizacji Gospodarki;

– funkcjonowania organów władzy oraz administracji państwowej i samorządowej na stanowiskach kierowania;

– pełnego rozwinięcia elementów systemu obrony cywilnej;

– realizacji zadań wynikających z nowych ustaw oraz przepisów wykonawczych.

Warunkiem właściwej realizacji zadań w ramach sojuszniczego systemu obronnego, w tym reagowania na wszelkiego rodzaju zagrożenia kryzysowe, jest posiadanie narodowego systemu zarządzania kryzysowego, kompatybilnego z Systemem Reagowania Kryzysowego NATO. Zgodnie z założeniami system taki powinien zawierać zestaw przedsięwzięć podwyższania gotowości obronnej państwa, w tym podwyższania gotowości bojowej sił zbrojnych, w celu przygotowania do rozpoczęcia działań wojennych oraz przedsięwzięć z zakresu przeciwdziałania atakom terrorystycznym (także z użyciem broni chemicznej i atakom na sieci informatyczne). Za pomocą tego systemu, w razie pojawienia się zagrożenia, powinny być uruchamiane plany operacyjne na czas kryzysu i wojny, przygotowane w poszczególnych resortach, województwach i Siłach Zbrojnych RP.

W polskim systemie prawnym nie określono definicji zarządzania kryzysowego oraz zasad funkcjonowania narodowego systemu zarządzania kryzysowego. Dorobek legislacyjny w tym zakresie ogranicza się do ustaw i rozporządzeń regulujących funkcjonowanie administracji publicznej w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności oraz
w stanach nadzwyczajnych.

W kraju zarządzanie sytuacjami kryzysowymi leży w kompetencjach wielu instytucji i organów państwowych i terenowych. Najwyższymi organami w zakresie zarządzania kryzysowego na szczeblu państwa są prezydent RP, Rada Ministrów i prezes Rady Ministrów.

Zadania w zakresie rozwiązywania sytuacji kryzysowych na szczeblu rządu reali-

zuje Zespół ds. Kryzysowych, którego przewodniczącym jest minister spraw wewnętrznych i administracji, a jego obsługę zapewnia resort spraw wewnętrznych i administracji[16]. Zespół ten jest doraźnie zwoływanym organem opiniodawczo-doradczym prezesa Rady Ministrów.

Ponadto przy Radzie Ministrów i prezesie Rady Ministrów występują inne organy opiniodawczo-doradcze, właściwe w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa (Stały Komitet Rady Ministrów, Zespół ds. Wymiany Informacji, Międzyresortowe Centrum ds. Zwalczania Przestępczości Zorganizowanej i Międzynarodowego Terroryzmu), a ich zakresy zadaniowe są do siebie zbliżone lub w pewnych przypadkach nawet identyczne.

Jednocześnie w resortach oraz na wszystkich poziomach administracji państwowej i samorządowej istnieją stałe lub doraźnie powoływane organa (podsystemy) zarządzania kryzysowego.

Nadane Radzie Ministrów oraz prezesowi Rady Ministrów prerogatywy wynikające z Konstytucji RP, ustaw o stanach nadzwyczajnych oraz innych ustaw jednoznacznie wskazują na potrzebę posiadania przez Radę Ministrów i prezesa Rady Ministrów organu wykonawczego właściwego w zakresie reagowania kryzysowego, tj. analizy zjawisk kryzysowych, przygotowania wariantów decyzji oraz koordynacji ich implementacji. Organ ten powinien pełnić rolę nadrzędną w stosunku do podsystemów kryzysowych różnych resortów i instytucji centralnych państwa oraz wszelkiego rodzaju służb, systemów ratowniczych i inspekcji o charakterze ogólnokrajowym. W celu zapewnienia dyrektorowi tego organu wykonawczego Rady Ministrów szerokiego zakresu uprawnień w sytuacjach kryzysowych wskazane jest, żeby posiadał on rangę dyrektora departamentu, a nawet wicepremiera. Taką role powinno spełniać utworzone zgodnie z ustawa o zarządzaniu kryzysowym Rządowe Centrum Bezpieczeństwa.

Brak takiego organu doprowadził do powstania luki, którą doraźnie starają się wypełnić poszczególne resorty czy też centra dowodzenia systemów ratowniczych (np. Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności Państwowej Straży Pożarnej). Sytuacja taka stwarza niebezpieczeństwo przejęcia przez systemy ratownicze konstytucyjnych i ustawowych kompetencji poszczególnych członków Rady Ministrów.

Powyższe rozwiązania zapewniają w miarę efektywne reagowanie jedynie na za-

---

[16] *Zarządzenie nr 6 Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2002 r.*

grożenia pozamilitarne, związane głównie z reagowaniem na klęski żywiołowe i awarie techniczne. Marginalnie natomiast są traktowane zagrożenia polityczno-militarne, będące zasadniczym obszarem Systemu Reagowania Kryzysowego NATO.

Prace nad Narodowym System Pogotowia Obronnego miały doprowadzić do jego kompatybilności z Systemem Pogotowia NATO (obecnie z Systemem Reagowania Kryzysowego NATO). W naszym kraju odpowiednikiem NCRS jest Narodowy System Pogotowia Kryzysowego (obecnie w fazie projektu), który obejmuje szeroki zakres środków podwyższających gotowość obronną państwa na zaistniałe zagrożenia[17]. Jego funkcjonowanie w ramach Systemu Reagowania Kryzysowego NATO nie jest w pełni właściwe ze względu na ograniczoną zdolność do odbioru i terminowego wdrażania wprowadzanych przez Sojusz odpowiednich sygnałów reagowania kryzysowego.

Obecnie możliwość bezpośredniego odbioru tego typu sygnałów ma jedynie resort obrony narodowej oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Dystrybucja sygnałów do innych resortów, w tym szczególnie do MSWiA, powoduje z reguły wydłużony czas reakcji naszego kraju w tym zakresie. Stwarza to sytuację, w której Rada Ministrów i prezes Rady Ministrów wyłączeni są z bezpośredniego udziału w sojuszniczym systemie reagowania kryzysowego i zmuszeni do włączania się w ten system za pośrednictwem resortowych podsystemów reagowania kryzysowego.

W związku z wprowadzeniem Systemu Reagowania Kryzysowego NATO w Ministerstwie Obrony Narodowej zintensyfikowano prace mające na celu utworzenie jednego systemu, w ramach którego będzie możliwe zarządzanie we wszystkich sytuacjach kryzysowych – zarówno militarnych, jak i niemilitarnych. Pracami tymi kierował Departament Polityki Obronnej, a efektem prac była propozycja utworzenia Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego (NSPK), przeznaczonego do zapewnienia ogólnej gotowości potencjału wojskowo-cywilnego kraju w celu skutecznego przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, włącznie z gotowością do prowadzenia działań wojennych. Jest to powielenie Systemu Reagowania Kryzysowego NATO, tylko że na skalę krajową, co umożliwiłoby realizację naszych zobowiązań sojuszniczych w ramach obrony kolektywnej.

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego, podobnie jak NCRS, obejmuje pięć zasadniczych komponentów, w tym opcje zapobiegania, środki reagowania kryzysowego, przeciwdziałanie zaskoczeniu, przeciwdziałanie agresji i stopnie alarmowe.

---

[17] Celowa wydaje się zmiana nazwy z Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego na Narodowy System Reagowania Kryzysowego.

Przedsięwzięcia dotyczące podnoszenia gotowości bojowej zostały zawarte w 19 obszarach, podobnie jak w NCRS. Rozwiązanie takie wynika z faktu, że należy zapewnić pełną kompatybilność systemu krajowego z sojuszniczym.

Zaangażowanie poszczególnych resortów w obszary tematyczne Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego przedstawiono w załączniku 1. Natomiast w załączniku 2, ze względu na możliwe zmiany strukturalne niektórych resortów, uwzględniono konieczność przydzielenia niektórych przedsięwzięć ministrom właściwym do danych spraw[18].

Podstawę do opracowania wymienionych załączników stanowił „Wykaz przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" przygotowany przez Departament Polityki Obronnej MON jako załącznik do „Dyrektywy w sprawie Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego", przyjętej na posiedzeniu Rady Ministrów 31 sierpnia 2004 r.

Zadania umieszczone w „Wykazie przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" były poddawane analizie podczas strategicznej gry obronnej pk. „Kierownictwo 2004". Ze względu na trwające prace dotyczące realizacji zadań oraz ustalenia ich zakresu przez poszczególne resorty materiał ten mógł być traktowany tylko jako poglądowy, ponieważ nastąpiła zmiana niektórych zadań dla resorów lub pojawiły się zadania dla innych (np. dla Ministerstwa Środowiska).

Należy zauważyć, że źródłem decyzji dotyczących zmiany stanów gotowości obronnej są organy władzy państwowej. To one prowadzą ciągłą ocenę sytuacji politycznej, militarnej oraz zagrożeń klęskami żywiołowymi. W razie powstania sytuacji innej niż normalna oceniają ją i podejmują decyzje w celu przeciwdziałania ewentualnym skutkom, określając rodzaj powstałego kryzysu (militarny lub niemilitarny).

2.3. Dostosowanie gotowości obronnej sił zbrojnych

Siły zbrojne stanowią podstawowy element systemu obronności państwa, służą ochronie jego niepodległości i niepodzielności terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic. Zadanie to wykonują poprzez ciągłe utrzymywanie zdolności i gotowości do reagowania na zewnętrzne zagrożenia kryzysowe oraz

---

[18] Załącznik ten został opracowany na podstawie „Wykazu procedur i przedsięwzięć Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" przygotowanego przez Departament Polityki Obronnej w sierpniu 2004 r. i ma za zadanie jedynie uzmysłowić czytelnikowi zakres realizowanych zadań. Nie może być traktowany jako diagnoza stanu faktycznego.

do przeprowadzenia – samodzielnie lub wspólnie z sojusznikami – niezbędnych do obrony państwa kampanii i operacji militarnych.

„Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej", przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów 4 stycznia 2000 r., określała, że Siły Zbrojne RP, działając w narodowym systemie obronności i w systemie sojuszniczym, są przygotowane do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych: zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze), zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju[19]. Zapis ten został utrzymany w „Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej", przyjętej na posiedzeniu Rady Ministrów 23 maja 2000 r., w której ponadto dodano, że siły zbrojne są gotowe do udziału w reagowaniu na zagrożenia pozamilitarne[20].

Przyjęcie 22 lipca 2003 r. „Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej" bez zapisu wycofującego „Strategię bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej" i „Strategię obronności Rzeczypospolitej Polskiej" skomplikowało sytuację. Jako obowiązujący dokument należy przyjąć strategię z 22 lipca 2003 r. Zgodnie z nią zadaniem Sił Zbrojnych RP jest zapewnienie bezpieczeństwa Polski, niesienie pomocy sojuszniczej zgodnie z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego oraz budowa pozycji Polski w NATO i Unii Europejskiej. Siły zbrojne współdziałają w ramach zapewnienia bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia atakami terrorystycznymi na terytorium Polski oraz biorą udział działaniach koalicji antyterrorystycznej na obszarze NATO i poza nim. Udzielają władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej w przypadku zagrożeń niemilitarnych. Ponadto uczestniczą w utrwalaniu porządku międzynarodowego poprzez udział w militarnych działaniach stabilizacyjnych – operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych.

W „Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej" pojawia się po raz pierwszy pojęcie „misji", co ma swój wyraz w strategii sektorowej, opracowanej dla sił zbrojnych. Zgodnie ze „Strategią wojskową Rzeczypospolitej Polskiej", podpisaną przez prezydenta RP 22 października 2004 r., rola Sił Zbrojnych RP w architekturze bezpieczeństwa państwa wynika z potrzeb bezpieczeństwa i obrony narodowej, zobowiązań sojuszniczych oraz uczestnictwa w działaniach na rzecz międzynarodowego pokoju i stabilności. Siły Zbrojne RP:

---

[19] *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 31.
[20] *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 19.

– służą zapewnieniu bezpieczeństwa Polski;

– zapewniają bezpieczeństwo i nienaruszalność granic;

– wspierają politykę zagraniczną i żywotne interesy państwa na arenie międzynarodowej;

– służą ochronie polskich interesów oraz budowie pozycji Polski w NATO i UE;

– niosą pomoc sojuszniczą zgodnie z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego;

– udzielają pomocy organom administracji publicznej w reagowaniu na zagrożenia niemilitarne;

– wspierają operacje antyterrorystyczne i ratownicze.

Misje realizowane przez siły zbrojne to zapewnienie bezpieczeństwa w czasie pokoju, wspieranie procesu stabilizacji i operacji humanitarnych, zapobieganie konfliktom lokalnym i regionalnym oraz udział w ich rozwiązywaniu, udział w działaniach antyterrorystycznych oraz odparcie ataku strategicznego.

Siły Zbrojne RP utrzymują gotowość do realizacji zadań w różnych stanach gotowości obronnej państwa w dwóch obszarach: wewnętrznym – na terytorium kraju, i zewnętrznym – poza jego terytorium.

W zależności od potrzeb i rozwoju sytuacji SZ RP są zdolne do realizacji następujących zadań:

1. Zapewnienie bezpieczeństwa w czasie pokoju, w tym:

– monitorowanie i ochrona przestrzeni powietrznej oraz wspieranie ochrony granic lądowych i wód terytorialnych;

– prowadzenie działalności rozpoznawczej i wywiadowczej;

– prowadzenie współpracy wojskowej w zakresie rozwoju i stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa w bezpośrednim otoczeniu Polski i na świecie;

– implementacja postanowień porozumień rozbrojeniowych oraz nadzór nad ich realizacją;

– wspieranie władz państwowych oraz administracji publicznej w reagowaniu na zagrożenia niemilitarne – głównie klęski żywiołowe i katastrofy;

– prowadzenie działań poszukiwawczo-ratowniczych;

– realizacja zabezpieczenia topograficznego i działalności hydrograficzno-meteorologicznej;

– oczyszczanie terenu z wybuchowych i niebezpiecznych przedmiotów pochodzenia wojskowego;

– monitorowanie skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium kraju.

2. Wspieranie procesu stabilizacji i operacji humanitarnych, w tym:

– udział w operacjach utrzymania pokoju prowadzonych przez NATO, UE i ONZ oraz wynikających z innych porozumień międzynarodowych;

– wspieranie operacji humanitarnych prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, rządowe i inne.

3. Zapobieganie konfliktom lokalnym i regionalnym oraz udział w ich rozwiązywaniu, w tym:

– obrona terytorium kraju;

– udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego na obszarze NATO, zgodnie z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego;

– udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego poza obszarem odpowiedzialności NATO.

4. Udział w działaniach antyterrorystycznych, w tym:

– prowadzenie działań prewencyjnych;

– obrona przed atakami terrorystycznymi;

– udział w czynnym zwalczaniu terroryzmu;

– uczestnictwo w likwidacji skutków działań terrorystycznych.

5. Odparcie ataku strategicznego, w tym:

– uczestnictwo w strategicznej operacji obronnej na terytorium RP;

– udział w operacji obronnej poza obszarem kraju, odpowiednio do zobowiązań sojuszniczych i koalicyjnych[21].

Przewartościowanie poglądów w zakresie zadań sił zbrojnych w kierunku realizacji przedsięwzięć niezwiązanych z kryzysem polityczno-militarnym wynika z małego zagrożenia konfliktem militarnym o dużej skali.

Do realizacji zadań w ramach misji siły zbrojne zostały podzielone na:

a) wojska operacyjne – dominujące jednostki wszystkich rodzajów sił zbrojnych, przygotowane do przejścia pod dowództwo NATO, UE i innych organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, w celu prowadzenia walki zbrojnej lub działań pozamilitarnych na terytorium Polski i poza nim. Są to:

– jednostki bojowe – jednostki ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne, lotnictwa taktycznego, rakietowe OP oraz okręty uderzeniowe;

– wsparcia bojowego – jednostki rozpoznania, wywiadu, walki elektronicznej, działań psychologicznych, rakietowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne,

inżynieryjne, radiotechniczne, okręty obrony przeciwminowej i zwalczania okrętów podwodnych;

– zabezpieczenia bojowego – jednostki dowodzenia, łączności i informatyki, logistyczne, medyczne, współpracy cywilno-wojskowej, zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego oraz inne;

2) wojska wsparcia – przeznaczone do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych na terytorium kraju oraz w uzasadnionych przypadkach poza jego granicami. Są to jednostki obrony terytorialnej, Żandarmerii Wojskowej, administracji wojskowej, szkolnictwa oraz logistyki stacjonarnej i inne, zabezpieczające w rozwinięcie i przegrupowanie wojsk[22].

System gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP jest integralną częścią gotowości obronnej państwa, a także podstawowym czynnikiem określającym możliwości bojowe sił zbrojnych. Stanowi zorganizowany zbiór założeń, zasad i procedur, których realizacja pozwala na utrzymanie zdolności jednostek wojskowych do podjęcia działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Obowiązujący w Siłach Zbrojnych RP system gotowości bojowej, po wstąpieniu Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego, został znowelizowany i dostosowany do uwarunkowań wynikających ze strategii NATO oraz narodowych potrzeb obronnych.

Ideą systemu jest utrzymanie potencjału bojowego sił zbrojnych do natychmiastowego reagowania na powstałe sytuacje i zagrożenia oraz zapewnienie zorganizowanego rozwinięcia jednostek wojskowych i osiągnięcia przez nie zdolności do podjęcia w określonym czasie zadań bojowych (zob. zał. 19). Gotowość bojowa to zdolność wojsk (jednostek wojskowych) do wykonania zadań w określonym czasie; także stan ilościowy i jakościowy sił zbrojnych (jednostek wojskowych) oraz ich organizacyjne przygotowanie do realizacji zadań w określonym czasie i zgodnie z przeznaczeniem.

Główne cele systemu gotowości bojowej to:

– utrzymanie wysokiej zdolności bojowej wojsk;

– pozyskiwanie aktualnych danych rozpoznawczych oraz dokonywanie właściwej oceny stopnia zagrożenia;

– zapewnienie sprawnego ostrzegania sił zbrojnych o zagrożeniu;

---

[21] *Strategia wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 17–19.

[22] Z niezrozumiałych względów nazwa „wojska wsparcia ogólnego", używana w *Strategii wojskowej Rzeczypospolitej Polskiej*, została zmieniona w *Dyrektywie Szefa Sztabu Generalnego o gotowości bojowej i mobilizacyjnej Sił Zbrojnych RP* na „wojska wsparcia".

– przygotowanie do skutecznego uchylenia się przed zaskakującym uderzeniem przeciwnika oraz efektywnego odparcia jego uderzeń;

– zapewnienie zorganizowanego, sprawnego oraz wszechstronnego zabezpieczenia procesu operacyjnego rozwinięcia wojsk i wprowadzenia ich do działań we właściwym czasie i miejscu;

– osłona własnych obiektów i systemów bojowych przed rozpoznaniem i destrukcyjnym oddziaływaniem przeciwnika.

Stosownie do przyjętych uwarunkowań funkcjonowania systemu gotowości bojowej w systemie sojuszniczym oraz potrzeb narodowych, najwyższą gotowość do podejmowania działań zapewnia się tym wojskom i jednostkom organizacyjnym, które – w zależności od stopnia i charakteru zagrożenia – powinny bezzwłocznie podjąć określone działania lub przeciwstawić się agresji.

W naszym systemie obronnym do takich sił należą jednostki rozpoznania (zwłaszcza radioelektronicznego), obrony powietrznej, jednostki sił wysokiej gotowości, jednostki (siły) ratownicze oraz oddziały i związki taktyczne zaliczane do głównych sił obronnych, które w pierwszej kolejności planuje się skierować do przeciwdziałania zagrożeniom, w tym do osłony granicy państwowej.

Przyjęte rozwiązania w zakresie funkcjonowania systemu gotowości bojowej przewidują dwuwariantowe narastanie gotowości do podjęcia działań. Pierwszy z nich (tryb nakazowy) jest trybem podstawowym i przewiduje osiąganie gotowości poprzez wprowadzanie wyższych stanów gotowości bojowej (rozkazami właściwych przełożonych) dla określonych jednostek wojskowych lub systemów bojowych. Tryb nakazowy pozwala na selektywne osiąganie gotowości do użycia, stosownie do potrzeb, w terminach określonych kategoriami gotowości. Drugi (tryb alarmowy) jest realizowany w przypadku gwałtownego wzrostu napięcia międzynarodowego – przez wprowadzanie kolejno wyższych stanów gotowości bojowej (podwyższonej gotowości bojowej, gotowości bojowej „zagrożenie wojenne", pełnej gotowości bojowej) lub bezpośrednio – określonego (wyższego) stanu gotowości bojowej, z pominięciem stanów niższych. Pozwala on na mobilizacyjne rozwinięcie jednostek wojskowych i osiągnięcie gotowości do użycia w krótszym terminie. Podnoszenie gotowości bojowej to proces, w ramach którego są realizowane wcześniej ustalone i zaplanowane przedsięwzięcia organizacyjne (mobilizacyjne, logistyczne i szkoleniowe), mające na celu przygotowanie dowództw i sił do wykonywania przewidzianych dla nich zadań.

W celu zapewnienia realizacji zadań siłami czasu „P", w stałej gotowości bojowej w jednostkach wojskowych mogą być wprowadzane stopnie gotowości alarmowej

(gotowość alarmowa 3, 2 i 1 stopnia. Gotowość alarmowa to zdolność wydzielonych sił i dowództw do realizacji zadań w ramach zapoczątkowania procesu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej oraz wynikających z zagrożeń niemilitarnych, takich jak: powodzie, pożary, huragany, duże opady śniegu i katastrofy ekologiczne. Zadania te są realizowane w stanie stałej gotowości bojowej zgodnie z harmonogramami opracowanymi przez jednostki wojskowe. Ideą takiego rozwiązania jest zapewnienie sprawnego podwyższania zdolności jednostek wojskowych czasu „P" do działania w sytuacjach kryzysowych, wynikających szczególnie z zagrożeń niemilitarnych, niewymagających wprowadzania wyższych stanów gotowości bojowej (do wsparcia działań niemilitarnych ogniw systemu obrony narodowej lub ochrony obiektów w sytuacji bezpośredniego zagrożenia).

Stopień gotowości alarmowej określa stan przygotowania jednostki do zapoczątkowania procesu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej lub realizacji zadań związanych z likwidacją zagrożeń niemilitarnych w określonym stopniu ukompletowania i wyposażenia, stosownie do zaistniałej sytuacji. Dla zachowania stałej dyspozycyjności do sprawnej realizacji przedsięwzięć związanych z podnoszeniem gotowości bojowej, jednostki wojskowe i elementy systemów bojowych spełniają szereg uwarunkowań, umożliwiających bezkolizyjne podnoszenie ich zdolności do użycia.

W tym celu w stałej gotowości bojowej utrzymuje się w jednostkach niezbędne stany osobowe do realizacji zadań szkoleniowych i zapewnienia funkcjonowania systemu alarmowania, a także uzbrojenie i sprzęt wojskowy do pełnienia dyżurów bojowych, służby dyżurne (operacyjne) oraz siły do realizacji zadań związanych z osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej. W tym stanie gotowości bojowej jednostki wojskowe zachowują zdolność do wykonywania zadań w procesie strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych w sytuacji militarnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz wojny, wykonywania zadań w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego i wynikających z innych umów międzynarodowych, a także do działania w sytuacjach kryzysowych i zagrożeń niemilitarnych.

W celu zapewnienia ciągłości dowodzenia (kierowania) i szybkiego przekazywania sygnałów alarmowych, we wszystkich ogniwach dowodzenia (kierowania) utrzymuje się elementy systemu dowodzenia, dyżurne służby operacyjne oraz służby dyżurne w gotowości do przekazywania sygnałów związanych z wprowadzaniem wyższych stanów gotowości bojowej, a także innych poleceń wynikających z toku pełnienia służby.

Dla zagwarantowania wysokiej sprawności reagowania na zaistniałe sytuacje utrzymywane są w pełnej dyspozycji systemy alarmowania i przekazywania sygnałów do wszystkich jednostek wojskowych oraz siły dyżuru bojowego, a w tym systemu obrony powietrznej, zintegrowanego systemu rozpoznania SZ RP, systemu poszukiwań i ratownictwa lotniczego, ratownictwa morskiego oraz morskiej działalności operacyjnej. Siły wydzielone do systemu poszukiwań i ratownictwa lotniczego zachowują także gotowość do podejmowania działań w ramach międzynarodowego systemu poszukiwań i ratownictwa (SAR). Utrzymuje się siły i środki, które mogą być ujęte do wsparcia działań sił systemu pozamilitarnego (do realizacji zadań związanych z likwidacją skutków powodzi, awarii, katastrof chemicznych oraz gaszenia pożarów).W stałej gotowości bojowej prowadzi się również monitoring skażeń, a w jednostkach inżynieryjnych utrzymuje się minerskie patrole przeznaczone do oczyszczania terenu z wybuchowych oraz niebezpiecznych przedmiotów pochodzenia wojskowego i z okresu działań wojennych. Monitoring zagrożeń przez siły zbrojne został przedstawiony w załączniku 3.

Ponadto w całych Siłach Zbrojnych RP utrzymuje się gotowość do rozwinięcia i użycia jednostek wydzielanych do sił zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, do udziału w operacjach pokojowych i humanitarnych, a także do wykonywania innych zadań, wynikających z zobowiązań i umów międzynarodowych.

W podwyższonej gotowości bojowej wprowadzanej dla całych sił zbrojnych planuje się uzupełnienie do etatu czasu „W" jednostek planowanych do wzmocnienia pełnienia dyżurów bojowych oraz innych jednostek, stosownie do potrzeb operacyjnych. W przypadku powstania katastrof, awarii, klęsk żywiołowych i ekologicznych wydziela się ze struktury organizacyjnej jednostek czasu „P" lub powołuje się z rezerwy dodatkowe siły i środki przewidywane do działania w systemie ratownictwa oraz osiąga się nimi gotowość do działania. Rozwija się grupy operacyjne do kierowania procesem osiągania WSGB lub użyciem sił ratowniczych o składzie zapewniającym ciągłość pracy systemu kierowania. W razie potrzeby mobilizacyjnego rozwijania jednostek, uruchamia się odpowiednie zespoły do kierowania mobilizacją (zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych). Ponadto w tym stanie gotowości bojowej przygotowuje się także do rozwinięcia system kierowania ruchem wojsk. Efektem realizacji przedsięwzięć podwyższonej gotowości bojowej jest doprowadzenie określonych sił do stanu zapewniającego osiągnięcie gotowości do podjęcia działań zgodnie z przeznaczeniem, wzmocnienia rzutu osłony strategicznej lub do likwidacji zagrożeń niemilitarnych.

W gotowości bojowej „zagrożenie wojenne", wprowadzanej dla całych sił zbrojnych w przypadku eskalacji napięcia międzynarodowego, bezpośrednio ze stałej lub z podwyższonej gotowości bojowej, wydzielone jednostki sił wysokiej gotowości przemieszcza się do rejonów operacyjnego przeznaczenia lub na pozycje bojowe (po osiągnięciu gotowości do podjęcia działań). Przejmuje się pod ochronę wybrane obiekty o znaczeniu strategicznym. Mobilizuje się i uzupełnia do etatów czasu „W" określone jednostki wojskowe, w których wprowadza się pełną gotowość bojową.

Pełną gotowość bojową dla całych sił zbrojnych wprowadza się w sytuacji powstania symptomów nieuchronnego wybuchu wojny lub po rozpoczęciu agresji przez przeciwnika. W tym stanie gotowości bojowej jednostki wojskowe, po mobilizacyjnym rozwinięciu, mogą być wyprowadzone do zasadniczych rejonów alarmowych lub operacyjnego przeznaczenia (na pozycje bojowe) i realizować tam przedsięwzięcia związane z osiąganiem gotowości do podjęcia działań lub przystąpić do wykonywania zadań bojowych.

Zrealizowanie przedsięwzięć pełnej gotowości bojowej umożliwia osiągnięcie przez całe siły zbrojne zdolności do militarnej obrony państwa oraz wykonania zadań bojowych, wynikających z potrzeb obrony kolektywnej, a także osiągnięcie gotowości do realizacji planów operacyjnych odpowiadających aktualnej sytuacji polityczno-militarnej.

Wyższe stany gotowości bojowej w całych siłach zbrojnych lub dla ich części wprowadzane są zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi, co oznacza, że w celu przeprowadzenia mobilizacji sił zbrojnych i wprowadzenia odpowiednich stanów gotowości bojowej powinna być zarządzona w państwie mobilizacja częściowa lub powszechna i podjęte stosowne decyzje rządowe. Należy mieć świadomość, że osiągnięcie pełnej gotowości bojowej przez siły zbrojne nie jest możliwe bez wsparcia ze strony państwa. Musi zostać uruchomiony Program Mobilizacji Gospodarki, realizowane są świadczenia osobiste, rzeczowe i szczególne oraz prowadzona jest militaryzacja.

Do realizacji zadań reagowania na powstałe zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz zadań w ramach międzynarodowych systemów bezpieczeństwa NATO, Unii Europejskiej i wynikających z Karty ONZ, w Siłach Zbrojnych RP utrzymuje się w gotowości do działania lub rozwinięcia jednostki wojskowe wchodzące organizacyjnie i funkcjonalnie w skład wojsk operacyjnych (jednostki bojowe rodzajów sił zbrojnych) i wojsk wsparcia (jednostki Żandarmerii Wojskowej, obrony terytorialnej, inżynieryjne, obrony przed bronią masowego rażenia, logistyki stacjonarnej, administracji wojskowej i inne przeznaczone do zapewnienia dogodnych warunków do działania wojsk operacyjnych) w tym również siły o odpowiedniej kategorii przeznaczenia dla Sojuszu

Północnoatlantyckiego.

Dostępność dowództw i jednostek wojskowych SZ RP określa się poprzez typ i kategorię przeznaczenia. Wyróżnia się dwa typy sił. Siły zdolne do przerzutu (Deploy Forces – DF), dostępne dla wszystkich możliwych operacji NATO, UE, ONZ, zdolne do przerzutu w dowolny obszar, posiadające zdolność prowadzenia działań w niesprzyjającym środowisku (bez odpowiedniej infrastruktury, bez wsparcia państwa gospodarza oraz w ekstremalnych warunkach klimatycznych). Mogą one również być włączone do narodowych dowództw i zgrupowań zadaniowych realizujących misje obronne zgodnie z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego. Drugim są siły na miejscu (Implace Forces – IPF), głównie przeznaczone do kolektywnej obrony wewnątrz i w pobliżu terytorium państwa, posiadające zdolność uczestniczenia w operacji kryzysowej na poziomie taktycznym i operacyjnym. Część sił na miejscu stanowią siły wysokiej gotowości (HRF – High Readiness Forces) zapewniające początkową reakcję na pojawiające się zagrożenia dla terytorium państwa i Sojuszu.

Dowództwom i jednostkom wojskowym SZ RP określa się jedną z czterech kategorii przeznaczenia:

– siły pod dowództwem NATO lub UE – przekazane pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę NATO bądź UE;

– siły wydzielane do NATO, UE i ONZ – siły i dowództwa planowane do przekazania pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę dowódcy NATO lub UE w ciągu ustalonego czasu (zgodnie z Systemem Reagowania Kryzysowego NATO) na podstawie umów[23] i porozumień technicznych[24] lub decyzji Rady Północnoatlantyckiej;

– siły zarezerwowane dla NATO, UE i ONZ – przewidywane do przekazania pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę NATO, UE lub ONZ w bliżej nieokreślonej przyszłości;

– inne siły dla NATO – przewidywane do przekazania pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę NATO w określonych warunkach lub takie, które mogą współpracować z Sojuszem.

W zależności od kategorii gotowości siły zaliczane są do jednego z trzech poziomów gotowości. Siły wysokiej gotowości (HRF) – część sił lądowych, powietrznych i morskich przeznaczonych do szybkiej reakcji i kolektywnej obrony zgodnie z art. 5

---

[23] MoU – Memorandum of Understanding.
[24] TA – Technical Agreements.

Traktatu waszyngtońskiego lub do udziału w operacjach reagowania kryzysowego. Siły niższej gotowości (FLR – Forces at Lower Readiness) – przeznaczone do rotacji lub wzmocnienia sił biorących udział w operacji oraz zapewnienia ciągłości operacji prowadzonych z art. 5 Traktatu waszyngtońskiego, a także operacji reagowania kryzysowego poza tym artykułem. Siły o wydłużonym terminie osiągania gotowości (LTBF – Long Term Build-up Forces) – przeznaczone do zwiększenia potencjału bojowego sił zbrojnych na wypadek zagrożeń o znacznej skali, formowane w celu realizacji planów wzmocnienia poprzez mobilizację rezerw lub, o ile to konieczne, przeformowanie sił.

Siły wysokiej gotowości i siły niższej gotowości określa się wspólnie jako siły o zróżnicowanej gotowości (GRF – Graduated Readinness Forcess).

Aktualnie przyjęte rozwiązania w zakresie funkcjonowania systemu gotowości bojowej zakładają wydłużenie czasów osiągania gotowości do podejmowania działań dla poszczególnych dowództw i jednostek wojskowych. Ustalenia te poparte są tezą o małym prawdopodobieństwie nagłego wybuchu konfliktu zbrojnego na taką skalę, która wymagałaby szybkiego przygotowania całych sił zbrojnych do podjęcia walki. Za bardziej prawdopodobne uważa się zagrożenia konfliktami lokalnymi oraz aktami terrorystycznymi. Działania te mają tę niekorzystną wspólną cechę, iż charakteryzują się gwałtownością powstania i przebiegu oraz nieprzewidywalnością rozwoju.

W obszarze funkcjonowania sił zbrojnych procedury osiągania gotowości do przeciwstawienia się skutkom sytuacji kryzysowych zostało dostosowane do procedur sojuszniczych na minimalnym poziomie umożliwiającym realizację zadań. W obecnych uwarunkowaniach stanowi to kompromis między naszymi możliwościami a potrzebami Sojuszu.

Trudności w przewidywaniu czasu i miejsca powstania sytuacji o charakterze kryzysowym, której przeciwstawienie się wymaga uruchomienia odpowiednich sił militarnych w bardzo ograniczonym czasie, wskazują, że konieczne jest stworzenie warunków umożliwiających realizację takich działań. Niezbędne jest więc posiadanie tak zwanej „szybkiej ścieżki" osiągania gotowości do podejmowania działań w sytuacjach wymagających prawie natychmiastowej reakcji. Ze względu na zakres i wieloaspektowość takich sytuacji odpowiednie procedury należałoby przewidzieć dla poszczególnych komponentów sił zbrojnych (jednostek wojskowych), a także dla pojedynczych oddziałów czy pododdziałów. Ponadto należy przewidywać, że w niektórych sytuacjach wymóg taki będzie dotyczył nawet określonych systemów bojowych, jak np. systemu rozpoznania, dowodzenia czy obrony powietrznej. Niecelowe jest okre-

ślanie takich procedur dla sił zbrojnych jako całości, ponieważ bardzo trudno byłoby stworzyć warunki do ich realizacji w tak dużej skali.

W zakresie podnoszenia gotowości przez system dowodzenia w sytuacjach kryzysowych należałoby przewidzieć wyprzedzające realizowanie przedsięwzięć osiągania gotowości do podejmowania działań zarówno przez organa dowodzenia, jak też przez elementy zabezpieczające ich rozwinięcie i funkcjonowanie. Powinno się przy tym uwzględnić zwiększanie liczby osób funkcyjnych tworzących obsady poszczególnych komórek funkcjonalnych, stosownie do potrzeb i rozwoju sytuacji kryzysowych. Ze względu na konieczność zachowania określonej dyspozycyjności obsad elementów dowodzenia należy w przyszłym systemie gotowości bojowej przewidzieć stosowne zadania i określić czasowe wskaźniki ich realizacji. W ramach kreowania nowego systemu dowodzenia celowe byłoby także sformułowanie zakresów zadań przewidywanych do wykonania przez jednostki zabezpieczenia i łączności, stosownie do potrzeb organów dowodzenia i szczebla organizacyjnego. Ponadto dla elementów łączności zabezpieczających funkcjonowanie organów dowodzenia powinno się określić zasady i przedsięwzięcia w zakresie wydzielania (przyjmowania) łączy w razie sytuacji kryzysowych, a także funkcjonowania służby kurierskiej oraz zabezpieczenia pasm częstotliwości. Ponieważ realizacja tych zadań będzie się odbywać przy współpracy z pozamilitarnymi organami łączności, przedstawiciele resortu obrony narodowej powinni mieć określone zadania dotyczące włączenia się do tworzenia regulacji dotyczących ochrony cywilnych zasobów łączności.

Istotnego znaczenia nabiera system alarmowania. Zachodzi konieczność doprecyzowania możliwości współdziałania dyżurnych służb operacyjnych i służb dyżurnych resortu obrony narodowej ze służbami kryzysowymi pełniącymi dyżury w sektorze cywilnym. Działania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa państwa nie są wyłączną domeną wojskową i należy dążyć do stanu, w którym potrzebna informacja dotrze do wszystkich zainteresowanych w maksymalnie krótkim czasie. Należy rozważyć możliwość połączenia informacji przesyłanych za pomocą garnizonowych ośrodków alarmowania z siecią informatyczną, tworzona w terenowych organach administracji wojskowej (WSzW, WKU), która umożliwi przesyłanie informacji do klauzuli „zastrzeżone". Wymaga to ustanowienia aktów prawnych związanych m.in. ze stanami nadzwyczajnymi państwa oraz strukturą systemu obronności państwa.

Pomimo braków symptomów świadczących o zaostrzeniu sytuacji militarnej nadal istnieje potrzeba posiadania sił zdolnych do szybkiego podnoszenia swojej gotowości bojowej do poziomu umożliwiającego przestawienie się nagłym zagrożeniom. Zdefi-

niowanie przez sekretarza stanu USA Condoleezzę Rice „bastionów tyranii", do których zaliczyła Kubę, Birmę, Koreę Północną, Iran, Białoruś i Zimbabwe, daje w tym względzie wiele do myślenia[25]. Stąd też w systemie gotowości bojowej, zakładającym osiąganie gotowości do podejmowania działań w stosunkowo długich przedziałach czasu, należy przewidzieć wariant umożliwiający przejście określonych sił z poziomu stałej gotowości do stanu umożliwiającego im skuteczną realizację zadań wynikających z wytworzonej sytuacji. Wiąże się to z koniecznością utrzymywania niektórych jednostek wojskowych lub ich elementów w gotowości do stosunkowo szybkiego podejmowania działań, szczególnie w sytuacjach kryzysowych. System gotowości bojowej należałoby ukierunkować na wykorzystanie w pierwszej kolejności właśnie tych jednostek. Pozostałe jednostki powinny stanowić swego rodzaju „zaplecze" w postaci zabezpieczenia elementów, które nie występują w jednostkach prowadzących działania, lub zapewnić warunki rotacji jednostek (elementów), które tego wymagają.

System ten powinien obejmować również przedsięwzięcia z zakresu szeroko rozumianego maskowania i mylenia przeciwnika w celu uniknięcia zaskoczenia i zapewnienia ochrony wojsk, przedsięwzięcia rozwijania strategicznego w celu przygotowania się do rozpoczęcia działań wojennych dla odparcia agresji, a także przedsięwzięcia z zakresu przeciwdziałania atakom terrorystycznym, w tym również na sieci informatyczne.

2.4. Wnioski

Podsumowując należy ocenić, że poziom dostosowania Sił zbrojnych RP do wymogów Systemu Reagowania Kryzysowego NATO jest na poziomie dobrym. Znacznie gorszą sytuację tworzy dostosowanie przedmiotowego systemu na szczeblu państwa, co wynika z opóźnień związanych z dostosowaniem rozwiązań wynikających z NCRS w resortach cywilnych.

Dokumentacje planistyczną i organizacyjną narodowego systemu reagowania kryzysowego dostosowano bez większych problemów do wymogów NCRS, ponieważ wspomniane dostosowanie wymagało jedynie znowelizowania dotychczasowych rozwiązań związanych z funkcjonowaniem systemu NPS.

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa powinno być koordynatorem wszelkich przedsięwzięć związanych z reagowaniem kryzysowym. Obecne rozwiązanie, gdzie za

---

[25] Wypowiedź z 21 stycznia 2005 r. Condoleezza Rice przed zatwierdzeniem na stanowisko sekretarza stanu odpowiadała na pytania senackiej Komisji Spraw Zagranicznych i wówczas wymieniła

NSPK, w tym za organizacje ćwiczeń CMX, odpowiada Ministerstwo Obrony Narodowej (Departament strategii i Planowania Obronnego) jest niewłaściwe, ponieważ uniemożliwia jedność kierowania wszystkimi siłami reagowania kryzysowego. Ponadto brak opracowanego i wdrożonego Programu Doskonalenia Obrony Cywilnej, za który odpowiada minister właściwy do spraw wewnętrznych, zdecydowanie utrudnia wykonanie przedsięwzięć w zakresie środków reagowania kryzysowego, do realizacji których wyznaczone są organy OC.

---

sześć państw, które określiła jako „forpoczty zła" (outposts of tyranny).

3. Istota funkcjonowania narodowego systemu pogotowia kryzysowego
3.1. Kierowanie resortem obrony narodowej w sytuacjach kryzysowych

Siły Zbrojne RP odgrywają zasadniczą rolę w Systemie Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu obrony narodowej, stanowiąc, poprzez wydzielone oddziały i pododdziały, element reagowania na różnego rodzaju sytuacje kryzysowe. System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym (SKRK) resortu ON osiągnął pełną gotowość do działania z dniem 1 stycznia 2003 r. Realizuje zadania na rzecz ministra obrony narodowej w czasie reagowania państwa na kryzysy polityczno-militarne (również w ramach NATO i UE) oraz koordynuje udział resortu obrony narodowej we wsparciu struktur cywilnych w reagowaniu na kryzysy pozamilitarne.

Rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych w wypadku występowania zagrożeń kieruje minister obrony narodowej przy współudziale Zespołu Kierownictwa MON, w razie potrzeby poszerzonego odpowiednio o dowódców rodzajów sił zbrojnych oraz szefów komórek organizacyjnych MON. Stosownie do upoważnienia zawartego w rozporządzeniu Rady Ministrów[26], minister obrony narodowej określił w drodze decyzji strukturę systemu kierowania reagowaniem kryzysowym oraz zadania osób zajmujących kierownicze stanowiska ministerstwa, dowódców rodzajów sił zbrojnych, szefa Wojskowych Służb Informacyjnych, komendanta głównego Żandarmerii Wojskowej, dowódcy Garnizonu Warszawa i dyrektorów (szefów) komórek organizacyjnych ministerstwa.

System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON stanowi integralną część systemu krajowego i sojuszniczego[27]. W jego skład wchodzą: Zespół Kierownictwa MON (ZK MON), Sztab Kryzysowy MON (SzK MON), grupy reagowania kryzysowego (GRK) dowództw rodzajów sił zbrojnych, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej (KG ŻW) i Inspektoratu Wojskowych Służb Informacyjnych (I WSI), grupy operacyjne (GO) dowództw okręgów wojskowych, Dowództwa Garnizonu Warszawa (DGW), korpusów, dowództw związków taktycznych oraz wojewódzkich sztabów wojskowych.

Zasadniczym celem pracy Sztabu Kryzysowego MON jest rozwiązywanie problemów związanych z powstałą sytuacją kryzysową, przekazywanych przez ministra obrony narodowej w formie zadań (poleceń, wytycznych). Szef Sztabu Kryzysowego

---

[26] *Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej*, § 2 pkt 14.

[27] *Decyzja nr Z-7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 września 2002 r. w sprawie funkcjonowania Systemu Reagowania Kryzysowego MON.*

MON dokonuje analizy zadania (problemu) i precyzuje zadania szczegółowe dla poszczególnych komórek wewnętrznych SzK MON, które opracowują harmonogramy pracy określające rodzaj zadania, niezbędne czynności do wykonania, terminy oraz wykonawców (współwykonawców), a także inne dane niezbędne do osiągnięcia zamierzonego celu.

W Sztabie Kryzysowym MON wykorzystywane są plany reagowania kryzysowego, opracowane dla poszczególnych rodzajów zagrożeń. Propozycje rozwiązania sytuacji kryzysowej oraz projekty odpowiednich dokumentów decyzyjnych w tej sprawie szef Sztabu Kryzysowego MON przedstawia ministrowi obrony narodowej do akceptacji. Zgodnie z rozstrzygnięciami przyjętymi przez ministra personel Sztabu Kryzysowego MON opracowuje i rozsyła odpowiednie dokumenty rozkazodawcze oraz nadzoruje i koordynuje realizację działań przez komórki organizacyjne ministerstwa i dowództwa rodzajów sił zbrojnych. Niezależnie od dokumentów rozkazodawczych, w Sztabie Kryzysowym MON opracowuje się meldunki sytuacyjne, które przesyłane są do Krajowego Centrum Reagowania Kryzysowego, ministra obrony narodowej oraz szefa Sztabu Generalnego WP.

Problematyka reagowania kryzysowego w resorcie obrony narodowej została ujęta w dokumentach określających właściwości komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej i dowództw rodzajów sił zbrojnych. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Ministerstwa Obrony Narodowej[28] za problematykę reagowania kryzysowego w resorcie odpowiada Generalny Zarząd Operacyjny – P3 (GZO – P3). Komórka ta jest właściwa w zakresie:

– planowania rozwinięcia, użycia i zabezpieczenia Sił Zbrojnych RP w czasie kryzysu, oraz współpracy z dowództwami i agendami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w zakresie m.in. użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych;

– utrzymywania zdolności Sztabu Kryzysowego MON do rozwinięcia i wsparcia procesu decyzyjnego kierownictwa resortu przy wypracowywaniu decyzji o użyciu sił i środków Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych;

– opracowywania zasad i procedur funkcjonowania elementów Systemu Kierowania Reagowaniem Kryzysowym w resorcie.

Wśród pozostałych komórek organizacyjnych ministerstwa, realizujących zada-

---

[28] *Regulamin organizacyjny Ministerstwa Obrony Narodowej* stanowi załącznik do *Zarządzenia nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2002 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego*

nia w zakresie reagowania kryzysowego, należy wskazać:

– Departament Polityki Obronnej (DPO), który we współdziałaniu z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi planuje, przygotowuje oraz prowadzi ćwiczenia i treningi dla najwyższych organów władzy i administracji publicznej w zakresie reagowania kryzysowego, jak również koordynuje ich udział w sojuszniczych i międzynarodowych ćwiczeniach w tym zakresie;

– Generalny Zarząd Rozpoznania Wojskowego – P2 (GZRW – P2), odpowiedzialny m.in. za identyfikowanie i monitorowanie zjawisk, które mogą stanowić źródło zagrożeń militarnych;

– Generalny Zarząd Logistyki – P4 (GZL – P4), odpowiedzialny za wypracowanie koncepcji wsparcia logistycznego oraz zasad kierowania i dowodzenia wsparciem logistycznym Sił Zbrojnych RP w czasie kryzysu, jak również koncepcji kierowania
i kontroli ruchu wojsk, a także uruchamianie Centrum Koordynacji Ruchu Wojsk w czasie kryzysu;

– Generalny Zarząd Planowania Strategicznego – P5 (GZPL – P5), realizujący zadania w zakresie gromadzenia informacji oraz prowadzenia analiz i opracowywania prognoz kształtowania warunków militarnego bezpieczeństwa państwa;

– Generalny Zarząd Dowodzenia i Łączności – P6 (GZDiŁ – P6), realizujący zadania w zakresie organizacji systemu łączności i informatyki;

– Generalny Zarząd Wsparcia – P7 (GZW – P7), odpowiedzialny m.in. za wypracowywanie zasad użycia wojsk obrony terytorialnej, inżynieryjnych i chemicznych oraz uczestniczący w wypracowywaniu koncepcji i zasad użycia sił ratowniczych wydzielanych ze składu tych wojsk;

– Zarząd Wojskowej Służby Zdrowia (ZWSZ), odpowiedzialny m.in. za opracowywanie norm i zasad zabezpieczenia medycznego Sił Zbrojnych RP oraz polskich kontyngentów wojskowych, realizujących zadania poza granicami państwa, a także przedstawianie propozycji organizacji systemu medycznego zabezpieczenia oraz zasad kierowania i dowodzenia systemem medycznego zabezpieczenia Sił Zbrojnych RP w czasie kryzysu.

Ministerstwa Obrony Narodowej (DzUrz MON nr 3, poz. 20).

Do zadań Sztabu Kryzysowego MON należy m.in.:

– monitorowanie i ocena zagrożeń, informowanie ministra obrony narodowej o występujących zagrożeniach, a także przygotowywanie i przedstawianie propozycji rozwiązań w zaistniałej sytuacji kryzysowej;

– utrzymywanie współpracy z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami zaangażowanymi w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych;

– przygotowywanie sprawozdań z działalności Sztabu i materiałów informacyjnych na potrzeby kierownictwa resortu oraz dla środków masowego przekazu.

Szczególną rolę w resortowym Systemie Kierowania Reagowaniem Kryzysowym odgrywa system alarmowania sił zbrojnych, a w nim centralny ośrodek alarmowania, czyli Dyżurna Służba Operacyjna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (DSO SZ RP). Jest ona nadrzędnym ogniwem w zakresie alarmowania w odniesieniu do wszystkich służb operacyjnych i dyżurnych w resorcie obrony narodowej i organem zapewniającym bieżące funkcjonowanie Systemu Kierowania Reagowaniem Kryzysowym MON. W sytuacji wystąpienia kryzysu (w czasie pokoju i w fazie przedkryzysowej) pełni funkcję organu inicjującego rozwinięcie Sztabu Kryzysowego MON. Ponadto jest ośrodkiem nadzorującym stan gotowości bojowej jednostek wojskowych.

Na potrzeby zabezpieczenia ponadresortowych funkcji ministra obrony narodowej w zakresie kierowania reagowaniem kryzysowym organizuje się grupę operacyjną MON pracującą na krajowym stanowisku kierowania.

Grupy reagowania kryzysowego oraz grupy operacyjne są zorganizowane i rozmieszczone zgodnie z decyzjami dowódców rodzajów sił zbrojnych, okręgów wojskowych, dowódcy Garnizonu Warszawa, dowódców korpusów, komendanta głównego ŻW, szefa WSI, dowódców związków taktycznych oraz szefów wojewódzkich sztabów wojskowych.

Wspólnym ogniwem SKRK resortu obrony narodowej i Systemu Reagowania Kryzysowego NATO są Polskie Przedstawicielstwo Wojskowe (PPW) przy Komitecie Wojskowym NATO oraz Polskie Narodowe Przedstawicielstwa Wojskowe (PNPW) przy dowództwach strategicznych Sojuszu, SHAPE i SACT. W sytuacjach kryzysowych ich przedstawiciele biorą udział w procesie konsultacji sojuszniczych, przekazując odpowiednie informacje i materiały do kraju oraz prezentując na forum Sojuszu wypracowane w Polsce stanowisko dotyczące rozwiązań sytuacji kryzysowej.

Obecnie system posiada unormowania prawne, sprawdzoną strukturę organizacyjną oraz przeszkolony personel wchodzący w skład jego poszczególnych elementów. Głównym organem SKRK resortu ON jest Sztab Kryzysowy MON. Każdorazowo

w sytuacji narastania kryzysu uruchamia się pracę SzK MON w celu wsparcia procesu decyzyjnego ministra obrony narodowej. W skład Sztabu Kryzysowego MON wchodzą przedstawiciele Sztabu Generalnego WP, dowództw RSZ oraz komórek organizacyjnych i instytucji resortu obrony narodowej. Za przygotowanie, rozwinięcie i działanie Sztabu Kryzysowego MON odpowiada szef Sztabu Generalnego WP. Sztab Kryzysowy MON, aktywowany w sytuacji narastania kryzysu, pracuje na Stanowisku Kierowania Reagowaniem Kryzysowym MON zlokalizowanym w obiektach Sztabu Generalnego WP. Decyzje szefa SG WP lub ministra ON stanowią podstawę rozwinięcia SzK MON.

Ocena sytuacji kryzysowej jest procesem ciągłym, realizowanym przez odpowiednie systemy monitorujące – zarówno wojskowe, jak i cywilne. W siłach zbrojnych informacje o sytuacji bieżącej i zagrożeniach są przekazywane w systemie dyżurnych służb operacyjnych przez wyspecjalizowane siły (system wykrywania skażeń, WSI, zintegrowany system rozpoznania wojskowego itp.) lub bezpośrednio do szefa Sztabu Generalnego i/lub ministra ON.

Informacja o rozwinięciu SzK MON przekazywana jest do Dyżurnej Służby Operacyjnej SZ RP, która odpowiada za powiadomienie obsady Sztabu Kryzysowego MON.

W zależności od potrzeb w dalszej kolejności rozwija się podległe elementy SKRK MON i uruchamia niezbędne siły i środki wojska do udziału w operacji kryzysowej.

Struktura organizacyjna Sztabu Kryzysowego MON obejmuje kierownictwo oraz sześć zespołów funkcjonalnych, umożliwiających wypracowanie propozycji rozwiązania sytuacji kryzysowej, a modułowa budowa zapewnia dostosowywanie jego struktury w zależności od charakteru zagrożeń. Głównym elementem SzK MON jest zespół operacyjny (ZO) odpowiedzialny za wariantowe planowanie i koordynowanie działań Sił Zbrojnych RP w sytuacji kryzysowej.

Ponadto w ramach swej działalności Sztab Kryzysowy MON opracowuje dokumenty (projekty) decyzyjno-rozkazodawcze, informacyjne i pomocnicze. Główne z nich to:

– projekt postanowienia prezydenta RP w sprawie udziału jednostek Sił Zbrojnych RP w operacji kryzysowej;

– projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyznania środków finansowych pokrywających koszty udziału Sił Zbrojnych RP w operacji kryzysowej;

– projekt decyzji ministra obrony narodowej w sprawie udziału jednostek Sił Zbrojnych RP w operacji kryzysowej;

– projekt rozkazu szefa Sztabu Generalnego WP w sprawie udziału jednostek Sił Zbrojnych RP w operacji kryzysowej;

– plan przemieszczenia sił do rejonu operacji;

– stanowisko resortu ON w sprawie rozwiązania sytuacji kryzysowej;

– mapa informacyjno-sytuacyjna.

Zasadniczym dokumentem wykorzystywanym w pracy Sztabu Kryzysowego MON podczas kryzysów pozamilitarnych, z atakiem terrorystycznym włącznie, jest „Plan udziału oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych"[29]. Załącznikiem do planu jest „Rejestr zagrożeń oraz procedury podejmowane przez SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych" wraz z opracowanymi zgodnie z nim planami szczegółowymi. Dokument ten jest aktualizowany raz na dwa lata i stanowi podstawę do wypracowywania adekwatnych planów na każdym szczeblu dowodzenia SZ RP.

W skład SKRK WLąd. wchodzą grupa reagowania kryzysowego dowództwa WLąd. oraz grupy operacyjne dowództw: okręgów wojskowych, korpusów, związków taktycznych i wojewódzkich sztabów wojskowych. Wymienione elementy SKRK WLąd. są organami wykonawczymi właściwych dowódców (szefów) Wojsk Lądowych, przeznaczonymi do oceny zagrożeń i przygotowania rozwiązań sytuacji kryzysowych oraz koordynacji działań podległych elementów (okręgów, korpusów, samodzielnych jednostek dowództwa WLąd. oraz Wojewódzkich Sztabów Wojskowych) w sytuacjach kryzysowych.

Problematykę reagowania kryzysowego w Wojskach Lądowych określają rozkazy dowódcy Wojsk Lądowych, regulaminy i instrukcje funkcjonowania grupy reagowania kryzysowego dowództwa WLąd. (GRK DWLąd.) i grup operacyjnych oraz „Plan użycia oddziałów i pododdziałów Wojsk Lądowych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych". Podstawę ich opracowania stanowią decyzje ministra obrony narodowej i rozkazy szefa Sztabu Generalnego WP. System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym Wojsk Lądowych stanowi integralną część Systemu Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON.

Bazą systemu kierowania wydzielonymi siłami WLąd. w ramach reagowania kryzysowego jest obowiązująca struktura dowodzenia w Wojskach Lądowych. Obowiązujące trzy sposoby aktywacji (podstawowy, alarmowy, nakazowy) sił i środków w pełni pozwalają, w określonym czasie, przystąpić do realizacji zadań z zakresu reagowania na sytuacje kryzysowe. Celem funkcjonowania SKRK WLąd. jest reago-

---

[29] *Rozkaz nr 508/OPER/P3 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 21 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia do użytku w Siłach Zbrojnych RP „Planu użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych*

wanie na różne (polityczno-militarne, pozamilitarne, zewnętrze i wewnętrzne) sytuacje kryzysowe, a w razie potrzeby SKRK WLąd. stanowi bazę do rozwinięcia Wojennego Systemu Dowodzenia (WSyD).

Siły Powietrzne uczestniczą w Systemie Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON na podstawie rozkazów dowódcy Sił Powietrznych[30]. Problematykę reagowania kryzysowego w Siłach Powietrznych określają także regulaminy i instrukcje funkcjonowania grupy reagowania kryzysowego Sił Powietrznych (GRK SP) i grup operacyjnych oraz „Plan użycia oddziałów i pododdziałów Sił Powietrznych (SP) w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych".

Elementami składowymi SKRK resortu ON z Sił Powietrznych są oficerowie łącznikowi Sił Powietrznych delegowani do zespołu operacyjnego Sztabu Kryzysowego MON, grupa reagowania kryzysowego Sił Powietrznych, grupy operacyjne (2 i 3 Korpusu Obrony Powietrznej, Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych, brygad lotnictwa taktycznego, rakietowych OP, radiotechnicznych, baz lotniczych) oraz zespoły operacyjne wydzielonych jednostek. W jednostkach Sił Powietrznych, w których nie są zorganizowane grupy operacyjne lub zespoły operacyjne, zadania w zakresie reagowania kryzysowego realizuje dowódca jednostki.

Grupa reagowania kryzysowego Sił Powietrznych, grupy operacyjne i zespoły operacyjne są organami wykonawczymi właściwych dowódców służącymi do oceny zagrożeń i przygotowania propozycji rozwiązania sytuacji kryzysowych. Są powołane na stałe, do dyżuru wchodzą stosownie do narastania sytuacji kryzysowych. Zakres zadań GRK SP w przypadku wprowadzenia wyższych stanów gotowości kryzysowej obejmuje:

– realizację przedsięwzięć i wymagań wynikających z uruchamiania GRK SP, grup operacyjnych i zespołów operacyjnych w ramach SKRK resortu ON;

– koordynację udziału wydzielonych sił i środków Sił Powietrznych przewidzianych do udziału w operacjach kryzysowych;

– ciągłe monitorowanie i bieżącą analizę sytuacji powietrznej w zagrożonym rejonie oraz przekazywanie informacji o wszelkich zagrożeniach do Sztabu Kryzysowego MON;

– opracowanie dokumentów decyzyjno-wykonawczych oraz meldunków sytuacyjnych o rozwoju sytuacji kryzysowych i działalności GRK SP, grup i zespołów operacyjnych;

– prowadzenie ocen sytuacyjnych w rejonach kryzysowych oraz niezbędnych kal-

---

RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych.

[30] Poprzednio Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

kulacji związanych z przygotowaniem i udziałem wydzielonych sił i środków Sił Powietrznych w operacjach kryzysowych;

– współpracę z organami (instytucjami) pozamilitarnymi zaangażowanymi w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych;

– kierowanie w początkowej fazie procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej (WSGB) i mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Powietrznych (wynika to z usytuowania zespołu kierowania mobilizacją SP w strukturze GRK);

– szkolenie osób funkcyjnych oraz realizację innych przedsięwzięć wynikających z aktualnej sytuacji kryzysowej.

W skład grupy reagowania kryzysowego SP wchodzi wydzielony stan osobowy dowództwa Sił Powietrznych, Centrum Operacji Powietrznych (COP), Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego SZ RP i Centrum Meteorologii Sił Powietrznych. GRK SP rozwijana jest w Centrum Operacji Powietrznych. Infrastruktura COP zapewnia łączność z instytucjami biorącymi udział w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych oraz elektroniczne opracowanie i przesyłanie dokumentów. Grupy operacyjne i zespoły operacyjne są dyslokowane zgodnie z decyzjami właściwych dowódców.

System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym MW (SKRK MW) jest integralną częścią SKRK resortu ON i funkcjonuje na podstawie rozkazów dowódcy Marynarki Wojennej. Ponadto problematykę reagowania kryzysowego w Marynarce Wojennej normują regulaminy i instrukcje funkcjonowania grupy reagowania kryzysowego MW (GRK MW) i grup operacyjnych oraz „Plan użycia oddziałów i pododdziałów Marynarki Wojennej w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych".

Celem funkcjonowania SKRK MW jest efektywne reagowanie na szczeblu operacyjnym na różne (polityczno-militarne, pozamilitarne, zewnętrze i wewnętrzne) sytuacje kryzysowe. W razie potrzeby SKRK MW, podobnie jak SKRK resortu ON, stanowi bazę do rozwinięcia Wojennego Systemu Dowodzenia.

Elementami składowymi SKRK MW są: grupa reagowania kryzysowego MW, cztery grupy operacyjne dowództw związków taktycznych (ZT) i oficerowie łącznikowi MW wydzielani do zespołu operacyjnego Sztabu Kryzysowego MON.

W jednostkach MW, w których nie są zorganizowane grupy operacyjne, zadania w zakresie reagowania kryzysowego realizuje dowódca jednostki. Grupy operacyjne zorganizowane są i rozmieszczone zgodnie z decyzjami właściwych dowódców. Kierownicza kadra pozostałych jednostek MW, w których nie organizuje się grup, wykonuje zadania w dotychczasowych miejscach pracy.

Rola GRK MW w Systemie Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON

polega na koordynowaniu działań wydzielonych sił i środków MW do wspierania struktur cywilnych reagujących na pojawiające się kryzysy pozamilitarne oraz polityczno-militarne. Zakres zadań Grupy Reagowania Kryzysowego MW w przypadku wprowadzenia wyższych stanów gotowości kryzysowej jest tożsamy z zadaniami realizowanymi przez GRK SP (stosownie do rodzaju sił zbrojnych).

Stopień rozwinięcia i zmianowość GRK MW określa szef GRK MW. Grupa pracuje w reżimie pracy ciągłej. Po wprowadzeniu stanu BRAVO oficerowie MW, pełniący obowiązki oficerów łącznikowych w składzie zespołu operacyjnego SzK MON, udają się na stanowiska pracy w Sztabie Kryzysowym MON.

System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym Żandarmerii Wojskowej, będący integralną częścią SKRK resortu ON, działa na podstawie rozkazów komendanta głównego Żandarmerii Wojskowej, regulaminów i instrukcji funkcjonowania grupy reagowania kryzysowego ŻW (GRK ŻW) i grup operacyjnych oraz „Planów użycia oddziałów i pododdziałów Żandarmerii Wojskowej w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych".

Prowadzeniem działań antykryzysowych w KG ŻW kieruje jej komendant, a organem wykonawczym jest grupa reagowania kryzysowego ŻW. Na szczeblu oddziałów ŻW funkcjonują grupy operacyjne. Celem powołania wymienionych organów jest zapewnienie efektywnego reagowania na sytuacje kryzysowe, z uwzględnieniem płynnego przejścia do zapoczątkowania rozwijania Wojennego Systemu Dowodzenia. Spełniają one w ramach reagowania kryzysowego rolę analityczno-prognostyczną oraz planistyczno-organizacyjną w zakresie użycia sił (terenowych i specjalistycznych) jednostek organizacyjnych ŻW w prewencyjnym i dochodzeniowo-śledczym zabezpieczeniu działań wojsk operacyjnych oraz sił układu pozamilitarnego. Elementy SKRK ŻW są przeznaczone do:

– oceny występujących i prognozowanych zagrożeń;

– planowania i utrzymywania w gotowości do działania sił przewidzianych do użycia w sytuacjach kryzysowych oraz dowodzenia i koordynowania ich działaniami;

– prowadzenia monitoringu, informowania o rozwoju sytuacji kryzysowych oraz składania meldunków z realizacji zadań.

W przypadku powołania GRK ŻW obowiązuje trzyzmianowa praca ciągła w systemie dyżurów. W zależności od potrzeb skład GRK ŻW może być uzupełniony innymi oficerami niezbędnymi do sprawnego rozwiązywania problemów operacyjnych.

W odpowiedzialności dowódców RSZ, komendanta głównego ŻW oraz szefa WSI pozostaje planowanie, przygotowanie oraz utrzymanie w gotowości podległych sił do

wykonywania zadań w ramach rozwiązywania kryzysów militarnych i niemilitarnych.

Istotne znaczenie w utrzymaniu sprawności każdego systemu ma szkolenie. W ramach doskonalenia SKRK wybrane elementy systemu brały udział w sojuszniczych ćwiczeniach z zakresu reagowania kryzysowego (CMX, CME), w ćwiczeniach krajowych (POMERANIA 2002, MAZURY 2003) oraz przedsięwzięciach szkoleniowych resortu ON. Ponadto rodzaje sił zbrojnych prowadzą własne ćwiczenia w zakresie reagowania kryzysowego. Istnieje jednak potrzeba doskonalenia współpracy międzyresortowej. Ćwiczenia prowadzone wspólnie z innymi resortami powinny mieć na celu weryfikację procedur i sprawniejsze użycie sił i środków w sytuacjach kryzysowych.

Dużym utrudnieniem jest brak spójnych rozwiązań w administracji rządowej (szczebel centralny i wojewódzki) w zakresie komputerowych systemów reagowania kryzysowego. Stan ten może spowodować, że w różnych województwach będą działały różne systemy. Będzie to miało negatywny wpływ na współdziałanie i uzyskanie kompatybilności zarówno pomiędzy powiatami i województwami, jak i resortami. Instalowanie, eksploatacja i wykorzystywanie różnych systemów w odniesieniu do poszczególnych powiatów, województw i resortów niesie za sobą także negatywne skutki ekonomicznie. Brak jednolitych rozwiązań organizacyjnych na szczeblu poszczególnych powiatów i województw utrudnia również współpracę na niższych szczeblach. Problem ten jest stosunkowo łatwy do opanowania w przypadku Marynarki Wojennej, której działanie obejmuje tylko dwa województwa, ale może mieć poważniejsze skutki w przypadku Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych.

W celu doskonalenia procedur i przedsięwzięć Systemu Reagowania Kryzysowego NATO wskazane jest uczestnictwo w różnego rodzaju działaniach szkoleniowych (ćwiczeniach, treningach, grach decyzyjnych, kursach) z zakresu reagowania kryzysowego, organizowanych w ramach NATO i UE.

Przyjęty w SKRK resortu ON sposób kierowania i dowodzenia w akcjach kryzysowych nie wymaga zmian, z wyjątkiem roli, jaką powinno spełniać w przyszłości Dowództwo Operacyjne. Ten element Sił Zbrojnych RP należy włączyć w strukturę SKRK resortu ON, określając mu zakres zadań i kompetencji. Ponadto w celu zapewnienia przepływu informacji, należy dążyć do rozbudowy istniejącego systemu łączności niejawnej i niejawnego systemu teleinformatycznego oraz osiągnięcia ich kompatybilności z odpowiednimi systemami sojuszniczymi (NATO i UE) oraz systemami innych resortów zaangażowanych z reagowanie kryzysowe. W związku z trwającym procesem informatyzacji terenowych organów administracji wojskowej (WSzW

i WKU) celowe jest wykorzystanie instalowanego tam sprzętu oraz dostosowanie oprogramowania do potrzeb systemu reagowania kryzysowego.

Siły Zbrojne RP są najważniejszym ogniwem Systemu Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON, gdyż na nich spoczywa obowiązek przygotowania, wydzielenia i skierowania do użycia sił i środków adekwatnych do danej sytuacji kryzysowej.

System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym resortu ON gwarantuje sprawne i efektywne działanie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach zwalczania zagrożeń kryzysowych. Dotychczasowe funkcjonowanie systemu dostarczyło wielu wniosków i doświadczeń, które mają odzwierciedlenie w aktualnej strukturze SKRK resortu ON. Poszczególne elementy systemu w różnym stopniu są zaangażowane w realizacji zadań związanych z reagowaniem na potencjalne zagrożenia. Pomimo tego stanowią część całego systemu i uzupełniają się wzajemnie w razie potrzeby. Umiejscowienie organów decyzyjnych systemu przy ministrze obrony narodowej umożliwia szybkie podejmowanie decyzji oraz sprawne koordynowanie użycia niezbędnych sił wojska w sytuacjach kryzysowych.

3.2. Narodowy system pogotowia kryzysowego a planowanie uzycia sił zbrojnych

W narodowym systemie pogotowia kryzysowego istotna rolę pełnią relacje zachodzące między procedurami Systemu Reagowania Kryzysowego NATO (NCRS) i Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego (NSPK) a planowaniem użycia Sił Zbrojnych RP, wynikającym bezpośrednio z narodowych zasad i procedur planowania operacyjnego w SZ RP.

Zapewnienie właściwej koordynacji działań w zakresie procedur zarządzania kryzysowego, w tym również szeroko rozumianego reagowania kryzysowego w państwie oraz w Sojuszu zależy w głównej mierze od dobrego współdziałania między elementami systemu zarządzania kryzysowego i reagowania kryzysowego, ilości i jakości zaangażowanego potencjału oraz skuteczności prowadzenia działań prewencyjnych.

Powyższa teza implikuje podejmowanie rozważań dotyczących realizacji wspólnych procedur i przedsięwzięć uruchamiania oraz funkcjonowania elementów systemów zarządzania kryzysowego w sytuacjach kryzysowych. Działania te wymagają od naczelnych organów kierowania państwa właściwej koordynacji w dwóch płaszczyznach, tj. płaszczyźnie krajowej (narodowej) i międzynarodowej.

Wymiar narodowy wymaga w głównej mierze przyjęcia w państwie określonych prawnych instrumentów i procedur działania struktur organizacyjnych w sytuacjach kryzysowych o znamionach polityczno-militarnych i niemilitarnych oraz zapewnienia skutecznej koordynacji działań pomiędzy wszystkimi jego elementami składowymi, mającymi bezpośredni lub pośredni wpływ na skuteczny proces reagowania kryzysowego. Zatem celowe jest wskazanie i ustalenie wzajemnych relacji i powiązań zachodzących między Systemem Reagowania Kryzysowego NATO, elementami krajowego systemu zarządzania kryzysowego, Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego i planowaniem użycia Sił Zbrojnych RP w wymiarze zarówno narodowym, jak i międzynarodowym.

Przyjęcie przez NATO po 1989 r. nowych uwarunkowań w zakresie pokojowego rozwiązywania ewentualnych zagrożeń i kryzysów, w tym również sytuacji kryzysowych o podłożu polityczno-militarnym, oraz uznanie działań militarnych wyłącznie za gwarancję zakładanego sukcesu – doprowadziło do przyjęcia przez państwa członkowskie NATO na konferencji w Rzymie w 1991 r. nowej „Koncepcji strategicznej Sojuszu".

Koncepcja ta zakładała utrzymywanie bezpieczeństwa zewnętrznego w państwach NATO w aspektach dialogu, współpracy oraz utrzymywania ciągłej zdolności do obrony zbiorowej. Możliwość wybuchu konfliktu zbrojnego na terytorium państw NATO traktowano już jako mało prawdopodobną. Ponadto określiła ona główne założenia i stworzyła prawne podstawy do budowy nowoczesnego, zintegrowanego systemu reagowania NATO w sytuacjach kryzysowych, szczególnie w wymiarze militarnym.

W powyższych okolicznościach na podstawie „Dyrektywy Komitetu Wojskowego dotyczącej implementacji koncepcji strategicznej Sojuszu" opracowany został System Pogotowia NATO (NPS), który został zatwierdzony przez Komitet Wojskowy NATO i wprowadzony w życie 3 grudnia 1992 r. NPS był wówczas zasadniczym instrumentem wojskowo-cywilnego reagowania na całe spektrum sytuacji kryzysowych i umożliwiał sprawne i szybkie podnoszenie gotowości bojowej całych sił zbrojnych państw Sojuszu lub ich wybranych komponentów, a także udziału potencjału cywilnego. Głównym celem wprowadzenia nowego pod względem organizacyjno-funkcjonalnym systemu było utrzymanie na określonym poziomie gotowości bojowej potencjału wojskowego-cywilnego państw Sojuszu, który umożliwiałby podjęcie działań stosownie do zagrożenia oraz zachowanie zdolności i możliwości do uchronienia się przed uderzeniami.

System Pogotowia NATO funkcjonował praktycznie we wszystkich obszarach reagowania kryzysowego i obejmował przedsięwzięcia zarówno z obszaru zadaniowego sił zbrojnych, jak i sfery cywilnej. Zasady i procedury jego funkcjonowania określone zostały w „Instrukcji Systemu Pogotowia NATO". Instrukcja zakładała szereg scenariuszy działań w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej, w zależności od charakteru, skali i intensywności zagrożenia.

Doświadczenia zdobyte przez NATO na Bałkanach oraz pojawienie się nowych, dotąd niespotykanych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego[31] w regionie euroatlantyckim, w tym atak terrorystyczny na USA we wrześniu 2001 r., wymusiły na Sojuszu konieczność przyjęcia kolejnej „Koncepcji strategicznej Sojuszu", której założenia oparto na partnerstwie, współpracy i dialogu oraz powiązaniu z innymi organizacjami. Konsekwencją tej nowej koncepcji było uznanie funkcjonującego Systemu Pogotowia NATO za przestarzały i mało efektywny. Podjęto w związku z tym decyzję o jego modernizacji i opracowaniu zintegrowanego Systemu Reagowania Kryzysowego NATO, który obowiązuje w państwach NATO od 30 września 2005 r.

Wprowadzeniu Systemu Reagowania Kryzysowego NATO w państwach członkowskich NATO towarzyszyło zalecenie wdrożenia jego przedsięwzięć i procedur do narodowych systemów obronnych, w tym również zarządzania i reagowania kryzysowego.

Zgodnie z zapisami instrukcji NCRS: *Uzyskanie członkostwa w NATO automatycznie zobowiązuje państwa do podjęcia działań mających na celu jak najszybsze wypełnianie tego zobowiązania.* Dlatego z chwilą przyjęcia Polski do NATO (12 marca 1999 r.) pojawiła się konieczność pilnego dostosowania istniejących wówczas rozwiązań i procedur narodowych w zakresie gotowości obronnej państwa[32] i sił zbrojnych do wymogów i standardów NATO oraz rozpoczął długofalowy proces integracji z Sojuszem.

Naczelne władze NATO (Rada Północnoatlantycka) nie określiły specjalnych zasad i sposobów oraz nie wskazały jakichkolwiek procedur dotyczących integracji obydwu systemów. Procedury te pozostawiono w gestii władz narodowych i uzależniono je w głównej mierze od obowiązującego wewnętrznego prawa narodowego,

---

[31] S. Koziej, *Globalne i euroatlantyckie uwarunkowania bezpieczeństwa międzynarodowego*, AON, Warszawa 2003, s 7–8.

[32] Obronność państwa – zdolność do prowadzenia skutecznych działań wojennych na współczesnym polu walki, do możliwie najwyższego uodpornienia państwa na oddziaływanie przeciwnika, a więc zapewnienie zdolności państwa do funkcjonowania, a także przygotowania terytorium kraju jako części teatru działań wojennych. Zob. W. Kitler, *Obrona narodowa III RP*, Warszawa 2003, s. 11.

możliwości ekonomicznych państwa oraz od stopnia zaangażowania i przyszłej roli w strukturach NATO. Przedsięwzięcia integracyjne w zakresie dostosowania systemów reagowania kryzysowego i właściwych relacji między nimi wymagają głównie rozwiązań prawno- systemowych, nie tylko w gotowości obronnej państwa, ale także w gotowości bojowej sił zbrojnych i innych wiodących resortów siłowych.

Relacje między Narodowym Systemem Pogotowia Kryzysowego i Systemem Reagowania Kryzysowego NATO traktowane w wymiarze zależności, powiązań i sprzężeń mają zasadnicze znaczenie we właściwym ich funkcjonowaniu w sytuacjach kryzysowych i dotyczą głównie:

- przeznaczenia i głównych zadań systemów;
- struktur organizacyjno-funkcjonalnych;
- procedur użycia systemu NCRS i NSPK w sytuacjach kryzysowych;
- standardów reagowania kryzysowego, stosownie do wzorca, jakim jest „Instrukcja reagowania kryzysowego NATO";
- procedur i technik wprowadzania środków reagowania kryzysowego;
- współdziałania w przyjmowaniu i przekazywaniu informacji;
- jednolitego systemu planowania w sytuacjach kryzysowych;
- wspólnych faz i technik zarządzania w sytuacjach kryzysowych;
- wprowadzania korekt i zmian do systemów reagowania kryzysowego.

Zrozumienie i zapewnienie właściwych relacji w wymienionych obszarach powoduje, że Narodowy System Pogotowia Kryzysowego stanowiący nieodłączny element Systemu Reagowania Kryzysowego NATO, będzie skutecznie funkcjonował i współdziałał w sytuacjach konfliktowych[33]. Właściwe relacje między systemami reagowania kryzysowego będą świadczyć o ich niezawodności i skuteczności w chwilach największego oraz bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia i życia obywateli.

W polskiej terminologii pojęciowej przez Narodowy System Pogotowia Kryzysowego[34] należy rozumieć realizowane przez organy administracji rządowej oraz Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej zadania i procedury przeznaczone do zapobiegania sytuacjom kryzysowym, przygotowania do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań oraz reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Narodowy System Pogotowia Kryzysowego przeznaczony jest głownie do

---

[33] Sytuacja konfliktowa – integralna cześć każdego procesu społecznego, wytworzonego przez decyzje normatywne, a także częściowo przez niekontrolowane zdarzenia żywiołowe.

[34] Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r.

zapewnienia ogólnej gotowości potencjału wojskowo-cywilnego kraju dla skutecznego przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, włącznie z gotowością do prowadzenia działań wojennych[35]. System pogotowia kryzysowego obejmuje szeroki zakres środków reagowania, możliwych do wykorzystania w procesie reagowania kryzysowego, w tym również środków zapewniających właściwy poziom gotowości bojowej sił zbrojnych i ogniw układu niemilitarnego, umożliwiających ich skoordynowane działania w sytuacjach kryzysowych.

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego stanowi w wymiarze międzynarodowym odpowiednik Systemu Reagowania Kryzysowego NATO. System został wprowadzony na wniosek ministra obrony narodowej, na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej[36], przez prezesa Rady Ministrów.

System NSPK wprowadzono w formie narodowego dokumentu pod nazwą: „Wykaz przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego". Przedmiotowy dokument stanowi integralną część „Planu reagowania obronnego RP", który przeznaczony jest do wykorzystania przez naczelne organa władzy i administracji państwowej w procesie kierowania państwem w reagowaniu kryzysowym w czasie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i obrony państwa w czasie wojny. Plan ten wynika z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 września 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organa administracji rządowej i organa samorządu terytorialnego.

Biorąc pod uwagę zapisy w „Instrukcji Systemu Reagowania Kryzysowego NATO", zgodnie z którą funkcjonowanie narodowych systemów w sytuacjach kryzysowych powinno być kompatybilne z funkcjonowaniem systemem NCRS, przyjęto rozwiązania strukturalne spełniające ten warunek. Wprowadzony w Polsce „Wykaz przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" ma zatem strukturę podobną do Systemu Reagowania Kryzysowego NATO i zawiera następujące komponenty: opcje zapobiegania, środki reagowania kryzysowego, przeciwdziałanie zaskoczeniu,przeciwdziałanie agresji, stopnie alarmowe, procedury i wymiana informacji.

---

[35] NSPK – Narodowy System Pogotowia Kryzysowego – należy przez to rozumieć realizowane przez organy administracji rządowej zadania i procedury przeznaczone do skutecznego przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.

[36] DzU z 2004 r. nr 241, poz. 2416, z późn. zm.

Każdy z wymienionych obszarów systemu zawiera dla organów administracji rządowej oraz Sił Zbrojnych RP biorących udział w reagowaniu kryzysowym zadania główne i szczegółowe oraz narodowe procedury przeznaczone do zapobiegania sytuacjom kryzysowym, przygotowania do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań oraz reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych.

Polityczno-militarny wymiar Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego nakłada w sposób automatyczny na Ministerstwo Obrony Narodowej i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz inne resorty ogrom zadań do realizacji. W przeważającym stopniu wynikają one bezpośrednio z zadań ustawowych, ale dotyczą również współpracy międzyresortowej. O ile zadania ujęte w aktach prawnych, nie budzą kontrowersji wśród zainteresowanych, o tyle współpraca międzyresortowa budzi ich najwięcej.

W związku z taką sytuacją trwa rozpoczęty proces uzgodnień i porozumień pomiędzy resortami, nie tylko MON i MSWiA, ale i innych resortów bezpośrednio zaangażowanych w proces budowy systemu bezpieczeństwa narodowego, którego system pogotowia kryzysowego jest najważniejszym elementem.

Zadania ogólne i szczegółowe dla Sił Zbrojnych RP w ramach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego zostały opracowane w dwóch zasadniczych dokumentach:

1. **„Zestawienie dokumentów wykorzystywanych w ramach Systemu Reagowania Kryzysowego"**. Zestawienie zostało opracowane na podstawie „Instrukcji NCRS" (rozdział III. Środki Reagowania Kryzysowego). W przedmiotowym zestawieniu zawarto ogólny wykaz niezbędnych planów dotyczących realizacji przedsięwzięć SZ RP w poszczególnych obszarach tematycznych, ujętych *w* „Instrukcji NCRS". Jednocześnie w dokumencie zastrzeżono, że plany tematyczne mogą występować pod innymi narodowymi nazwami lub stanowić część innych narodowych dokumentów.

Analiza zestawienia pozwala dostrzec, że w Siłach Zbrojnych RP niezbędne jest opracowanie około 84 ogólnych planów w 17 obszarach tematycznych NSPK. Zestawienie nie zawiera planów w obszarze trygrafu R – Ochrona ludności cywilnej – obejmującego przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie minimalnych, akceptowalnych warunków do przetrwania dla ludności cywilnej oraz zapewnienie funkcjonowania organów władzy i administracji państwowej.

Szef Sztabu Generalnego WP polecił także wykonanie szczegółowych dokumentów i

planów w podległych dowództwom RSZ dowództwach i jednostkach zgodnie z kompetencjami i posiadanie ich w miejscach funkcjonowania zespołów.

2. Drugim dokumentem normującym problematykę reagowania kryzysowego w resorcie ON jest „**Zestawienie zasadniczych przedsięwzięć realizowanych przez SZ RP w ramach NSPK**[37]". Zestawienie dotyczy bezpośrednio komórek MON, dowództw rodzajów sił zbrojnych, dowództw okręgów, Dowództwa Garnizonu Warszawa oraz Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej.

Zestawienie zostało opracowane przez Departament Strategii i Planowania Obronnego MON oraz Sztab Generalny WP we współpracy z dowództwami RSZ, DO, DGW, KG ŻW i wprowadzone rozkazem szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 19 grudnia 2005 r..

Podstawą wprowadzenia przedmiotowego „Zestawienia..." w SZ RP było wdrożenie w resorcie obrony narodowej „Wykazu przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" na mocy „Dyrektywy w sprawie NSPK", zaakceptowanej przez Radę Ministrów 22 lipca 2003 r. i zatwierdzonej przez prezydenta RP 8 września 2003 r. Dyrektywa zobowiązała również poszczególne działy administracji rządowej do uszczegółowienia zdań realizowanych w ramach NSPK.

Zgodnie z rozkazem „Zestawienie..." zostało wprowadzone do użytku służbowego z dniem 1 stycznia 2006 r. Ponadto szef Sztabu Generalnego WP rozkazał, aby w komórkach organizacyjnych MON, dowództwach RSZ, DO, WSI, KG ŻW na podstawie zestawienia opracować „Zestawienie przedsięwzięć realizowanych przez komórki organizacyjne MON w ramach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego", w którym należy uszczegółowić zadania dla podległych dowództw i jednostek wojskowych, stosownie do specyfiki i przeznaczenia. Opracowane zestawienia należało ująć w dokumentach regulujących problematykę reagowania kryzysowego na wszystkich szczeblach dowodzenia w terminie do 30 kwietnia 2006 r.

Tym samym straciło moc „Zestawienie zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w ramach podnoszenia gotowości bojowej wojsk"38, wprowadzone rozkazem szefa Sztabu Generalnego WP NR Pf –2/Sztab z dnia 4 stycznia 2001 r., stanowiące Załącznik 3. do „Instrukcji o gotowości bojowej wojsk.

---

[37] Rozkaz nr 1123/Oper/P3 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wdrożenia „Zestawienia zasadniczych przedsięwzięć realizowanych przez SZ RP w ramach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego".

[38] Sygn. Szt.Gen.1520/2001 i sygn. Szt. Gen. 1521/2001.

Struktura wewnętrzna dokumentu zestawienia zawiera szeroki opis środków reagowania kryzysowego, procedury ich wprowadzania w NATO i w SZ RP oraz ujmuje wykaz środków reagowania kryzysowego.

Szczegółowa analiza dokumentu wykazała, że przedmiotowe zestawienie zawiera dla sił zbrojnych ponad 210 zadań głównych ujętych w trygrafach[39] w 18 obszarach tematycznych, co stanowi około 700 zadań szczegółowych, nie obejmuje obszaru N – Broń nuklearna.

„Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej" w swoich zapisach stanowi, że Siły Zbrojne RP służą zapewnieniu bezpieczeństwa Polski i niosą pomoc sojuszniczą zgodnie z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. Ich celem jest także ochrona polskich interesów oraz budowa pozycji Polski w NATO i Unii Europejskiej[40].

Udział w obronie polega na odpowiednim przygotowaniu i wykorzystaniu sił oraz środków będących w dyspozycji sił zbrojnych w celu przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla bezpieczeństwa państwa oraz ochrony interesów Polski. Jednocześnie siły zbrojne uczestniczą w realizacji zobowiązań sojuszniczych oraz w zapewnieniu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie zgodnie z umowami międzynarodowymi i w ramach organizacji, których Polska jest członkiem. Współdziałają w zapewnieniu bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia atakami terrorystycznymi na terytorium Polski oraz biorą udział w działaniach koalicji antyterrorystycznej na obszarze NATO i poza nim.

Podstawowym zadaniem Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju jest utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa Polski oraz udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej, głównie w przypadku zagrożeń niemilitarnych- klęsk żywiołowych i katastrof. Natomiast „Strategia wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej"[41] stanowi, że Siły Zbrojne RP są istotnym instrumentem państwa, przeznaczonym do skutecznej realizacji polityki bezpieczeństwa. Polityka ta oparta jest w głównej mierze na udziale SZ RP w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego na obszarze NATO, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego oraz likwidacji konfliktu lokalnego poza obszarem NATO. Polska jako członek NATO aktywnie uczestniczy w strukturach Sojuszu poprzez ciągłą

---

[39] Trygraf – określa oznaczenie przedsięwzięcia według nomenklatury „Instrukcji Systemu Reagowania Kryzysowego NATO".

[40] *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* z 8 września 2003 r.

[41] *Strategia wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej* z marca 2004 r.

integrację narodowego systemu obrony z systemem obrony NATO.

Wyrazem powyższego współuczestniczenia w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa jest udział Polski w tym również Sił Zbrojnych RP w Systemie Reagowania Kryzysowego NATO (NCRS). System ten jest zorganizowanym i wzajemnie skoordynowanym zbiorem procedur i przedsięwzięć realizowanych w państwach członkowskich Sojuszu w celu zapewnienia ogólnej gotowości potencjału wojskowo-cywilnego do skutecznego przeciwdziałania kryzysowym, włącznie z gotowością do prowadzenia działań wojennych[42].

Dostosowanie narodowych procedur w zakresie rozwiązywania sytuacji kryzysowych do systemu NATO skutkowało opracowaniem Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego (NSPK). W polskim wymiarze jest to zbiór wzajemnie powiązanych z sobą zasad, procedur i przedsięwzięć realizowanych w ramach systemu obronności państwa w sytuacjach kryzysowych, w tym kryzysie polityczno-militarnym i czasie wojny, utworzony w celu zapewnienia adekwatnego do potrzeb reagowania na te zagrożenia. Powinien on zapewnić niezbędną swobodę działania w razie konieczności podjęcia bezpośrednich działań militarnych i pozamilitarnych.

Siły Zbrojne RP, stanowiące zasadniczy komponent NSPK, aktywnie uczestniczą we wprowadzaniu środków reagowania kryzysowego w ramach systemu narodowego. Dlatego też zobowiązane są posiadać stosowne uregulowania prawne, struktury organizacyjne oraz siły i środki. Procedury wprowadzania środków reagowania kryzysowego muszą być dostosowane do narodowych i sojuszniczych rozwiązań.

Informację w postaci deklaracji o zastosowanie konkretnego środka reagowania kryzysowego w ramach Systemu Reagowania Kryzysowego NATO dowódca strategiczny NATO przesyła do wszystkich państw członkowskich oraz podległych dowództw. W pierwszej kolejności, deklaracja użycia środka reagowania kryzysowego kierowana jest informacyjnie do narodowych przedstawicielstw RP przy NATO i Unii Europejskiej. Ponadto informacja ta odbierana jest przez Dyżurną Służbę Operacyjną SZ RP pracującą w systemie ciągłym – całodobowym oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Po zidentyfikowaniu tej wiadomości jest ona przekazywana do rządowego organu ds. kierowania reagowaniem kryzysowym, zgodnie z nową ustawą o zarządzaniu kryzysowym jest to Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB), którego zadaniem

---

[42] Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2005, s. 16.

jest dokonanie stosownej oceny i określenia zasadności jego wprowadzenia w państwie.

W zależności od podjętych decyzji w resorcie obrony narodowej zwoływane jest kierownictwo MON oraz rozwijane są:

- Sztab Kryzysowy MON – na szczeblu Ministerstwa Obrony Narodowej;
- grupy reagowania kryzysowego – na szczeblu DO, DWLąd, DSP, DMW, DWSpec, KG ŻW, Inspektoratu Wsparcia SZ, Inspektoratu Wojskowej Służby Zdrowia;
- grupy operacyjne – Okręgów Wojskowych, Dowództwa Garnizonu Warszawa, korpusów, dywizji, WSzW;
- zespoły operacyjne w jednostkach wojskowych.

O zakresie rozwinięcia oraz składzie osobowym grupy decyduje właściwy dowódca, szef, uwzględniając treść i stopień zaangażowania w otrzymanym zadaniu.

Kolejnym przedsięwzięciem RCB jest opracowanie stosownych propozycji dotyczących zastosowania danego środka i przedstawienie ich Radzie Ministrów (prezesowi Rady Ministrów). W sytuacji gdy decyzja o zastosowaniu danego środka reagowania kryzysowego wykracza poza kompetencje Rady Ministrów (prezesa Rady Ministrów), stosowne propozycje przedstawiane są prezydentowi RP. Po podjęciu decyzji przez organy rządowe jest ona przekazywana do odpowiednich zainteresowanych elementów systemu obronnego państwa. Siłom Zbrojnym RP decyzja prezydenta RP (rządu RP) o wprowadzeniu danego środka jest przekazywana, w zależności od sytuacji, poprzez Dyżurną Służbę Operacyjną SZ RP lub Sztab Kryzysowy MON. Z chwilą jej otrzymania zadania właściwe komórki organizacyjne MON lub Sztab Kryzysowy MON (jeśli jest rozwinięty) przystępują do wypracowania propozycji dotyczących realizacji wprowadzonych środków, zakresu, obszaru i czasu ich zastosowania, stosownie do posiadanych możliwości oraz bieżącej sytuacji. Propozycje ich realizacji są przedstawiane przełożonym do akceptacji.

Decyzje (rozkazy) nakazujące podjęcie stosownych działań zawartych w „Zestawieniu zasadniczych przedsięwzięć realizowanych przez SZ RP w ramach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego" są przesyłane do Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, dowództw RSZ, DO, DGW, KG ŻW oraz do innych odpowiedzialnych komórek organizacyjnych MON.

Na podstawie „Zestawień zasadniczych przedsięwzięć realizowanych w ramach

Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego"[43] w dowództwach RSZ, DO, DGW, KG ŻW (w zależności od posiadanych kompetencji) decyzje i rozkazy są uszczegóławiane i przekazywane do wybranych lub wszystkich podległych im jednostek wojskowych. Nakazane do realizacji zadania muszą uwzględniać ograniczenia czasu „P" w obowiązującym w danej sytuacji stanie gotowości obronnej państwa lub stanie gotowości bojowej SZ RP oraz termin ich realizacji. Zadania te są przekazywane do jednostek wojskowych, zgodnie z przyjętymi zasadami w ramach funkcjonującego w SZ RP systemu powiadamiania i alarmowania dyżurnych służb operacyjnych i służb dyżurnych.

Podstawę rozwijania Sztabu Kryzysowego MON stanowi decyzja ministra obrony narodowej lub rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP.

Projekty tych dokumentów przygotowują:

1. decyzję ministra obrony narodowej – dyrektor Departamentu Strategii i Planowania Obronnego lub szef innej komórki organizacyjnej MON, wskazanej przez ministra obrony narodowej;
2. rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP – szef Dyżurnej Służby Operacyjnej Sił Zbrojnych RP.

Sztab Kryzysowy Ministerstwa Obrony Narodowej (SzK MON) jest organem wykonawczym ministra obrony narodowej, powoływanym do oceny zagrożeń, analiz zaistniałych sytuacji kryzysowych oraz przygotowania propozycji wariantów ich rozwiązania, w ramach wsparcia procesu rozwiązywania sytuacji kryzysowej przez ministra obrony narodowej, zgodnie aktami formalnoprawnymi. Sztab Kryzysowy MON stanowi zalążek Stanowiska Kierowania MON (SK MON).

W tym celu **Sztab Kryzysowy MON** koordynuje w sytuacjach kryzysowych działania instytucji (komórek organizacyjnych) Ministerstwa Obrony Narodowej, dowództw rodzajów sił zbrojnych, Dowództwa Wojsk Specjalnych, Dowództwa Operacyjnego, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Inspektoratu Wojskowej Służby Zdrowia, Dyżurnej Służby Operacyjnej Sił Zbrojnych RP, Dowództwa Garnizonu Warszawa, Szefostwa Inżynierii Wojskowej, Szefostwa Transportu i Ruchu Wojsk – Centrum Koordynacji Ruchu Wojsk, Szefostwa Obrony przed Bronią Masowego Rażenia, Inspektoratu Wojskowej Ochrony Przeciwpożarowej, Służby Wywiadu Wojskowego oraz Służby Kontrwywiadu Woj-

---

[43] Rozkaz Nr 1123/Oper/P3 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wdrożenia „Zestawieniu zasadniczych przedsięwzięć realizowanych przez SZ RP w ramach Narodo-

skowego.

W skład Sztabu Kryzysowego MON wchodzą:

1. Kierownictwo Sztabu Kryzysowego MON.
2. Oficer Prasowy.
3. Zespół ds. Polityki Bezpieczeństwa.
4. Zespół Operacyjny.
5. Zespół ds. Logistyki.
6. Zespół ds. Wojskowej Służby Zdrowia.
7. Zespół ds. Kierowania Łącznością i Informatyką.
8. Zespół ds. Ochrony.
9. Zespół Zabezpieczenia.

Komórką bezpośrednio odpowiedzialną za planowanie użycia SZ RP w sytuacjach zagrożeń polityczno-militarnych jest **Zespół Operacyjny SzK MON**, który składa się z:

1. Sekcji Planowania i Koordynacji;
2. Sekcji Informacyjno-Sytuacyjnej.

W skład Zespołu Operacyjnego wchodzą przedstawiciele: Zarządu Organizacji i Uzupełnień - P1, Zarządu Analiz Wywiadowczych i Rozpoznawczych - P2, Zarządu Planowania Operacyjnego - P3, Zarządu Planowania Strategicznego - P5, Zarządu Planowania Systemów Dowodzenia i Łączności - P6, Zarządu Szkolenia - P7, Departamentu Informatyki i Telekomunikacji, Służby Wywiadu Wojskowego, Dyżurnej Służby Operacyjnej Sił Zbrojnych RP oraz oficerowie operacyjno-łącznikowi: dowództw rodzajów sił zbrojnych, Dowództwa Wojsk Specjalnych, Dowództwa Operacyjnego, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, Szefostwa Obrony przed Bronią Masowego oraz Szefostwa Inżynierii Wojskowej.

Do zadań Zespołu Operacyjnego należy:

- monitorowanie, analiza i ocena sytuacji kryzysowych;
- zbieranie i aktualizowanie danych o gotowości sił i środków przewidywanych do użycia w sytuacjach kryzysowych;
- gromadzenie, przetwarzanie, przygotowywanie i dystrybucja informacji o sytuacji kryzysowej do elementów Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu ON;

---

wego Systemu Pogotowia Kryzysowego".

- opracowywanie projektów dokumentów wykonawczych (zarządzeń i decyzji ministra obrony narodowej, rozkazów szefa Sztabu Generalnego WP) dotyczących udziału jednostek SZ RP w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowej;
- przekazywanie zadań oraz nadzorowanie działań sił wydzielonych do rozwiązania sytuacji kryzysowych;
- uaktualnianie planów i (lub) opracowywanie propozycji użycia wojsk, stosownie do potrzeb wynikających z sytuacji kryzysowej.

Planowanie użycia Sił Zbrojnych RP jest głównym celem planowania operacyjnego polegającym głównie na wcześniejszym przygotowaniu wariantów zadań dla sztabów, wojsk i organów zabezpieczenia umożliwiających natychmiastowe działania w przypadku powstania sytuacji kryzysowej lub nagłej agresji. Planowanie operacyjne to stanowi integralny element polityczno-strategicznego planowania obronnego prowadzonego przez najważniejsze władze państwa odpowiedzialne za bezpieczeństwo. Planowanie operacyjne umożliwia przygotowanie SZ RP do działań w każdej sytuacji wynikającej z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, a także do udziału w operacjach reagowania kryzysowego spoza art.5, zarówno w układzie narodowym, jak i sojuszniczym[44].

W planowaniu operacyjnym wyróżniamy dwa zasadnicze rodzaje planowania:

- planowanie wyprzedzające;
- planowanie reagowania kryzysowego.

Planowanie wyprzedzające obejmuje zainicjowanie i opracowanie planów (opartych na scenariuszach planistycznych), które powinny uwzględniać sytuacje zagrażające bezpieczeństwu państwa, możliwe do przewidzenia w bliższej perspektywie czasowej. Jego finalnym produktem jest „Wariantowy plan operacji", czyli „Plan użycia SZ RP". Nie jest on planem wykonawczym ze względu na duży stopień uogólnienia, może jednak stanowić podstawę do opracowania planu operacji.

Reasumując powyższe rozważania, podkreślić trzeba, że:

Po pierwsze, System Reagowania Kryzysowego NATO stanowi wykładnię strukturalno-organizacyjną do wdrożenia Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego w sytuacjach kryzysowych.

Po drugie, Narodowy System Pogotowia Kryzysowego stanowi integralną część procesu zarządzania kryzysowego w wymiarze narodowym.

---

[44] *Zasady planowania operacyjnego w Siłach Zbrojnych RP*, DD/3.5, Warszawa 2003, s. 7–101.

Po trzecie, Narodowy System Pogotowia Kryzysowego w obszarach tematycznych zawiera zadania dla Sił Zbrojnych RP.

Po czwarte, łącznikiem w relacjach zachodzących między Narodowym Systemem Pogotowia Kryzysowego a planem użycia SZ RP jest Sztab Kryzysowy MON.

Po piąte, Sztab Kryzysowy MON jako organ kierowania do czasu rozwinięcia SK MON planuje użycie SZ RP i decyduje o ich użyciu w różnych sytuacjach zagrożeń.

3.3. Stałe dyżury w narodowym systemie pogotowia kryzysowego

Stan stabilności elementów systemu obronnego państwa do utrzymania bezpieczeństwa narodowego, skutecznego działania w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym możliwość przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom kryzysowym i wojennym nazywamy gotowością obronną państwa. Gotowość obronną państwa kształtują, w szczególny sposób, dwa podstawowe czynniki, tj.: zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa oraz wewnętrzne uwarunkowania społeczno-ekonomiczne.

Utrzymywanie w warunkach pokojowych, przy braku realnego zagrożenia bezpieczeństwa całego potencjału obronnego państwa w pełnej gotowości jest nieekonomiczne i społecznie nieuzasadnione, dlatego zorganizowano system gotowości obronnej, który ma zapewnić najbardziej dogodne warunki do rozwinięcia systemu obronnego.

Istotą gotowości obronnej jest utrzymanie zdolności państwa do podejmowania i realizowania w określonym czasie zadań obronnych w celu przeciwstawienia się zagrożeniom oraz niedopuszczenie do zaskoczenia. To poziom przygotowania państwa do zachowania bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju i kryzysu. Ma zasięg ogólnopaństwowy i dotyczy wszystkich elementów systemu obronnego państwa. Organy administracji państwowej, centralnej i terenowej oraz gospodarka narodowa będą realizowały swoje zadania obronne w ramach określonych stanów gotowości obronnej. W czasie osiągania kolejnych stanów następować będzie szeroko rozumiana konwersja gospodarki narodowej.

Utrzymywanie odpowiedniego poziomu gotowości obronnej służy uaktywnieniu systemu obronnego państwa w razie zaistnienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Dokonuje się to poprzez uruchomienie sił i działań określonych w Narodowym Systemie Pogotowia Kryzysowego (NSPK)[45] mających zapewnić swo-

---

[45] Wprowadzony *Dyrektywą w sprawie Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego*, przyjętą na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 31 sierpnia 2004 r.

bodę do podjęcia działań kryzysowych lub wojennych.

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego, określany także jako pogotowie obronne, to zespół zasad, procedur i przedsięwzięć realizowanych w ramach systemu obronnego państwa, w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa kryzysem lub wojną, mający na celu zapewnienie, odpowiedniego do potrzeb, reagowania na zagrożenia[46].

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego jest przeznaczony do zapewnienia ogólnej gotowości potencjału wojskowo-cywilnego kraju dla skutecznego przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, włącznie z gotowością do prowadzenia działań wojennych. Obejmuje on szeroki zakres środków, w tym również środków zapewniających właściwy poziom gotowości bojowej wojsk i ogniw niemilitarnych umożliwiających ich skoordynowane działania oraz realizację głównych celów tego systemu, do których należą:

- zapewnienie czujności, przygotowania i gotowości potencjału wojskowo-cywilnego do działań w czasie narastania napięcia oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu odstraszania,
- utworzenie elastycznego systemu reagowania w czasie sytuacji kryzysowych, począwszy od lokalnych o niskiej intensywności do konfrontacji zbrojnej,
- wspieranie planowego i uporządkowanego przejścia potencjału wojskowo-cywilnego ze stanu pokojowego, poprzez kryzys aż do działań wojennych oraz transformacji powrotnej do stanu pokojowego,
- zapewnienie odpowiednich środków przeciwdziałających zaskoczeniu i płynnemu przejściu do zadań związanych z kolektywną obroną.

Narodowy System Pogotowia Kryzysowego obejmuje pięć zasadniczych komponentów, w tym:

- opcje zapobiegania,
- środki reagowania kryzysowego,
- przeciwdziałanie zaskoczeniu,
- przeciwdziałanie agresji,
- stopnie alarmowe.

Problematyka gotowości obronnej, rozumiana jako ogół przedsięwzięć związanych z narastaniem gotowości do użycia określonych sił i działań stosownie do roz-

---

[46] Szerzej Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, AON, War-

woju sytuacji, zawiera się głównie w dziale – środki reagowania kryzysowego, choć w pewnych elementach występuje w innych komponentach NSPK.

Środki reagowania kryzysowego to zespół przedsięwzięć, przy pomocy których osiągany jest, w sposób zorganizowany, określony stopień gotowości obronnej właściwy do zaistniałej sytuacji. Zakres ich zastosowania obejmuje zarówno sytuacje o niewielkim zasięgu, jak i sytuacje, w których musi zostać zapewniona pełna gotowość państwa do obrony w razie działań wojennych. Należą do nich: podwyższanie gotowości obronnej państwa, a w tym podwyższanie gotowości obronnej podsystemu (organów) kierowania, podwyższanie gotowości bojowej podsystemu militarnego oraz podwyższanie gotowości obronnej podsystemu pozamilitarnego, podejmowanie działań przeciwko zaskoczeniu poprzez odpowiednie do zagrożenia rozwinięcie całych sił zbrojnych lub ich określonych komponentów i osiągnięcie przez nie gotowości do użycia przeciwko agresorowi oraz podwyższanie oraz obniżanie gotowości obronnej państwa, której istotą jest elastyczne dostosowanie poziomu gotowości systemu obronnego państwa do reagowania na zewnętrzne zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Podwyższanie gotowości obronnej państwa w sytuacji zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa jest związane z wprowadzaniem odpowiednich stanów gotowości obronnej. W wypadku ich wprowadzenia realizuje się zadania przewidziane w „Planie reagowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej".

Uruchamianie przedsięwzięć Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego oraz inicjowanie określonych działań ma na celu osiągnięcie zdolności organów kierowania wszystkich szczebli do podjęcia działań organizacyjno-koordynacyjnych dla skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom dla bezpieczeństwa państwa lub usunięcia skutków ich wystąpienia. Wprowadzenie każdego przedsięwzięcia pogotowia realizowane jest wyłącznie na podstawie decyzji Rady Ministrów. Zadania te realizuje się z uwzględnieniem pierwszeństwa zadań wykonywanych na rzecz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i wojsk sojuszniczych oraz uruchamiania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym.

Za koordynację przedsięwzięć na szczeblu krajowym odpowiada minister obrony narodowej poprzez Dyżurną Służbę Operacyjną Sił Zbrojnych RP. Ministrowie, kierownicy urzędów centralnych oraz wojewodowie wnioskują do Rady Ministrów o wprowadzenie określonego stanu gotowości obronnej. Po akceptacji Rady Ministrów

---

szawa 2005.

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (minister obrony narodowej poprzez Dyżurną Służbę Operacyjną Sił Zbrojnych RP) kieruje zadania do właściwych podmiotów będących elementami systemu obronnego państwa. Wykonawcy rozpoczynają realizację określonych przedsięwzięć oraz ujmują w meldunkach dobowych (okresowych) informację o stopniu zaawansowania realizacji prac.

Na potrzeby gotowości obronnej organizuje się system alarmowania, który ma zapewnić natychmiastowe doprowadzenie do wiadomości uprawnionych organów decyzji dotyczących podwyższania oraz obniżania gotowości obronnej, militaryzacji, ochrony przed uderzeniami powietrza, ochrony przed skażeniami i zakażeniami oraz wykonywania innych zadań w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.

Na potrzeby alarmowania tworzy się system stałych dyżurów, który służy zapewnieniu ciągłości przekazywania decyzji związanych z uruchamianiem realizacji zadań ujętych w „Planie reagowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej" ministrom, przewodniczącym komitetów, którzy wchodzą w skład Rady Ministrów, centralnym organom administracji rządowej, kierownikom podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych oraz wojewodom.

Wojewodowie jako przedstawiciele administracji rządowej przekazują zadania jednostkom organizacyjnym, podmiotom gospodarczym, organom samorządu terytorialnego i innym jednostkom organizacyjnym na terenie województwa. Prezydenci miast, starostowie, burmistrzowie i wójtowie jako przedstawiciele samorządu terytorialnego przekazują zadania do jednostek organizacyjnych.

Podstawę prawną tworzenia i funkcjonowania stałego dyżuru stanowi ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej[47] oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa[48]

W art. 6 ust.1 przedmiotowej ustawy umieszczono zapis, że do zadań Rady Ministrów wykonywanych w ramach zapewniania zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju należy m.in. przygotowanie systemu stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny. Natomiast w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie gotowości obronnej, obok stanów gotowości obronnej państwa, ich rodzajów i warun-

---

[47] DzU z 2004 r. nr 241, poz. 2416 z późn. zm.
[48] DzU nr 219, poz. 2218.

ków wprowadzania oraz zadań związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa określono organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa.

System stałych dyżurów tworzą: prezes Rady Ministrów – na potrzeby przekazywania decyzji, ministrom, przewodniczącym komitetów, którzy wchodzą w skład Rady Ministrów, centralnym organom administracji rządowej, kierownikom podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych oraz wojewodom; ministrowie – na potrzeby przekazywania decyzji kierownikom podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych oraz wojewodowie – na potrzeby przekazywania decyzji marszałkom województw, starostom, wójtom, burmistrzom i prezydentom miast oraz organom niezespolonej administracji rządowej, kierownikom zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich, kierownikom podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych, przedsiębiorcom oraz innym jednostkom organizacyjnym i organizacjom społecznym, wytypowanym do wykonania określonych zadań obronnych, mających swoją siedzibę na terenie województwa.

Do zadań stałych dyżurów należy uruchamianie, w warunkach wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa, procedur związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa oraz przekazywanie decyzji upoważnionych organów w sprawie uruchomienia określonych zadań wynikających z wprowadzania wyższych stanów gotowości obronnej państwa oraz przekazywanie właściwym organom informacji o stanie sił uruchamianych podczas podwyższania gotowości obronnej państwa.

Za koordynację przedsięwzięć związanych z podwyższaniem gotowości obronnej w resorcie spraw wewnętrznych i administracji odpowiada dyrektor generalny i komórka właściwa w sprawach obronnych MSWiA oraz stały dyżur ministra, które prowadzą monitoring sytuacji, składają meldunki o sytuacji (okresowe, dobowe), przygotowują propozycje projektów decyzji ministra w zakresie wdrażania przedsięwzięć podwyższania (obniżania) gotowości obronnej oraz zapewniają warunki kierowania podwyższaniem (obniżaniem) gotowości obronnej w resorcie.

Minister spraw wewnętrznych i administracji, poprzez stałe dyżury kieruje zadania (uruchamia procedury) do organów oraz kierowników jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra. Jednostki organizacyjne resortu podwyższają lub obniżają gotowość obronną odpowiednio do narastania lub zmniejszania zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa na podstawie decyzji ministra.

Stały dyżur ministra spraw wewnętrznych i administracji tworzy się w celu:

- zapewnienia ciągłości przekazywania decyzji związanych z uruchamianiem realizacji zadań ujętych w „Planie reagowania obronnego RP" kierownikom podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych;
- zapewnienia ministrowi spraw wewnętrznych i administracji warunków do ciągłego kierowania i koordynowania wykonywaniem zadań obronnych odpowiednio w działach administracji rządowej i jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny;
- zbierania informacji o aktualnej sytuacji w resorcie spraw wewnętrznych i administracji;
- przekazywania decyzji ministra spraw wewnętrznych i administracji do jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez ministra;
- powiadamiania i alarmowania kierownictwa i pracowników ministerstwa oraz zapewnienia operatywnego obiegu informacji i utrzymywania łączności w relacji: MSWiA – jednostki organizacyjne podległe i nadzorowane przez ministra spraw wewnętrznych i administracji.

Zadania wykonywane w ramach stałego dyżuru ministra obejmują w szczególności:

- uruchamianie, w warunkach wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa, procedur związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa w resorcie spraw wewnętrznych i administracji;
- przekazywanie decyzji upoważnionych organów w sprawie uruchamiania określonych zadań wynikających z wprowadzenia wyższych stanów gotowości obronnej państwa oraz przekazywanie właściwym organom informacji o stanie sił uruchamianych podczas podwyższania gotowości obronnej państwa;
- przekazywanie informacji o zdarzeniach, podejmowanych decyzjach i działaniach odpowiednio w działach administracji rządowej oraz w jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych;
- powiadamianie i alarmowanie kierownictwa i pracowników ministerstwa o zagrożeniach oraz o obowiązku niezwłocznego stawienia się we wskazanym miejscu – zgodnie z planem powiadamiania;
- przyjmowanie, ewidencjonowanie i natychmiastowe przekazywanie, zgodnie z obowiązującym schematem obiegu informacji, sygnałów i decyzji dotyczących podwyższenia gotowości obronnej państwa i gotowości w zakresie obrony cy-

wilnej oraz świadczeń na rzecz sił zbrojnych, a także alarmowania w ramach powszechnego ostrzegania oraz o zagrożeniach ekologicznych i katastrofach; schemat obiegu informacji przedstawia rysunek 1;

- ewidencjonowanie i przekazywanie do stałego dyżuru prezesa Rady Ministrów meldunków i informacji, w tym ustalonych meldunków i sprawozdań dobowych.

Stały dyżur organizuje się w formie całodobowej służby dyżurnej, a ponadto domowego dyżuru telefonicznego wyznaczonych osób funkcyjnych na bazie dyżurnej służby operacyjnej ministra spraw wewnętrznych i administracji. Po godzinach pracy stały, domowy dyżur telefoniczny pełnią wyznaczone osoby funkcyjne według oddzielnego wykazu. Stały dyżur może być też organizowany w formie punktu kontaktowego (alarmowania) i domowego dyżuru telefonicznego wyznaczonych osób funkcyjnych oraz według potrzeb

Stały dyżur uruchamia się w stanie stałej gotowości obronnej państwa w celu realizacji zadań szkoleniowych lub w innych uzasadnionych przypadkach kryzysowych, tj.: klęsk żywiołowych, awarii, katastrof zagrażających bezpieczeństwu życia lub mienia. W stanie gotowości państwa czasu kryzysu i w stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny system stałych dyżurów uruchamia minister spraw wewnętrznych i administracji. Dyżury te mogą być uruchamiane w pełnym lub ograniczonym zakresie na podstawie decyzji: ministra spraw wewnętrznych i administracji – we wszystkich jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez ministra spraw wewnętrznych i administracji oraz dyrektora generalnego MSWiA – w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Dokumentacja stałego dyżuru może zawierać następujące dokumenty:

- Instrukcja stałego dyżuru (punktu alarmowania);
- Dokumenty dotyczące procedur podwyższania gotowości obronnej;
- Wykaz osób wyznaczonych do pełnienia stałych dyżurów oraz osób, pełniących domowy dyżur telefoniczny wraz z numerami telefonów;
- Plan-grafik pełnienia stałego dyżuru;
- Spis telefonów osób funkcyjnych;
- Plan powiadamiania pracowników ministerstwa w miejscu zamieszkania (I, II i III kolejności powiadamiania) wraz z planami z naniesioną trasą dla powiadamiania przez łącznika kierownictwa (w razie potrzeby);
- Wykazy adresów, numerów telefonów i teleksów (faksów) zespołów tworzących stały dyżur organów nadrzędnych, współdziałających oraz dyrektorów komórek organizacyjnych ministerstwa;

- Wykaz jednostek organizacyjnych do powiadamiania i numery telefonów/faksów i telefonów komórkowych kierownictw jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez ministra spraw wewnętrznych i administracji;
- Wykaz sygnałów powszechnego alarmowania i ostrzegania o zagrożeniu napadem powietrznym i środkami masowego rażenia oraz sposobów ich ogłaszania;
- Dziennik ewidencji przyjętych i przekazanych informacji i sygnałów;
- Książka meldunków stałego dyżuru. (ewentualnie dodatkowo brudnopis);
- Wyciąg z Instrukcji przeciwpożarowej;
- Wykaz dokumentów stałego dyżuru;
- Wykaz wyposażenia pomieszczenia stałego dyżuru.

System obronny państwa, uaktywniany w razie zaistnienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa poprzez uruchamianie określonych sił i działań określonych w Planie Reagowania Obronnego Rzeczpospolitej Polskiej, ma zapewnić swobodę działania do podjęcia działań bezpośrednich (kryzysowych lub wojennych).

Realizacja przedsięwzięć związanych z utrzymaniem stałej gotowości obronnej oraz wprowadzaniem wyższych stanów ma zapewnić odpowiedni poziom reagowania państwa na zagrożenia. Służy przygotowaniu i utrzymaniu w gotowości do użycia wszelkich sił i środków w ramach systemu obronnego państwa, który powinien funkcjonować ciągle, utrzymując konieczną zdolność i gotowość do rozwinięcia potencjału państwa na potrzeby przeciwstawienia się zagrożeniom, w tym zewnętrznemu zagrożeniu bezpieczeństwa państwa.

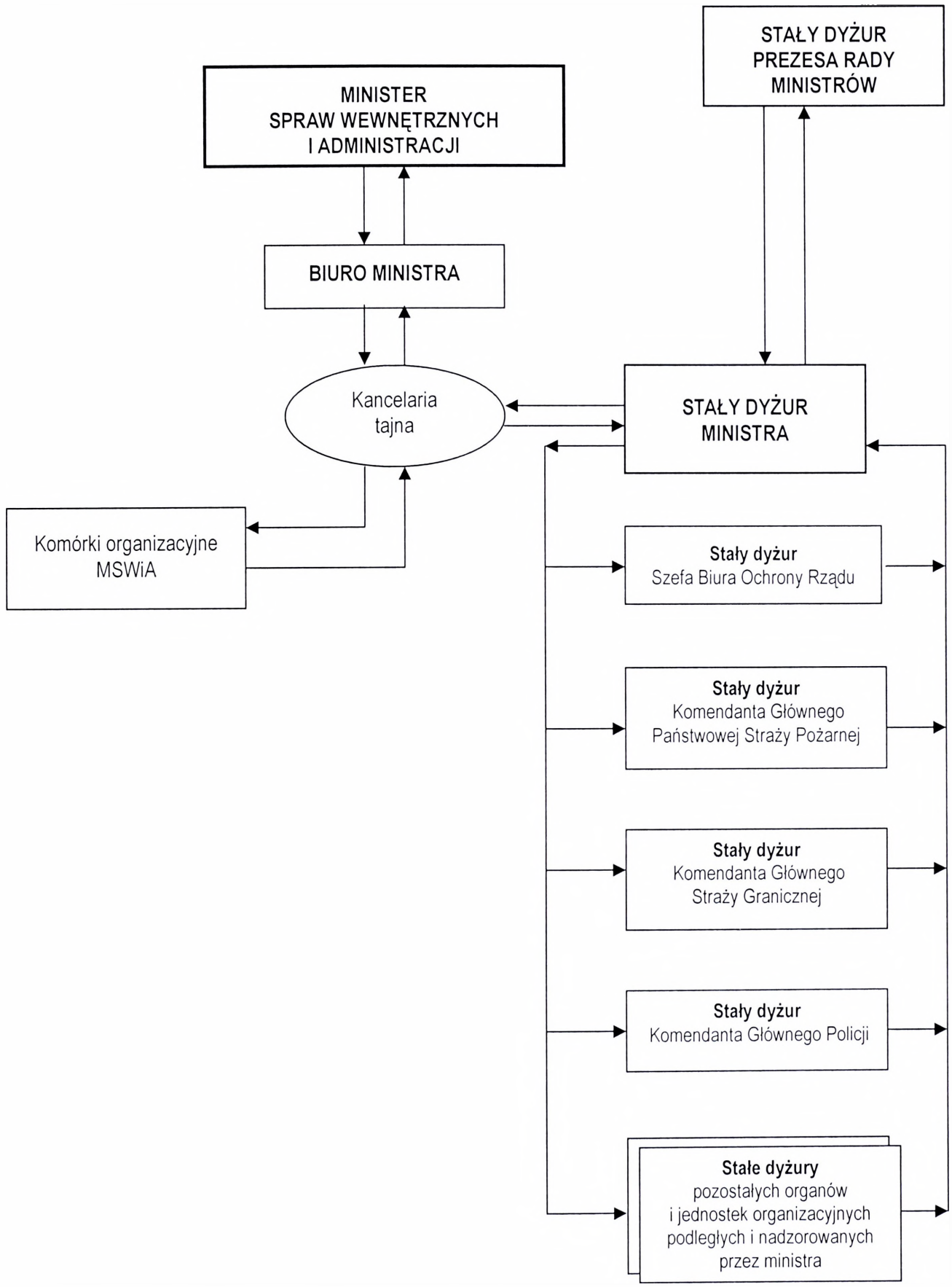

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 5. Schemat obiegu informacji podczas uruchamiania procedury podwyższania gotowości obronnej w resorcie spraw wewnętrznych i administracji – wariant

3.4.Wnioski

Streszczając rezultaty wyników badań opisanych w niniejszym rozdziale nale-

ży stwierdzić, że Narodowy System Pogotowia Kryzysowego w Polsce odzwierciedla istotę Systemu Reagowania Kryzysowego NATO, w związku z czym jest ukierunkowany na przeciwstawienie się zagrożeniom głównie militarnym. Dodatkowo możliwe jest wykorzystanie tego systemu do przeciwstawienia się zagrożeniom o charakterze terrorystycznym, ponieważ działania prewencyjne, środki przeciwko zaskoczeniu oraz część środków reagowania kryzysowego może być wykorzystana przeciwko organizacjom terrorystycznym lub państwom wspierającym terroryzm. System ten nie jest jednak w stanie skutecznie być wykorzystany w sytuacjach kryzysowych, których znamiona wskazują na możliwą konieczność wprowadzenia stanu klęski żywiołowej lub stanu wyjątkowego. W resorcie ON zastosowano rozwiązanie umożliwiające realizacje zadań przez SzK MON w procesie decyzyjnym i kierowania w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych o znamionach stanu klęski żywiołowej lub stanu wyjątkowego, należy jednak podkreślić, że jest to wykorzystanie struktur, a nie przedsięwzięć NSPK.

Zakończenie

Ważność i aktualność problemu utworzenia spójnego z natowskim systemu reagowania kryzysowego Polski, który dodatkowo byłby adekwatny do współczesnych wyzwań i zagrożeń oraz wymagań Unii Europejskiej, nie budzi najmniejszych wątpliwości. Rosnąca pozycja Polski zarówno w regionie, jak i wśród państw światowej koalicji antyterrorystycznej wymaga od naszego kraju posiadania skutecznego, szybko i adekwatnie do potrzeb reagującego systemu reagowania kryzysowego. System ten powinien być współoperacyjny i kompatybilny technicznie w ramach NATO i Unii Europejskiej.

Stosunkowo dobry w ocenie zespołu autorskiego poziom dostosowania narodowego systemu reagowania kryzysowego do analogicznego systemu NATO dotyczy głównie sił zbrojnych, podczas gdy w skali państwa proces dostosowywania należy ocenić, jako dopiero zapoczątkowany.

Ważnym wynikiem prowadzonych badań jest konstatacja o niepełnym przystosowaniu przedmiotowego systemu do przeciwstawiania się zagrożeniom o charakterze niemilitarnym. Zagrożenia te de facto powodują obecnie większość strat śmiertelnych na świecie i związane są zawsze ze znacznym i kryzysowym zaangażowaniem sił zbrojnych.

Reasumując w niniejszej pracy wykonano wszystkie założone zadania badawcze: ustalono uwarunkowania tworzone przez aktualne wyzwania i zagrożenia dla narodowego systemu reagowania kryzysowego oraz te które tworzy system reagowania kryzysowego Unii Europejskiej. Ustalono i oceniono poziom dostosowania państwa i sił zbrojnych do przedmiotowego systemu NATO. Wreszcie wyjaśniono aktualna organizację i zadania przedmiotowego systemu w Polsce.

Można zatem uznać, że rozwiązano problem ogólny badań: jak zorganizowany i wykonujący jakie zadania system reagowania kryzysowego Polski spełni wymagania analogicznego systemu NATO? i osiągnięto zakładany cel: wyjaśnienie aktualnych wyzwań i zagrożeń naszego państwa, istoty systemu reagowania kryzysowego Unii Europejskiej, a w tym kontekście opisanie poziomu dostosowania i istoty funkcjonowania systemu reagowania kryzysowego Polski.

Jednak z pewnością nie rozwiązano wszystkich problemów związanych z organizacja i funkcjonowaniem narodowego systemu reagowania kryzysowego. Za te z nich które należałoby w najbliższej przyszłości rozwiązać najpilniej należy dostosowanie przedmiotowego systemu do wymagań wynikających z konieczności reagowania sił zbrojnych na zagrożenia niemilitarne tworzące sytuacje kryzysowe wynika-

jące z warunków naturalnych takich jak trzęsienia ziemi, pożary przestrzenne, powodzie.

Bibliografia

1. AAP-15F, Glossary of Abbreviations Used in NATO Documents, NATO MAS 1999
2. AAP-015 Glossary of Abbreviations used in NATO documents and publications, Interservice Training Department, Netherlands Defence College, 2000.
3. AAP-6 Słownik terminów i definicji NATO, BWSN, Warszawa 2001.
4. Adams G., Cornu Ch., Jamens A.D., Schmitt B. (ed)., Between cooperation and competition: the transatlantic defence market.Institute for Security Studies Western European Union, Chaillot Paper 44, Paris, January 2001.
5. AJP-01 Allied Joint Publication (Doktryna połączonych operacji sojuszniczych).
6. Balcerowicz B, Pokój i nie-pokój, Warszawa 2002.
7. Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Warszawa 1999.
8. Bi-SC Guidelines for Operational Planning (Wytyczne dowódców strategicznych do planowania operacyjnego).
9. Cziomer E., Zyblikiewicz W., Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych, PWN, Warszawa 2001.
10. Cziomer E., Zyblikiewicz W., System czy nieład. Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku, Warszawa 1998.
11. Dyrektywa w sprawie Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów 31 sierpnia 2004 r.
12. Droga do Sojuszu. Poland's way to NATO, pod red. A. Ajenkiela, Bellona, Warszawa 2001.
13. Functional Planning Guides (Metodyka dowódców strategicznych do planowania funkcjonalnego).
14. Haliżak E., Kuźniar R. (red). Stosunki międzynarodowe geneza struktura dynamika, Warszawa 2000.
15.
16. Jędruszczak E., Kozłowski W., Zarzadzanie w sytuacjach kryzysowych, MON, Warszawa 1997.
17. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 1997 r., nr 78, poz. 483).
18. Koziej S., System obrony Rzeczpospolitej Polskiej, AON, Warszawa 2002.
19. Kukułka J., Historia współczesnych stosunków międzynarodowych, Warszawa 2001.
20. Kupiecki R., NATO u progu XXI wieku, Warszawa 2000.

21. Kupiecki R., Od Londynu do Waszyngtonu. NATO w latach dziewięćdziesiątych, Warszawa 1998.
22. Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych, Wrocław 2000.
23. Mała encyklopedia wiedzy politycznej, Warszawa–Toruń 1997.
24. MC 67 NATO Precautionary System (System Pogotowia NATO).
25. MC 133/3 Dyrektywa Komitetu Wojskowego w sprawie systemu planowania NATO.
26. MC 166 NATO Intelligence Warning System (System ostrzegania wywiadowczego NATO).
27. MC 294 Military Response Options (Opcje reagowania militarnego).
28. MC 294/2 The Catalogue of Potential Military Response Options (Katalog potencjalnych opcji reagowania wojskowego).
29. MC 161 NATO's General Intelligence Estimate (Ogólna ocena wywiadowcza NATO).
30. MC 362 NATO Rules of Engagement Manual (Podręcznik w sprawie zasad zaangażowania NATO).
31. 23. NATO Crisis Response System Manual (Instrukcja Systemu Reagowania Kryzysowego NATO).
32. NATO Precautionary System Manual – Instrukcja Systemu Pogotowia NATO.
33. NATO Vademecum, Bellona,Warszawa 1999.
34. Parzymies S., Stosunki międzynarodowe w Europie 1945-1999, Warszawa 1999.
35. Piątek Z., Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2005
36. Piątek Z., Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego – wersja rozszarzona, AON, Warszawa 2005, nr Pf 103/S
37. Piątek Z., Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego – wydanie drugie poprawione, AON, Warszawa 2006.
38. Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000, pod red. R. Kuźniara, Warszawa 2001.
39. Regional Planning Guides (Wytyczne dowódców regionalnych do planowania regionalnego).
40. Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2000 i 2001.
41. Rocznik Strategiczny 2001/2002,Warszawa 2002.

42. Rocznik Strategiczny 2000/2001, Warszawa 2001.
43. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, pod red. J. Pawłowskiego, AON, Warszawa 2002.
44. Starzyk J., Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Warszawa 2001.
45. Stefanowicz, J., Ład międzynarodowy. Doświadczenia i przyszłość, Warszawa 1996.
46. Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 2003 r.
47. Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (Uchwała rządu RP z 4 stycznia 2000 r.)
48. The Inventory of Preventive Measures (Wykaz środków zapobiegawczych).
49. The Military Balance 2002–2003, Warszawa 2003.
50. Tofler A.H., Wojna i antywojna, Warszawa 1997.
51. Tymczasowa instrukcja Pogotowia Obronnego RP.
52. Ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (DzU nr 120, poz. 1268).
53. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2001, Generalny Zarząd Operacyjny, marzec 2001 r.
54. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2002, Generalny Zarząd Operacyjny, luty 2002 r.
55. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2003, Generalny Zarząd Operacyjny, luty 2003 r.
56. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2004, Generalny Zarząd Operacyjny, luty 2004 r.
57. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2005, Generalny Zarząd Operacyjny, luty 2005 r.
58. Wnioski i doświadczenia z ćwiczenia CMX 2006, Generalny Zarząd Operacyjny, luty 2006 r.
59. Wojnarowski J., System obronności państwa, AON, Warszawa 2005.
60. Wykaz przedsięwzięć i procedur uruchamiania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego, DPO, Warszawa 2004.
61. Ziółkowski A., NATO wXX wieku. Translantycka zależność, Bellona, Warszawa 2002.

62. www.kprm.gov.pl
63. www.mon.gov.pl

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa 10

Rysunek 2. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa 10

Rysunek 3. Systematyka wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa 11

Rysunek 4. Schemat planowania kryzysowego UE 18

Rysunek 5. Schemat obiegu informacji podczas uruchamiania procedury podwyższania gotowości obronnej w resorcie spraw wewnętrznych i administracji – wariant 79

Załączniki

1. Uczestnictwo władz i resortów w realizacji zadań w obszarach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego

Obszar/Resort	WRP	KPRM	MON	MSZ	MŚ	MI	ULC	AW	ABW	MSWiA	KGP	KG SG	PSP	BOR	OCK
A – zasoby osobowe	■		■	■				■		■	■	■	■		
B – wywiad	■		■			■		■							
C – kontrwywiad i bezpieczeństwo	■		■					■	■	■	■	■		■	
D – ochrona wojsk	■		■												
E – operacje ogólne	■		■	■						■	■	■			
F – operacje lądowe	■		■												
G – operacje powietrzne	■		■			■	■								
H – operacje morskie	■		■												
I – operacje psychologiczne	■		■												
J – walka elektroniczna	■		■												
K – meteorologia/oceanografia/hydrografia	■		■		■										
L – obrona przed bronią masowego rażenia	■	■	■	■		■				■	■	■	■		■
M – logistyka	■		■	■		■				■		■	■		■
N – środki nuklearne	■														
O – gotowość sił zbrojnych	■		■												
P – systemy łączności i informatyki	■	■	■	■		■			■	■					■
Q – kluczowa infrastruktura i usługi	■		■			■			■	■	■				
R – ochrona ludności cywilnej	■	■	■	■		■				■	■	■		■	
S – informowanie publiczne	■		■	■		■			■	■					■

WRP – władze Rzeczypospolitej Polskiej
KPRM – Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MŚ – Ministerstwo Środowiska
MI – Ministerstwo Infrastruktury
ULC – Urząd Lotnictwa Cywilnego
AW – Agencja Wywiadu

ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
KGP – Komenda Główna Policji
KG SG – Komenda Główna Straży Granicznej
PSP – Państwowa Straż Pożarna
BOR – Biuro Ochrony Rządu
OCK – Obrona Cywilna Kraju

2. Uczestnictwo władz i resortów w realizacji zadań w obszarach Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego

Obszar/Resort	WRP	PRM	MON	MSZ	MGM	MT	MŚ	MBGPiM	MŁ	AW	ABW	MSWiA	KGP	KG SG	PSP	BOR	OCK
A – zasoby osobowe	■		■	■								■	■	■	■		
B – wywiad	■		■					■		■							
C – kontrwywiad i bezpieczeństwo	■		■							■	■	■	■	■		■	
D – ochrona wojsk	■		■														
E – operacje ogólne	■		■	■								■	■	■			
F – operacje lądowe	■		■														
G – operacje powietrzne	■		■			■											
H – operacje morskie	■		■														
I – operacje psychologiczne	■		■														
J – walka elektroniczna	■		■														
K – meteorologia/oceanografia/hydrografia	■		■				■										
L – obrona przed bronią masowego rażenia	■	■	■	■		■			■			■	■	■	■		■
M – logistyka	■		■	■		■						■		■	■		■
N – środki nuklearne	■																
O – gotowość sił zbrojnych	■		■														
P – systemy łączności i informatyki	■	■	■	■					■			■					■
Q – kluczowa infrastruktura i usługi	■		■		■	■		■				■	■				
R – ochrona ludności cywilnej	■	■	■	■	■	■			■			■	■	■		■	
S – informowanie publiczne	■		■	■					■			■					■

WRP – władze Rzeczypospolitej Polskiej
PRM –prezes Rady Ministrów
MON – minister obrony narodowej
MSZ – minister właściwy ds. zagranicznych
MGM – minister właściwy ds. gospodarki morskiej
MT – minister właściwy ds. transportu
MBGPiM – minister właściwy ds. budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej
MŁ – minister właściwy ds. łączności

AW – szef Agencji Wywiadu
ABW – szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego
MSWiA – minister właściwy ds. wewnętrznych
KGP – komendant główny Policji
KG SG – komendant główny Straży Granicznej
PSP – komendant główny Państwowej Straży Pożarnej
BOR – szef Biura Ochrony Rządu
OCK – szef Obrony Cywilnej Kraju

3. Monitorowanie zagrożeń

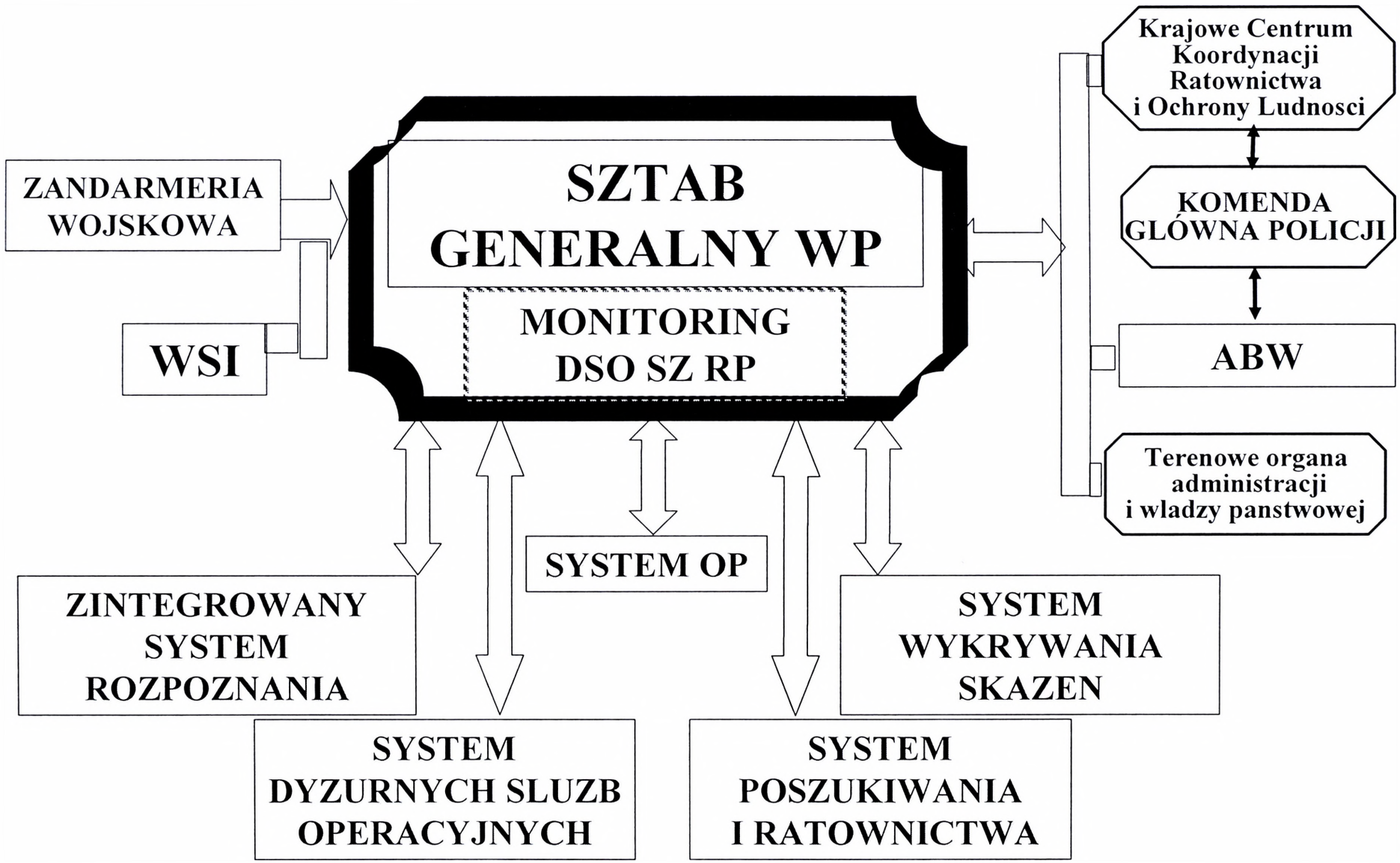

4. Wykaz skrótów

ACE – *Allied Command Europe* – Dowództwo Sojuszniczych Sił Zbrojnych w Europie
ACLANT – *Allied Command Atlantic* – Dowództwo Sojuszniczych Sił Zbrojnych na Atlantyku
ACTORD – *Activation Order* – rozkaz inicjujący
AIGs – *Address Indicator Groups* – grupy adresowe
AFNORTH – *Allied Forces Northern Europe* – Sojusznicze Siły Zbrojne NATO w Europie Północnej
AWNIS – *Allied Worldwide Navigational Information System* – Sojuszniczy Światowy System Informacji Nawigacyjnej
CA – *Counter-Aggression* – przeciwdziałanie agresji
CANCEL – *Cancellation* – anulowanie
CBA – dyskretna ochrona sił i instalacji
CBB – wprowadzenie planów w celu ochrony sił i instalacji
CE – *Crisis Establishment* – stan kryzysowy
CEP – *Cywil Emergency Planning* – Cywilne Planowanie Kryzysowe
CIMIC – *Civili-Military Cooperation* – współpraca cywilno-wojskowa
CIS – *Communication and Information System* – system łączności i informatyki
CMIS – *Crisis Management Information System* – systemem informacyjny zarządzania kryzysowego
CONOPS – *Concept of Operations* – koncepcja operacji
CRM – *Crisis Response Measures* – środki reagowania kryzysowego
CS – *Counter-Surprise* – przeciwdziałanie zaskoczeniu
DECLARE – *Declaration* – wniosek
DF – *Deploy Forces* – siły zdolne do przerzutu
DPC – *Defence Planning Committee* – Komitet Planowania Obronnego
EADLCC – *Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center* – Euroatlantyckie Centrum Koordynacji Działań w Wypadku Katastrof
EAPC – *Euro-Atlantic Partnership Council* – Euroatlantycka Rada Partnerska
ESDI – *European Security and Defense Initiative* – Europejska Inicjatywa Bezpieczeństwa i Obrony
FIS – *Flight Information Services* – służba informacji powietrznej
FLIP – *Flight Information Publication* – zbiór informacji powietrznej
FLR – *Forces at Lower Readiness* – siły niższej gotowości
GRF – *Graduated Readinness Forcess* – siły o zróżnicowanej gotowości (
HRF – *High Readiness Forces* – siły wysokiej gotowości
HQ NATO – *NATO Headquarters* – Kwatera Główna NATO
IFF/SIF – *identification „friend or foe"/ Selective Identification Feature* – identyfikacja swój-obcy
I&W – *Informations and Warning* – informowanie i ostrzeganie
IMPREP – *Implementation Report* – raport implementacyjny
IMS – *International Military Staff* – Międzynarodowy Sztab Wojskowy
IPM – *Inventory of Preventive Measures* – wykaz środków zapobiegawczych
IPF – *Implace Forces* – siły na miejscu
IS – *International Staff* – Międzynarodowy Sekretariat
LTBF – *Long Term Build-up Forces* – siły o wydłużonym terminie osiągania gotowości
METCON – *Control of Meteorological Information* – kontrola informacji meteorologicznej
MC – *Military Committee* – Komitet Wojskowy
MROs – *Military Response Options* – opcje reagowania wojskowego
NAC – *North Atlantic Council* – Rada Północnoatlantycka
NAS – *NATO Alert System* – System Alarmowy NATO
NCRS – *NATO Crisis Response System* – System Reagowania Kryzysowego NATO
NCRSM – *NATO Crisis Response System Manual* – Instrukcja Systemu Reagowania Kryzysowego NATO

NID – *Initiating Directive* – Dyrektywa Początkowa
NIWS – *NATO Inteligence Warning System* – System Ostrzegania Wywiadowczego NATO
NMAs – *NATO Military Authorities* – sojusznicze władze wojskowe
NPSM – *NATO Precautionary System Manual* – Instrukcja Systemu Pogotowia NATO
NOS – *NATO Office of Security* – Biuro ds. Bezpieczeństwa NATO
NPS – *NATO Precautionary System* – System Pogotowia NATO
NRF – *NATO Response Force* – Siły Odpowiedzi NATO
OCCON – *Control of Oceanic Information* – kontrola informacji oceanograficznej
OPLAN – *Operational Plan* – plan operacyjny
OSCE – *Organization for Security and Co-operation in Europie* – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
PB&Cs – *Planning Boards and Committees* – cywilne planowanie transportu
PC – *Political Committee* – Komitet Polityczny
PCG – *Policy Coordination Group* – Polityczna Grupa Koordynacyjna
PfP – *Partnership for Peace* – Partnerstwo dla Pokoju
PME – *Political-Military Estimate* – ocena polityczno-militarna
POs – *Preventive Options* – działania prewencyjne
RC – *Regional Command* – dowództwa regionalne
RECOMMEN – *Recommendation* – zalecenie
ROE – *Rules of Engagement* – zasady użycia siły
RQST – *Request* – prośba
SACEUR – *Supreme Allied Commander Europe* – Naczelny Dowódca Sojuszniczych Sił Zbrojnych NATO w Europie
SACLANT – *Supreme Allied Commander Atlantic* – Naczelny Dowódca Sojuszniczych Sił Zbrojnych NATO na Atlantyku
SC – *Strategic Commands* – dowództwo strategiczne
SCEPC – *Senior Civil Emergency Planning Committee* – Wysoki Komitet Planowania Cywilnego na Wypadek Zagrożenia
SDP – *Standing Defence Plan* – Stały Plan Obronny (SPO)
SHAPE – *Supreme Headquarters Allied Powers Europe* – Dowództwo Sił Sojuszniczych w Europie
SMA – *Strategic Military Assessment* – strategiczna ocena militarna
TOA – Transfer Of Authority – przekazanie dowodzenia
WAN – *Wide Area Network* – niejawna sieć komputerowa
WMD – *Weapons of Mass Destruction* – broń masowego rażenia

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 15027
II
Akademii Obrony Narodowej